

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΕΒ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308 | 1/15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1985 | ΑΡΙΘ. 13-14

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΣΜΟΣ

Α'

Ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τὴ διατύπωσι τοῦ Ἁπ. Παύλου, τὴν ὁποίαν ἐπανάλαβεν ὁ ἄγιος Εἰρηναῖος, εἶναι τὸ «ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς» (Ἐφ. α', 10). Ἡ ἀνακεφαλαιώσις αὕτη ὅλων τῶν οὐρανίων καὶ ἐπιγείων ὄντικῶν πραγματικότητων σημαίνει ὄχι ἄρνησι, ἀλλὰ κατάφασι καὶ ἐξευγενισμό ὅλων τῶν ἐμφύτων προδιαθέσεων καὶ ροπῶν τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως. Ἀνάμεσα σ' αὐτὲς εἶναι καὶ ἡ τάσις πρὸς πραγμάτωσι τῶν κοινωνικῶν ἀξιών, οἱ ὁποῖες ἔχουν ὡς ὄντικὸ θεμέλιό μιᾶ οὐσιώδη διάστασι τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, δηλαδὴ τὴν κοινωνικήν.

Ὁ ἄνθρωπος ὡς «ὄν κοινωνικὸν» (ens sociale) γίνεται ἱκανὸς νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς ὑψίστους σκοποὺς τῆς υπάρξεώς του μόνον σὲ μιᾶ κοινότητα προσώπων, ἡ ὁποία εἶναι κάτι περισσότερο ἀπ' τὸ ἀριθμητικὸ ἢ μηχανικὸ ἄθροισμα τῶν ἀτόμων, πού συναριθμοῦνται στὴν κοινότητα αὕτη. Μόνον στὸν κοινωνικὸ βίον εἶναι δυνατὸ ὁ ἄνθρωπος νὰ γίνεταί «πρόσ-ωπον», νὰ ἐκκολάπτῃ τὸν ἐσώτατο πυρῆνα του, νὰ ὀλοκληρώνη τὴν προσωπικότητά του, νὰ πραγματώνη τὸ ἀνθρωπιστικὸ καὶ πολιτιστικὸ ἰδεῶδες.

Ἐξ αὐτῆς τῆς γεννήσεώς του ὁ ἄνθρωπος βρῖσκαται ἐνταγμένος σὲ «ἀναγκαῖες», «ὑπαρξιακές», «φυσικές» κοινότητες, πού σχετίζονται μὲ ὀρισμένες κοινωνιολογικὲς δομές. Ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ ν' ἀποσπασθῇ καὶ ἀπομακρυνθῇ ἀπ' τὶς κοινότητες αὐτὲς, χωρὶς νὰ ἀπειληθῆται ἢ ὑπαρξίς του. Βραδύτερον

εἰσέρχεται σὲ νέους κοινωνικοὺς σχηματισμοὺς (οἰκονομικὲς ἐπιχειρήσεις, ἰδρύματα, ὀργανώσεις, συλλόγους), οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὀρισμένους εἰδικοὺς σκοποὺς. Ὅσοι ἐντάσσονται στοὺς σχηματισμοὺς αὐτοὺς, πού ἀποτελοῦν ἐπὶ μέρους κοινωνιολογικὲς ὁλότητες, συνδέονται μεταξὺ τους ὑπὸ τὴν ὄθησι καὶ ὑπὸ τὴ σημαία μιᾶς ἀξίας ἢ κοινῶν ἀξιῶν. Ἔτσι ἡ κοινωνικὴ ὁμάς, σὲ ἀντίθεσι πρὸς τὴ μάζα, ἡ ὁποία κατευθύνεται ἀπὸ βραχυχρόνια καὶ τυχαία κοινὴ συναισθηματικὴ παρόρμησι, προϋποθέτει μιᾶ διαρκῆ σύνδεσι ἀνθρώπων, πού ἔχουν κοινὸν ἀξιολογικὸ προσανατολισμό.

Τὸ εἶδος καὶ ἡ ἔντασις τῶν δυνάμεων, πού συνδέουν τὰ ἐπὶ μέρους ἄτομα, καθορίζουν τὴν ποικιλομορφία τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν κοινωνικῶν σχηματισμῶν, πού συχνὰ ἀλληλοπεριχωροῦνται. Ἡ δύναμις, πού συνδέει λ.χ. τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, εἶναι ἡ συγγενικὴ σχέσις καὶ συμβίωσις. Ἡ συνεκτικὴ δύναμις μέσα στὴν ἐπαγγελματικὴ κοινωνικὴ ὁμάδα εἶναι ἡ συνεργασία· μέσα στὴ σχολικὴ κοινότητα ἡ «ἐντελέχεια» τῶν ἐπιδιωκομένων μορφωτικῶν σκοπῶν· μέσα στὸ δημοκρατικὸ κράτος ἡ δυναμικὴ συνισταμένη τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐκουσίας ὑποταγῆς σ' αὐτὴν πρὸς ἐπίτευξι τῆς ἀρμονικῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως καὶ πρὸς ἐφαρμογὴ τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος γιὰ τὴν ἐξισορρόπησι τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης· μέσα στὴν πολιτισμικὴ κοινότητα ἡ κοινὴ οἰκείωσις τῶν παραδεδομένων πολιτισμικῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ

παράδοσις στους μεταγενεστέρους νέων πολιτιστικῶν ἐπιτευγμάτων, στόχων καὶ αἰτημάτων· μέσα στὴν Ἐκκλησία ἢ συμμετοχὴ στὴ μυστικὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ¹.

Ἡ σύνδεσις στὶς διάφορες κοινωνικὲς μορφές εἶναι εὐρύτερη καὶ χαλαρότερη, ὅταν ἀπλῶς στηρίζεται πάνω στὴν ἀναγνώρισι τῶν ἄλλων καὶ στὴν ἀνοχή. Γίνεται στενώτερη, ἐὰν ἔχη ὡς προϋποθέσεις τὴν εὐγένεια καὶ τὴν ἀληθινὴ ἀγάπη, πού μποροῦν νὰ συνδέουν βαθύτατα καὶ τοὺς πιδὸ διαφορετικοὺς ἀνθρώπους. Κατ' ἐξοχὴν ἡ ἀγάπη αὐτὴ, ἡ συμπάθεια, ἡ ψυχικὴ συνήχησις, ἡ ἀφοσίωσις, ὁ γνήσιος ἔρωσ καὶ ὅλα τὰ παρόμοια εὐγενῆ συναισθήματα οἰκοδομοῦν ἐσώτατες, στενώτατες καὶ γνήσιες κοινωνικὲς σχέσεις. Ἡ συμπάθεια εἶναι ἡ κινητήρια δύναμις γιὰ τὸ συμπάσχειν καὶ συγχαίρειν. Ἡ ψυχικὴ συνήχησις καὶ ἀφοσίωσις θεμελιώνει τὴ φιλία ἢ διάφορες μορφές παιδαγωγικῆς ἢ ποιμαντικῆς σχέσεως. Στὸν ἔρωτα ἢ συγχώνευσις τοῦ «ἐγώ» καὶ τοῦ «σύ» σ' ἓνα «ἡμεῖς» καὶ τὸ ὅτι οἱ συζευγνύμενοι «ἐκτρέφουν καὶ θάλπουν» (Ἀπ. Παῦλος), «ποθοῦν καὶ στέργουν» ὁ ἓνας τὸν ἄλλον «ὡς σῶμα οἰκεῖον» (Ἰωάννης Χρυσόστομος)² δημιουργοῦν ἐσώτατη σύνδεσις, τῆς ὁποίας κορυφωμα εἶναι ἡ κοινωνία τοῦ γάμου, ἡ «κατ' οἶκον Ἐκκλησία».

Ὁ γνήσιος συζυγικός ἔρωσ — μέσα στὴν Ἁγία Γραφή, στὴν πατερικὴ διδασκαλία καὶ στὰ λειτουργικὰ κείμενα — θεωρεῖται πάντοτε ὡς σύμβολο τοῦ θείου ἔρωτος, τῆς ἐνώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου «ἐγώ» μετὰ τὸ θεῖο «Σύ», τοῦ πνευματικοῦ συνδέσμου τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὰ μέλη τοῦ μυστικοῦ σώματος Του (πρβλ. Ἐφ. ε', 28-29). Ἀναρίθμητες εἶναι οἱ σχετικὲς συμβολικὲς εἰκόνες καὶ ἐκφράσεις, πού εἶναι εἰλημμένες ἐκ τοῦ κύκλου τῶν παραστάσεων τοῦ γάμου (πρβλ. «Ἴδου ὁ Νυμφίος ἔρχεται...» καὶ «Τὸν Νυμφῶνά Σου

βλέπω...»)³. Μετὰ τὸν θεῖο αὐτὸν ἔρωτα, πού ἔχει μυσταγωγικὸ καὶ ἀναγωγικὸ χαρακτῆρα, ἐπιτυγχάνεται τὸ ἰδεῶδες τοῦ ὑγιοῦς μυστικισμοῦ, γίνεται ἄρσις τῶν ὀρίων μεταξὺ τοῦ ἀνθρωπίνου ὑποκειμένου καὶ τῆς θείας πραγματικότητος καὶ ἐπιτυγχάνεται ἡ «θέωσις» τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀπὸ ὀρθόδοξη σκοπιὰ νοεῖται κυρίως ὡς «μέθεξις» ὑπὸ τῆς κτιστῆς του ὑπάρξεως ὄχι τῆς ἀπρόσιτης θείας οὐσίας, ἀλλὰ τῶν προσιτῶν σ' αὐτὸν καὶ μεθεκτῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀκτίστων θείων ἐνεργειῶν, ὡς θεία ἔλλαμψις, ὡς βιωματικὴ ἐμπειρία καὶ ἄμεση ἐσωτερικὴ θέα τοῦ θαβωροῦ φωτός.

Ἡ καλλιέργεια τοῦ κοινωνικοῦ πνεύματος κορυφώνεται μετὰ τὴ βοήθεια τῆς ὀρθοδόξου λατρείας, ἡ ὁποία προσφέρεται κυρίως ὄχι ἀπὸ ἄτομα, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας⁴. Ὅχι μόνο στὴν Εὐχαριστιακῆ Θεῖα Λειτουργία μετὰ τὴ Θεῖα Κοινωνία συντελεῖται κατὰ τὸν πληρέστερο τρόπο «ἡ ἐνωσις καὶ συσσωμάτωσις τῶν μελῶν τῆς ἐπὶ γῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ Χριστοῦ, ὡς κεφαλῆς αὐτῆς, καὶ ἡ ὀργανικὴ κοινωνία καὶ ἐνότης αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὰ μέλη τῆς ἐν οὐρανοῖς θριαμβευούσης Ἐκκλησίας, ἐξ ὧν πάντων συναρμολογεῖται τὸ μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ»⁵, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλες ἀνεξαιρέτως τὶς λατρευτικὲς πτυχές καὶ ἐκφάνσεις ἐνεργοποιεῖται καὶ ἐκφράζεται ἡ συνειδησις τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι ἀπλῶς τὸ ἄθροισμα τῶν ζώντων καὶ τεθνεώτων πιστῶν, ἀλλὰ ἡ ὀργανικὴ ἐνότης αὐτῶν, ἡ ὁποία ἐμψυχώνεται ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ μέσα στὴν ὁποία κάθε πιστός, χωρὶς νὰ ἀποβάλλῃ τὴν ἀτομικότητά του, ἀποτελεῖ ἓνα κύτταρο. Ἔτσι ἐπιτυγχάνεται θαυμασιος ἐναρμονισμὸς ἀτομισμοῦ καὶ κοινωνισμοῦ⁶ μέσα σὲ μιὰ «κοινωνία ἀγίων».

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

3. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἡ μορφωτικὴ ἀξία τοῦ ἰσχύοντος Τριωδίου, ἐν Ἀθήναις 1958, σ. 100.

4. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 104.

5. Ἰωάννου Ν. Καρμίρη, Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα, τόμ. 1, σ. 245.

6. Πρβλ. Παναγιώτου Μπρατσιώτου, Ἀτομισμὸς καὶ κοινωνισμὸς παρὰ τῆ νεολαία, Ἀθήναι 1938.

1. Περισσότερα ἰδὲ στὰ ἐξῆς: Johannes Gründel, Normen sittlichen Verhaltens in der Gesellschaft, ἐν Menschenwürdige Gesellschaft, hrsg. von der Hochschulwoche, Graz-Wien-Köln 1977, σ. 111-179, Hubert Henz, Lehrbuch der systematischen Pädagogik, Freiburg-Basel-Wien 1971, K. Haase, Gesellschaft und Erziehung, ἐν: Lexikon der Pädagogik, τόμ. 2, Freiburg 1953, σ. 406-411. L. Berg, Κοινότης, Μεγάλῃ Παιδαγωγικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, τόμ. 3, Ἀθήναι, 1968, σ. 442-443.

2. Migne Ἐ.Π. 51, 227.

Ο ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΣΗΜΕΡΟΝ *

Παλαιά μου επιθυμία υπήρξεν ή στενωτέρα επικοινωνία με τους εκπαιδευτικούς θεολόγους. Πρό ετών, πάλιν εις τον έδω μοναστικόν χώρον είχομεν την εύκαιρίαν μιās διημέρου επικοινωνίας με σχετικās εισηγήσεις και πολύ επικοδομητικās συζητήσεις. Δυστυχώς, ή προσωπική μου ταλαιπωρία δεν επέτρεψε να επαναληφθῆ εκείνη ή εκδήλωσις κατά τους χρόνους που έμεσολάβησαν.

Σήμερον και με την πρωτοβουλίαν του συμβούλου κ. Κιρμιζή, παλαιού και αγαπητού συνεργάτου τῆς 'Ιερῆς Μητροπόλεως, αλλά και μετά από αίτησιν ώρισμένων από σῶς πραγματοποιεῖται ή δευτέρα σύναξις μας. Δοξάζω τον Θεόν, που μᾶς δημιουργεί αυτήν την εύκαιρίαν. 'Η σύναξις «επί τὸ αὐτὸ» μελῶν τῆς 'Εκκλησίας του Χριστου είναι μεγάλη εύλογία. 'Ιδιαιτέραν δέ σημασίαν λαμβάνει τὸ γεγονός, όταν τὰ μέλη αὐτὰ συμβαίνει να είναι και θεολόγοι με συνειδητοποιημένην την αναγκαιότητα του θεολογικοῦ λόγου δια τὸ μυστήριον τῆς 'Εκκλησίας του Χριστου, καθὼς ή ἀνυπαξία του λόγου αὐτου φανερώνει και ἀνυπαξίαν ζωντανῆς πνευματικῆς ζωῆς, αλλά και μαρτυρίας και ἀποστολῆς μέσα εις τον κόσμον.

'Επειδὴ βαθέως πιστεύω εις τον θεολογικόν λόγον και κατ' επέκτασιν εις την μεγάλην ἀποστολήν του θεολογικοῦ έργου που συντελεῖται εις τὰ σχολεία μας, όπου φοιτοῦν τὰ παιδιά τῆς Πολιτείας και παιδιά ὁμῶς τῆς 'Εκκλησίας του Χριστου, πέραν εκείνων που θὰ ἐπακολούθησούν, επιθυμῶ να εκφράσω μερικās μου σκέψεις σχετικās με τον ρόλον και την ἀποστολήν του θεολογικοῦ κόσμου σήμερα.

Εἶναι κοινὸς τόπος ὅτι κάθε ἐποχή ἔχει την ιδιαίτερότητά της, την ιδιικήν της φυσιογνωμίαν, την ιδιικήν της ταυτότητα, ὅπως συνηθίζομεν να λέγωμεν. 'Ωρισμένα λοιπὸν ἔντονα χαρακτηριστικὰ των χρόνων μας εἶναι: αἱ καταπληκτικαὶ ἐπιστημονικαὶ κατακτήσεις, ή προηγμένη και ἐντυπωσιακὴ τεχνολογία, ή εὐμάρεια τῆς καταναλωτικῆς μας ζωῆς, ὁ ἀναπόφευκτος ἐπηρεασμὸς μας ἀπὸ τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως, ή στενὴ ἐπικοινωνία των ἀνθρώπων με την ἀνάπτυξιν του τουρισμοῦ, ή ἔντονος πολιτικοποίησις και περισσότερον ή κομματικοποίησις, αἱ κοινωνικαὶ δραστηριότητες και αἱ πάσης φύσεως ἀσφαλίσεις, τὰ διάφορα κινήματα δια την πρόσπισιν και κατοχύρωσιν των δικαιωμάτων του ἀνθρώπου.

* Εισηγήσεις γενομένη ἐνώπιον των θεολόγων-καθηγητῶν του Νομοῦ Δράμας, εις συνάντησιν αὐτῶν, προσκλήσει τῆς 'Ι. Μητροπόλεως και του Συμβούλου του μαθήματος των Θρησκευτικῶν, κατὰ τον Μάιον 1984 εις την 'Ι. Μονὴν Εἰκοσιφοίνισσης.

Τὰ ἀνωτέρω και κάποια ἄλλα ἐνδεχομένως κάμνουν συχνὰ πολλοὺς να ὀδηγοῦνται εις την ἀποψιν ὅτι «ή βασιλεία του ἀνθρώπου» καθίσταται ισχυρότερα, ἐνῶ τὰ ἔννερα δι' ἕνα «ἐπίγειον Παράδεισον» ἀποβαίνουν βαθμηδὸν μία πραγματικότης. Κατ' αὐτὸν τον τρόπον ἀναπόφευκτον τίθεται τὸ ἐρώτημα: Ποία ή δικαιώσις τῆς ιδιικῆς μας υπάρξεως; Ποίαν θέσιν ἔχει εις αὐτήν την κοσμογονίαν ή θεολογική μας ὑπόστασις;

'Υποψιάζομαι πὼς δι' ἀρκετοὺς ἀπὸ μᾶς τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ ὀρθώνονται ἀδυσώπητα, ὥστε, προκειμένου να τὰ ὑπερικήσωμεν, να θυσιάζωμεν καμμίαν φοράν τον «κανονικόν» μας θεολογικόν προσανατολισμόν. 'Ωρισμένοι, δια να φανοῦν προοδευτικοὶ και δια να προσαρμολοῦν εις τὰ «αἰτήματα των καιρῶν», καταφεύγουν — ἐπιτρέψατέ μου την λέξιν — εις «δεκανίκια», δηλαδή εις στηρίγματα που εἶναι ἀποδεκτὰ ἀπὸ την ἐποχήν μας. Τιοιουτοτρόπως ἀποζητοῦν ἕνα καλύτερον θεολογικόν ἐξοπλισμόν εις μεταπτυχιακās σπουδās, δίδουν μεγάλην βαρύτητα εις μελέτας παιδαγωγικās, ψυχολογικās, κοινωνιολογικās κ.λπ. Και βεβαίως δεν ἔμπορεῖ κανείς να ἔχη ἀντιρρήσεις και ἐπιφυλάξεις, όταν ὅλα αὐτὰ σκοπὸν ἔχουν να βοηθήσούν και να ἐξυπηρετήσουν τὸ θεολογικόν μας ἔργον. Τὸ πρᾶγμα ἀρχίζει να γίνεται συζητήσιμον, και διατὶ ὄχι ἐπιλήψιμον, όταν αἱ σπουδαὶ αὐταὶ λαμβάνουν την πρώτην θέσιν, θέτουσαι τὸ καθαρὼς θεολογικόν μας ἔργον εις τὸ περιθώριον. Εἶναι ὀδυνηρὸν να ὑπάρχουν και ἐλάχισται ἔστω περιπτώσεις που θεολόγοι εκπαιδευτικοί, παραμερίζοντες τὸ θεολογικόν των ἔργον, να ἀσχολοῦνται εις τὰ σχολεία των με ἐκδηλώσεις και ἔργα «ἀλλότρια» πρὸς την θεολογικὴν των ιδιότητα, την ὁποίαν μάλιστα κάποτε και ἀντιστρατεύονται. Τὸ πρᾶγμα εἶναι ὀδυνηρότερον, όταν δια την θεολογικὴν μας θέσιν εις τὸ σχολεῖον και γενικώτερον εις την κοινωνίαν αἰσθανώμεθα μειωμένοι και παραμερισμένοι και προσπαθοῦμεν τὰ αἰσθημάτα μας αὐτὰ να τὰ ἀναπληρώσωμεν με «στηρίγματα» ἐντυπωσιακὰ «κατὰ κόσμον». 'Επαναλαμβάνεται λοιπὸν, κατὰ ἕνα συσχετισμόν, ἐκεῖνο τὸ Γραφικόν: «ὅτι ἀποδεκατοῦμεν τὸ ἡδύσμον και τὸ ἄνηθον και τὸ κύμινον, και ἀφήκαμεν τὰ βαρύτερα του νόμου, την κρίσιν και τον ἔλεον και την πίστιν» (Ματθ. κγ' 23).

'Αντιθέτως ὑπάρχουν ἄλλοι που, ἀπὸ μίαν ἀντιληψιν συντηρητικὴν και ὄχι βεβαίως παραδοσιακὴν, με μίαν στεῖραν ἐμμονὴν εις την «ἀκρίβειαν» και εις τὸ «γράφμα» του νόμου και αὐτῆς τῆς παραδόσεώς μας μένουν «ἀμετακίνητοι» εις μίαν ὀρθοδοξολογίαν και ὀρθοδοξομανίαν, ή ὁποία ἀδυνατεῖ να εἴπη λόγον «ζῶντα», που «καινοποιεῖ» και «ἀφθαρτίζει».

Ἐναλογίζεται κανείς ὅτι αἱ δύο αὐταὶ στάσεις καταπονοῦν πολλοὺς συγχρόνους θεολόγους, οἱ ὁποῖοι καὶ μένουν μετέωροι, χωρὶς ἔρεισμα καὶ χωρὶς νὰ λαμβάνουν σαφῆ θέσιν μέσα εἰς τὴν γενικωτέραν σύγχυσιν.

Θέλω νὰ πιστεύω ὅτι καθ' ἡμέραν πληθαίνουν τὰ μηνύματα ποὺ μᾶς βοηθοῦν νὰ συνειδητοποιήσωμεν τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἀποστολῆς μας — ἰδιαίτερος κατὰ τὴν ἐποχὴν μας — καὶ τὸν μέγαν θησαυρὸν τὸν ὁποῖον κατέχομεν καὶ διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς συνανθρώπους καὶ ἀδελφούς μας.

Ὅσον καὶ ἂν εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἔχομεν κατὰ κοινὴν ἔκφρασιν «χορτάσει ἀπὸ λόγια», τόσον σημαντικώτερον εἶναι ὅτι παρὰ ταῦτα ὑφίσταται ἕνας «λιμὸς τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου» (Ἄμωσ ἡ' 11). Καὶ ὅπως ἄν ποτε δὲν ἐννοῶ τὰς εὐσεβολογίας καὶ ἠθικολογίας αἱ ὁποῖαι ἀκούγονται ἀπὸ μερικοὺς ἄμβωνάς μας. Ἀναφέρομαι εἰς ἐκείνην τὴν δίψαν, ποὺ παρατηρεῖται εἰς τὸν λαόν μας — καὶ εἰς αὐτὸ τὸ μορφωμένον τμήμα του ἀκόμη — διὰ «τὸν ζῶντα Λόγον τοῦ Θεοῦ» ποὺ εἶναι «ἐ'εργῆς καὶ τρυφώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον» καὶ «δικνεῖται ἄχρι μερισμῶ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἄρμων τε καὶ μουσῶν» καὶ γίνεται «κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας» (Ἐβρ. δ' 12). Ὅταν ὁ λόγος αὐτὸς ἀκούεται ἀπὸ ἕνα ἀγιορείτην μοναχὸν εἰς αἰθουσαν παιεπιστημιακὴν ἢ ὅταν παρουσιάζεται εἰς μίαν ἀπὸ τηλεοράσεως συζητήσεων ἢ ἀκόμη ὅταν διαλογικῶς προσφέρεται εἰς ἕνα χώρον μοναστικὸν ἢ εἰς μάθημα θρησκευτικόν, γίνεται ἀπεδεκτὸς «ὃν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλκρος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων» (ψαλμ. μα' 1). Ὁ λιμὸς αὐτὸς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ διὰ λόγον γνήσιον, καθαρὸν καὶ μεστόν πολλὰ ἔχει νὰ μᾶς προαγγεῖλη.

Αἱ μοναστικαὶ κλήσεις ποὺ πληθύνονται καὶ οἱ μοναστικὸι χώροι, ποὺ ἀναδεικνύονται κέντρα προσκυνηματικῆς ἔλξεως, ἐκπέμπουν ἀνατιροφῆτως ἐμφανῆ μηνύματα. Καὶ τὴν κρισιμότητα τῶν καιρῶν μας ἐπισημαίνουν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀναζητήσιν καὶ τὴν δίψαν ἐκείνου, ποὺ «τὰ βασιλεία τοῦ κόσμου τούτου» δὲν ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ προσφέρουν, ὑπογραμμίζουν. Δὲν εἶναι τυχαῖον τὸ γεγονός ὅτι σήμερον ὅπου «πλεονάζει ἡ ἁμαρτία, ὑπερπερισσεύει ἡ χάρις» (Ρωμ. ε' 20), ἐκδηλουμένη μὲ πολλὰς καὶ ἀξιολόγους μοναστικὰς παρουσίας. Γνωρίζομεν δὲ καλῶς ὅλοι ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τί σημαίνει διὰ τὴν ὄλην πορείαν τῆς ὁ μοναχισμὸς, ὅταν μάλιστα αὐτὸς εὐρίσκει εἰς κατάστασιν ἐτοιμότητος καλὴν. Ἐπὶ πλεόν πόσον αὐτὴ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ μοναχισμοῦ ἀποκαλύπτει τὰς καθολικωτέρας ἀναζητήσεις τῶν ἀνθρώπων.

Κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, διὰ λόγους ποὺ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἀναπτύξη κανείς, παρατηρεῖται εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς μία πολιτικοποίησις, ἣτις ἀκριβέστερον ἐμφανίζεται ὡς κομματικοποίησις. Ἐκ τῆς τάσεως αὐτῆς ἀφορμᾶται καὶ μία σαφῆς πολεμικὴ δι' ὅτι ἐκκλησιαστικὸν καὶ θρησκευτικόν. Ὅσον ὅμως ἡ πολεμικὴ αὐτὴ διατηρεῖ τὰ πολλὰ ἀρνητικὰ τῆς στοιχείᾳ, λειτουργεῖ ἀυθορμήτως καὶ ὡς

μία «πρόκλησις» ἀλλὰ καὶ «πρόσκλησις» πρὸς τοὺς πιστοὺς, διὰ καλύτεραν μαρτυρίαν τῆς πίστεώς των. Καὶ ἐνῶ ἀπὸ τοὺς δογματικοὺς τῆς πολεμικῆς αὐτῆς ἐκδηλώνεται μία σκλήρυνσις καὶ μία ἐμμονὴ ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιαστικῶν καὶ «ἡ θρησκεία ὡς ὅπου τοῦ λαοῦ» πρέπει νὰ τεθῆ τελείως εἰς τὸ περιθώριον μὲ ἀπώτερον στόχον τὴν κατάργησίν της, εἰς τὸν γῶρον τῆς εὐρυτέρας ἀριστερᾶς, ἡ ὁποία διέρχεται, ἀναφορικῶς μὲ τὰ θέματα αὐτά, μίαν βαθεῖαν, καὶ ἴσως δημιουργικὴν, κρίσιν, ὑλοποιοῦνται πολλαὶ ἀξιοπρόσεκτοι ζυμώσεις καὶ ἀνακατατάξεις. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν τὸν διάλογον ὀρθοδόξων καὶ μαρξιστῶν ποὺ διεξάγεται εἰς πολλοὺς χώρους, καὶ ἀπὸ τὸν ἡμερήσιον καὶ περιοδικὸν Τύπον πέραν τῶν ἐπιφυλάξεων τὰς ὁποίας ἡμπορεῖ νὰ ἔχη κανείς διὰ τὰ ἀποτελέσματα, καὶ ἴσως διὰ τὰς διαθέσεις καὶ σκοπιμότητας αὐτῶν τῶν ἐκδηλώσεων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ διακρίνη καὶ τὰ εὐχάριστα μηνύματα ποὺ ἐκπέμπονται. Ἡ ἀναφορὰ ἐπὶ παραδείγματι αὐτῶν τῶν μαρξιστῶν εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ τόπου, «τοῦ πρὶν βιωμάτων μας, ποὺ εἶναι τὸ σύνολο τοῦ λαοῦ μας, τὸ σύνολο τῶν βιωμάτων μας στὸ παρελθόν. Τὸ σύνολο τῶν βιωμάτων τοῦ λαοῦ μας» (Κώστας Μοσχῶφ), ὅπως χαρακτηριστικῶς γράφεται. Ἀκόμη ἡ ἀναγνώρισις τοῦ ρόλου τῆς Ὀρθοδοξίας «ὡς κιβωτοῦ τοῦ Ἔθνους» (Μ. Θεοδωράκης) καὶ ὡς ἐχούσης τὴν δύναμιν νὰ ἐκτελέσῃ εὐσιώδεις ὑπαρξιακὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τὰς ὁποίας αἱ διάφοροι ἰδεολογίαι ἀδυνατοῦν καὶ λόγον ἔστω νὰ ἀπευθύνουν εἰς σημείον μάλιστα νὰ ἀπαντᾷ εἰς ἐξ αὐτῶν, ὅταν ἐρωτᾶται περὶ ἰδιότητος ὑπερισχέει ἐντὸς του: «ἡ κομμουνιστικὴ μου ἰδιότητα ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴν πολιτικὴν πρακτικὴν, μὲ τὶς κοινωνικὰς καὶ τὶς πολιτικὰς σχέσεις, ἐνῶ ἡ χριστιανικὴ εἶναι μὴ συμμετοχὴ μου στὴν κοινότητα τῶν μυστηρίων τῆς Ὀρθοδοξίας, ποὺ ταυτόχρονα μοῦ συντηρεῖ τὴν ἐθνικὴν μου ραχοκοκκαλιά καὶ τὴν πολιτιστικὴν μου μνήμη. Μὲ παίρνει ἀπὸ κεῖ ποὺ μὲ σταματᾶει λοιπὸν ὁ κομμουνισμὸς καὶ μεῦ δίνει, μὲ τὴν θέωσιν, τὴν κοινωνία ποὺ μπορεῖ νὰ νῆαι φῶς, ποὺ μπορεῖ νὰ νῆαι αἰώνια. Σύμφωνα δηλαδὴ μὲ τὴν χριστιανικὴν ὀρθοδοξίαν, ὁ ἄνθρωπος ἐνωμένος σὲ συναψὴ μὲ τὸν ἄλλον ἄνθρωπο μέσα στὴν κοινότητα μπορεῖ νὰ γίνει Θεὸς ἀκριβῶς ἐπειδὴ ὑπάρχει ἡ τριάδα: πρόσωπα ἀσύγχυτα καὶ ξεχωριστὰ καὶ ταυτόχρονα ἀδιαίρετα» (Κ. Ζουράρις, «Βῆμα», 9/10/84)

Ἐπιπροσθέτως ἡ ἀναγνώρισις ἀπὸ ἄλλον, ὁ ὁποῖον μάλιστα συμβαίνει νὰ εἶναι διευθυντῆς κέντρου μαρξιστικῶν μελετῶν (Λευτέρης Ἐλευθερίου), ὅτι «ὕψιρξε λάθος τοῦ Μάρξ ποὺ εἶπε ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι ὅπου τῶν λαῶν» («Μαρξισμὸς καὶ Ὀρθοδοξία», ἐκδόσεις «ἀκρίτας», σελ. 82). Τέλος, ὅταν κατὰ τὰς συζητήσεις αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ἀναγνωρίζεται ὁ κλονισμὸς τῆς ἀτεγκτῆς αὐτοκρατίας, τοῦ θετικισμοῦ καὶ ὀρθολογισμοῦ, καὶ ἐτι δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ οἰκονομικὸς παράγων νὰ εἶναι ἀπολύτως καθοριστικός, δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἡμᾶς νὰ μένωμεν μόνον εἰς ὑποψίας καὶ εἰς μίαν στάσιν πλήρως ἀρνητικὴν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν μετ' αὐτῶν διάλογον.

Ἡ γνωστὴ λοιπὸν διαπίστωση τοῦ Ρώσου συγγραφέως Ἡλία Ἐρεμπουργκ, τὴν ὁποίαν εἶχε διατυπώσει εἰς τὸν ἄθειον ὑπαρξιστὴν φιλόσοφον Σάρτρ: «καὶ ὅταν θὰ κατορθώσουμε ὅλα αὐτά, καὶ εὐτυχία, καὶ κοινωνία καὶ τὰ πάντα, τότε θὰ φανεῖ ἡ μεταφυσικὴ τραγωδία τοῦ ἀνθρώπου», ἐπανέρχεται καὶ ἡγεῖ σήμερον ἐντονωτέρα εἰς πολλοὺς κύκλους ἀνθρώπων.

Πράγματι, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος κατακτᾷ τὸν ἐπίγειον Παράδεισον. Ἐπιτυγχάνει ἡ κοινωνία του νὰ εὐημερῇ εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς. Μήπως ἐν τούτοις πέραν τοῦ σημείου αὐτοῦ ἐμφωλευνὸν καὶ τὸν προσμένουν τὰ οὐσιωδέστερα προβλήματα του; Αὐτὰ τὰ ὑπαρξιακὰ μὲ τὸν ἄκρατον ὀριακὸν προβληματισμὸν των;

Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου πόσον ἐπίκαιρος εἶναι διὰ τὴν ἐποχὴν μας: «Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ρήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ» (Ματθ. δ' 4).

Καθημερινὴ ἐμπειρία ὅλων μας ἀποτελεῖ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ διάχυτον ἀπλώνεται τὸ αἶσθημα τῆς μὴ ικανοποιήσεως τῶν προσδοκιῶν μας καὶ τῆς διαψεύσεως τῶν ἐλπίδων μας. Τὸ κενόν, τὸ ἀδιέξοδον, τὸ ἄγχος, ἡ σύγχυσις κατήντησαν πλέον αἱ μόναι ὀλοφανεῖς πραγματικότητες. Καὶ δυστυχῶς ὅλοι γνωρίζομεν πόσον ἀνημερικῶς ἀντιμετωπίζονται πολλακίαι αἱ καταστάσεις αὐταὶ μὲ ἀναζητήσεις ὀλεθρίας. Παράδειγμα αἱ ἀνατολικαὶ θρησκείαι, αἱ παραψυχολογίαι, τὰ ναρκωτικά, αἱ αὐτοκτονίαι, αἱ ἀντιφάσκουσαι ἰδεολογίαι, τὰ ἀπάθραστα συστήματα κ.ἄ.

Αἱ καταστάσεις ὅμως αὐταὶ — ἀπελπιστικαὶ ἐν τῷ συνόλω των — ἔχουν ἢ δύνανται νὰ ἔχουν καὶ τὴν προνομιούχον πλευρὰν των. Ἀποκαλύπτουν τὴν ἀποτυχίαν τῶν ἀνθρωποκεντρικῶν μας προσπαθειῶν. Μᾶς ἀναγκάζουν νὰ ἀποδιώκωμεν τὴν πολλὴν μας αὐτάρκειαν καὶ αὐτοπεποίθησιν καὶ αὐτονομίαν. Ἀνοίγουν τὸν δρόμον τῆς αὐτογνωσίας καὶ καλλιέργειαν τὸ αἶσθημα τῆς ἀνεπαρκείας καὶ μηδαμινότητός μας. Ἐπὶ πλέον προετοιμάζουν τὸ ἔδαφος νὰ κηρυχθῇ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὀριμάζει ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν θεολογικὸν λόγον. Μέσα εἰς τὸν Ἄδην ποῦ εἶναι ἀναγκασμένος νὰ εὐρίσκειται, μόνον ὁ θεολογικὸς λόγος ἡμπορεῖ νὰ τὸν στηρίξῃ καὶ νὰ τὸν βεβαιώσῃ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀπελπίζεται. Ὁ θεολογικὸς λόγος — ὡς ἐμπειρία τῶν ἁγίων — καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας ἐπαναλαμβάνει τὸν λόγον τοῦ ἀπλοῦ Ρώσου ἁγιορείτου μοναχοῦ π. Σιλουανοῦ δι' ἕκαστον τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων: «Κράτει τὸ νοῦν σου εἰς τὸν Ἄδην, ἀλλὰ μὴ ἀπελπίζου».

Πιστεύω ὅτι εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν ὁ θεολογικὸς λόγος ὄχι ἀπλῶς διεκδικεῖ θέσιν, ἀλλὰ εἶναι ὁ ἀναντικατάστατος. Ἐνδεικτικῶς ὑπενθυμίζω ἐλαχίστας ἀπὸ τὰς θέσεις αὐτοῦ: Μέσα εἰς τὴν γενικωτέραν ἰδεολογικὴν σύγχυσιν, μὲ τὴν τὸσσην σχετικότητα τῶν ἀνθρωπίνων ἀπόψεων, μὲ τὰς ἰδεολογίας καὶ τὰ συστήματα ποῦ φύσει δὲν διαθέτουν τὴν δύναμιν νὰ ἀξε-

διφάσουν» τὴν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν, ὁ θεολογικὸς λόγος — ἐμπειρία δεδοκιμασμένη 2000 χρόνων — μὲ ὅλην τὴν Παράδοσιν τὴν Πατερικὴν, λατρευτικὴν, ἀσκητικὴν, ἁγιοπνευματικὴν θὰ παράσχη τὸ «ζῶν ὕδωρ», ὥστε νὰ «μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα» ὁ ἄνθρωπος (Ἰωάν. δ' 14).

Εἰς τὸ αἶτημα διὰ πολιτικοποίησιν, συμμετοχὴν εἰς τὰ κοινὰ ὁ θεολογικὸς λόγος δικαιούται νὰ παρουσιάσῃ τὴν Θεανθρωπίνην κοινωνίαν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, ποῦ εἶναι ἡ Ἐκκλησία Του: τὴν «καινὴν κτίσιν» (Β' Κορ. ε' 17), τὴν «ἄλλην βιοτήν» (ἀναστάσιμος καὶ ὧν), ποῦ συνειδητότερον βιοῦται ἐντὸς τοῦ μοναχικοῦ ἰδεώδους καὶ καθίσταται «φῶς τοῖς λαϊκοῖς».

Ἀκόμη, ὅπως θὰ ἔλεγεν καὶ ὁ μακαριστὸς π. Ἰουστίνος Πόποβιτς, εἰς τὴν κυριαρχοῦσαν ἀρχὴν τῆς ἐποχῆς μας ὅτι «μέτρον πάντων ἄνθρωπος» ὁ θεολογικὸς λόγος ὑπενθυμίζει ὅτι ἡ μόνη καθολικὴ ἀρχὴ ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι: «μέτρον πάντων ὁ Θεὸς ἄνθρωπος» (Ἀνθρώπος καὶ Θεὸς ἄνθρωπος, σελ. 145-162).

Καὶ ὅταν εἰς τὴν θεανθρωπίνην κοινωνίαν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ παρατηροῦνται μικρότητες, σφάλματα καὶ σκάνδαλα ἀκόμη, ὁ θεολογικὸς λόγος ἐπισημαίνει τὴν πρέλευσιν των καὶ μὲ προφητικὴν διάθεσιν παρουσιάζει τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ ὁ ὁποῖος δέχεται τὴν ἀναγκαῖότητα «ἔλθειν τὰ σκάνδαλα» (Ματθ. ιη' 7), διότι ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας «ἀνένδεκτόν ἐστι τοῦ μὴ ἔλθειν τὰ σκάνδαλα» (Λουκ. ιζ' 1), τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν «δεῖ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δοκιμοὶ φανεροὶ γένωνται» (Α' Κορ. ια' 19).

Ἡ προσωπικὴ ἀποτυχία καὶ ἀστοχία οἰουδήποτε φορέως τῆς θεανθρωπίνης κοινωνίας εἶναι καὶ ἀστείον νὰ λέγεται ὅτι μαρτυρεῖ ἀποτυχίαν αὐτοῦ τοῦ Σώματος τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι, θεωρούμενοι μάλιστα καὶ ὡς ζηλωταὶ αὐτοῦ τοῦ Σώματος, ἐπιμένουν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ αὐτὰς τὰς προσωπικὰς ἀποτυχίας — λυπηρὰς ἀσφαλῶς — ὀρισμένων μελῶν, ἀποδεικνύουν πόσον ἀγνοοῦν τὴν πορείαν τῆς Ἐκκλησίας ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, καθ' ἣν στιγμὴν νομίζουν, μὲ τὸν «οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ζῆλον» των (Ρωμ. ι' 2), ὅτι ἀναδεικνύονται διορθωταὶ τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπέρομαχοι συνήγοροί του.

Ἡ παναμαρτωλότης μας, ὑπογραμμιζομένη εἰς τὴν Ἀγ. Γραφήν, τὰ Πατερικὰ Κείμενα καὶ τὰς λατρευτικὰς συνάξεις, ἐπέστη καιρὸς νὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ ἀνοιχθῶμεν εἰς ὅλους τοὺς ἀδελφούς τοῦ Χριστοῦ: καὶ βεβαίως καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ὁποίους αἱ ἰδεολογίαι καὶ τὰ συστήματα, νοσησιαρικῶς καὶ ψυχρῶς, τοὺς θέτουν «ἔξω ἀπὸ τὰ σινورا» τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν ζωὴν των ἔχουν «ζυμωθεῖν» μὲ τὴν «μαγιά» τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας παραδόσεως, καί, ἐνδεχομένως ἀθελήτως καὶ ἀσυνειδητῶς, βιώνουν τὸ ἦθος καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς Ὀρθοδοξίας.

Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ ἀποψις ἑνὸς συγχρόνου θεολόγου, ὁ ὁποῖος ἀναφερόμενος εἰς τὴν σχέσιν Ὀρ-

θοδοξίας και μαρξισμού σημειώνει: «στη λαϊκή βάση, όπως λένε σήμερα, υπάρχει πιστεύω ένας σημαντικός αριθμός από τους ψηφοφόρους του Κ.Κ. που είναι πιστοί χριστιανοί ορθόδοξοι. Δεν έχουν ιδέα για τις άθεϊστικές προϋποθέσεις του ιστορικού υλισμού, ούτε τους ενδιαφέρει ο Φόουερπαχ κι ο Μάρξ. Ψηφίζουν κομμουνισμό, γιατί πιστεύουν στο όραμα της δικαιοσύνης — να χαιρόνται όλοι οι άνθρωποι, ισότιμα, του Θεού τὰ δῶρα» (Χρ. Γιανναράς, 'Εφημ. «'Ελευθεροτυπία», 21.9.83).

'Εφ' ὅσον ὅλοι εἴμεθα ἐπιρρεπεῖς εἰς ἀστοχίας καὶ ὅλοι ἔχομεν τὰς προσωπικὰς μας ἀποτυχίας καὶ ἐφ' ὅσον μόνον ὁ Θεάνθρωπος Κύριος ἡμῶν ὑπῆρξεν «ἐκτὸς ἀμαρτίας» ('Ακολουθία κεκοιμημένων), πρέπει νὰ δυνάμεθα εἰς ταύτην τὴν παναμαρτωλότητά μας νὰ θεολογῶμεν καὶ προσέτι μὲ πολλὴν κατανόησιν καὶ διάθεσιν συμπαραστάσεως νὰ ἰστάμεθα ἔναντι ἐκείνων, οἵτινες θεωροῦνται «ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς 'Εκκλησίας», ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἔπαυσε καὶ οὔτε θὰ παύσῃ νὰ εὐχεται: «Κύριε... τοὺς ὀλιγοψύχους παραμύθησαι· τοὺς ἐσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε· τοὺς πεπλανημένους ἐπανάγαγε καὶ συναψὸν τῇ ἀγία σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ 'Εκκλησίᾳ» (εὐχὴ ἀπὸ λειτουργίαν Μ. Βασιλείου).

Εἶναι γνωστὸν ὅτι σήμερον ἡ προπαγάνδα, ἡ διαφήμιση, ὁ ἐντυπωσιασμὸς κατέχουν τὴν πρώτην θέσιν τῶν ἰδεολογιῶν καὶ τῶν συστημάτων. Αὐτὰς τὰς μεθόδους ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι ἐν πολλοῖς ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐκπορεύονται, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὰς ζηλεύωμεν διὰ τὸ θεολογικὸν μας ἔργον. 'Ο Κύριος μὲ τόσῃ σαφήνειαν μᾶς εἶπεν ὅτι ἡ πίστις ἡμῶν εἶναι «θησαυρὸς κεκρυμμένος» (Ματθ. ιγ' 44) καὶ ἡ «Βασιλεία τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» ('Ιωάν. ιη' 36). 'Επομένως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συγκρίνεται καὶ νὰ παρουσιάζεται ὅπως καὶ τὰ «βασίλεια τοῦ κόσμου τούτου». «'Η ζωὴ ὑμῶν κέρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ.» (Κολ. γ' 3).

Πράγματι, «Δὲν πρέπει νὰ περιμένουμε νὰ ἰδοῦμε τὸν Χριστιανισμὸν σὰν ἓνα καθεστῶς, σὰν μιὰ ἐπικρατοῦσα ἐπὶ γῆς ἐξουσία. Αὐτὸ εἶναι πλάνη. 'Αλλοίμονο ἂν γίνεῖ ποτὲ ἡ Βασιλεία τοῦ 'Ιησοῦ ἓνα καθεστῶς ἐκκλησιαστικὸ ἢ κοινωνικὸ ἢ πολιτικὸ. 'Η μεσαιωνικὴ ἀντίληψις περὶ ὀλοκληρωτικῆς κυριαρχίας τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν εἶναι ἡ καλλίτερη καὶ ἡ εὐαγγελικότερη. Τὸ πολίτευμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι κάτι ἐκτὸς νόμου, ἓνα πρᾶγμα ὑπὸ διωγμὸν, στὸ περιθώριον, σὲ μιὰ διασπορά. 'Αλλὰ ἐνῶ εἶναι παραπεταμένον στὴν ἄκρῃ προσφέρει κάτι ποὺ δὲν ὑποπίπτει στοὺς κοινούς ὀφθαλμούς, χωρὶς νὰ ἀσκεῖ ἐπιρροὴ ἀπὸ καθέδρας, ἀπὸ θέσεως ἰσχύος, λόγῳ κοσμικῆς ἐπιβο-

λῆς. Εἶναι κάτι πέρα ἀπ' ὅλα αὐτά· ὁ ρόλος του δὲν εἶναι ποσοτικὸς, ἀλλὰ ποιοτικὸς. Εἶναι τὸ «ἄλας» ... εἶναι πάντοτε ἓνας σταυρὸς, ὄχι κάτι ποὺ κατακτᾷ μὲ τὴ δόξα του καὶ μὲ τὴν αἴγλη του καὶ μὲ τὴ φήμη του» ('Αρχιμ. 'Ηλία Μαστρογιαννοπούλου, «'Η 'Εκκλησία ἐν πορείᾳ» σελ. 127-128).

Διὰ τὰ θέματα αὐτὰ ἡ εἰκόνα τὴν ὁποῖαν δίδει ὁ Ντοστογιέφσκη εἰς τὸν μέγαν 'Ιεροεξεταστὴν του εἶναι ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικῆ.

Εὐτυχῶς εἰς τὴν ὀρθόδοξον παράδοσίν μας δὲν ἐκυριάρχησαν ἀντιλήψεις μαρτυροῦσαι πολλὴν ἐκκοσμίκευσιν. 'Αφοῦ «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ἡμῶν ἔστιν» (Λουκ. ιζ' 21), ἂς μὴ στοχεύωμεν εἰς ἐντυπωσιασμούς, εἰς ἐξωτερικὰς ἐπιβολὰς, εἰς ποσοτικὰς ἀναμετρήσεις καὶ κυρίως εἰς μίμησιν μεθοδεύσεων καὶ τρόπων ἐργασίας ποὺ υἰοθετοῦν αἱ ἰδεολογίαι καὶ τὰ ἀνθρώπινα συστήματα.

Τερματίζων τὰς σκέψεις μου, ἐπανερχομαι εἰς τὸ ἐρώτημα ποὺ τὰς προεκάλεσεν. Ποῖαν θέσιν ἔχει ὁ θεολογικὸς λόγος εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν; 'Ο ψαλμῶδης, εἰς τὸν 62ον ψαλμὸν ποὺ ἀναγινώσκεται εἰς τὸν ἐξάψαλμον, λέγει ἓνα πολὺν ἐπίκαιρον λόγον: «ὅτι κρείσσον τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ ζωᾶς». Δηλαδή, καὶ ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ ζήσωμεν ὄχι μίαν ζωὴν μὲ ὀλίγα ἢ πολλὰ ἔτη, ἀλλὰ πολλὰς ζωὰς μὲ πολλὰ ἔτη, ὅλη αὐτὴ ἡ μακροζωία, χιλιάδων ἔστω ἐτῶν, δὲν ἀξίζει τὸ ἐλάχιστον, συγκρινομένη μὲ τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ἔλεους τοῦ Θεοῦ. Καὶ συμπληρωματικῶς, ὅπως ψάλλει πάλιν ὁ ψαλμῶδης, «τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ μᾶς καταδιώκει πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μας» (Ψαλ. 22, 6). 'Εμεῖς ὅμως οἱ ἄνθρωποι τὸ ἀπαθοῦμεν, τὸ ἀρνούμεθα. Κατὰ βάθος βεβαίως τὸ ἀποζητοῦμεν, ἀλλὰ τὸ στερούμεθα ἐξ αἰτίας τῆς αὐταρκειᾶς καὶ τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ μας. 'Ολοὶ ἀναζητοῦμεν ὁδηγούς, «ἀγεροντες» ὅπως λέγει ἡ ὀρθόδοξος παράδοσις μας, διὰ νὰ ἀνοίξουν τὸν δρόμον εἰς τὸ «ἔλεος τοῦ Κυρίου». Νομίζω ὅτι εἰς τὸ σημαντικὸν τοῦτο ἔργον ὁ θεολογικὸς κόσμος ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ μεγάλην ἀποστολὴν.

Εὐχομαι ὁ Κύριος τῶν Δυνάμεων νὰ φωτίσῃ τοὺς ὀφθαλμούς τῆς καρδίας, ὥστε πρῶτον ἐμεῖς νὰ γνωρίσωμεν τὰ «δικαιώματά» Του καὶ τὰς «δόδους» Του καὶ τὰς «τρίβους» Του καὶ μετὰ νὰ βοηθήσωμεν καὶ ὅλους τοὺς ἀδελφούς μας νὰ εὑρουν καὶ αὐτοὶ τὸν «δρόμον» τοῦ ἔλεους Του, τὸ ὁποῖον εἶναι ὑπεράνω ὅλων τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς συγχρόνου ζωῆς καὶ ὑπεράνω τῆς ζωῆς μας καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς ζωῆς τοῦ σύμπαντος κόσμου.

† 'Ο Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ο ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ (†)

(1917 — 30. 5. 1985)

Τὰς πρώτας μεταμεσημβρινὰς ὥρας τῆς Πέμπτης 30ης Μαΐου 1985, ὁ Κύριος ἐκάλεσε πλησίον Του, ἐκ τοῦ ἐπιγείου Θυσιαστηρίου εἰς τὸ Ὑπερουράνιον, τὸν μακαριστὸν Μητροπολίτην Καστορίας κυρὸν Γρηγόριον Μαΐστρον, ἐρχόμενον ἐκ τῆς Ἐπαρχίας του εἰς Ἀθήνας, ὄντα Συνοδικὸν Σύνοδρον.

Ἐτοιμασθείσης τῆς σοροῦ τοῦ σεπτοῦ νεκροῦ, ὑπὸ τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ τέκνων, αὐτὴ μετεφέρθη εἰς τὸ Παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου, παρὰ τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν Ἀθηνῶν, ὅπου μεταβὰς τὴν μεσημβρίαν τοῦ Σαββάτου 1ης Ἰουνίου ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, πρόεδρος τῆς Ἀγίας καὶ Ἱ. Συνόδου συγκεκινημένος ἀνέγνωσε Τρισάγιον, ἐντολῇ δὲ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἐτελέσθη τὴν πρωΐαν ἡ Θεία Λειτουργία εἰς τὸν Ἱ. Ν. Ἁγίου Ἐλευθερίου ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Γρηγορίου.

Εἰς τὸ Παρεκκλήσιον παρέμεινεν ἡ σορός, ἐκτεθεῖσα εἰς λαϊκὸν προσκύνημα, μέχρι καὶ τῆς πρωΐας τῆς Δευτέρας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, 3ης Ἰουνίου 1985, ἀπὸ ὅπου, μετὰ τιμητικῆς συνοδείας πολλῶν κληρικῶν καὶ τῶν κατὰ σάρκα καὶ πνεῦμα συγγενῶν τοῦ εἰς Κύριον ἐκδημήσαντος Μητροπολίτου, μετεφέρθη ὀδικῶς εἰς τὴν Μητρόπολιν τῆς Καστορίας, εἰς τὰ ὄρια τῆς ὁποίας ὑπεδέχθη ταύτην ὁ Γραμματεὺς τῆς Μ.Σ.Ε. Κοιν. Προνοίας καὶ Εὐποιίας πανοσιολ. ἀρχιμ. κ. Ἀλέξιος Βρυώνης καὶ πολλὰ πνευματικὰ αὐτοῦ τέκνα, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί.

Εἰς τὴν πόλιν τῆς Καστορίας καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ ἀνέμενεν τὸν Σεπτὸν Νεκρὸν συγκεκινημένος ὁ Σεβασμιώτατος Τοποτηρητῆς Μητροπολίτης Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. Ἀντωνίος, ἐπικεφαλῆς τοῦ Ἱ. Κλήρου καὶ τῶν Ἀρχῶν τῆς πόλεως, τῶν κωδῶνων τῶν Ἱ. Ναῶν κρουομένων πενθίμως. Ἄμα τῇ ἀφίξει τῆς σοροῦ περὶ τὴν 4.30' μ.μ. τῆς 3/6/85 καὶ τῷ εὐτρεπισμῷ ταύτης εἰς τὸ κέντρον τοῦ Ναοῦ, ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ Τοποτηρητοῦ Τρισάγιον καὶ τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης Ἀρχιερατικῆς Θ. Λειτουργία, ἐνῶ πυκνὸν τὸ πλῆθος τοῦ ποιμνίου τοῦ ἀοιδίμου Ἱεράρχου, προσήρχετο ἵνα ἀσπασθῇ τὴν σορὸν τοῦ Ποιμενάρχου του.

Περὶ τὴν 11.00' πρωϊνῆν, πλειὰς Μητροπολιτῶν, τῶν Σεβασμιωτάτων Σερβίων καὶ Κοζάνης κ. Διονυσίου, Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου κ. Ἀμβροσίου ἐκπροσωπῶντος τὴν Ἱ. Σύνοδον, Βερροίας καὶ Ναούσης κ. Παύλου, Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. Ἀντωνίου,

Ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Καστορίας
Γρηγόριος (Μαΐστρος).

τοποτηρητοῦ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Καστορίας, Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Διονυσίου καὶ Ἐδέσης καὶ Πέλλης κ. Χρυσοστόμου, αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως, Πολιτικά, Δικαστικά καὶ Στρατιωτικά, σύμπας ὁ Ἱ. Κλήρος καὶ ὁ πιστὸς τοῦ Κυρίου λαός, ἐκήδευσαν τὸν Μητροπολίτην Καστορίας Γρηγόριον, εὐχθητές, ὅπως ὁ δοξάσας αὐτὸν ἐπὶ γῆς, Μέγας Ἀρχιερεὺς ποιῆσῃ καὶ τὴν ἔξοδον τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν τῇ εἰσόδῳ τῶν ἁγίων Του, ἐν τῇ Βασιλείᾳ Του.

Λόγοι ἐλέχθησαν ὑπὸ τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Ἱ. Συνόδου Μητροπολίτου Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου κ. Ἀμβροσίου, τοῦ τοποτηρητοῦ Μητροπολίτου Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. Ἀντωνίου, τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἀλεξίου Βρυώνη, ἐπικήδειας, τῇ ἐντολῇ τῆς Ἱ. Συνόδου, τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου Χρήστου Πρασᾶ ἐξ ὀνόματος τοῦ Ἱ. Κλήρου, τῶν Δημάρχων Καστο-

ρίας και 'Αργους 'Ορεστικοῦ και τοῦ ἀγαθέλφου τοῦ κεκοιμημένου κ. 'Αποστόλου Μαΐστρου.

Κατὰ τὸν ἐνταφιασμὸν ἀπεδόθησαν τιμαὶ καὶ ἡ σοφὸς ἐναπετέθη παραπλευρῶς τοῦ τάφου τοῦ Καστορίας Νικηφόρου, ἔπισθεν τοῦ 'Ι. Βήματος τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τῆς Καστορίας.

Ο ΕΠΙΚΗΛΕΙΟΣ ΛΟΓΟΣ¹

«Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν, οὐδὲ τὴν ὥραν ἐν ἧ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται»².

Σεβασμιώτατοι ἄγιοι 'Αρχιερεῖς,

Εὐλαβέστατοι 'Ιερεῖς,

Θρηνοῦσα καὶ πένθιμος ὁμήγουρις,

Διὰ τὸν, ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς Πέμπτης, 30ης Μαΐου 1985, πορευόμενον τὴν «μακαρίαν ὁδὸν» Σεβασμιώτατον Συνοδικὸν Μητροπολίτην καὶ Ποιμενάρχην τῆς 'Αγιωτάτης ταύτης Μητροπόλεως Καστορίας κληρὸν Γρηγόριον «προσδοκῶντα καὶ σπεύδοντα τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ Θεοῦ 'Ημέρας»⁴, ὁ 'Αρχηγὸς τῆς Σωτηρίας ἡμῶν, «ὁ βάθει σοφίας πάντα οικονομῶν καὶ τὸ συμφέρον πᾶσιν ἀπονέμων, ὁ ὁμόνος Δημιουργός»⁵, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· εἰς ὥραν μάλιστα, μὴ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀναμενομένην, ἦλθεν.

'Ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὸν Μητροπολίτην Καστορίας Γρηγόριον, κατὰ τὸ «Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος ἔρχεται, ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς καὶ μακάριος ὁ δοῦλος ὃν εὕρησει γρηγοροῦντα...»⁶. Καὶ γρηγοροῦντα, ἀληθῶς, εἶρε τὸν Γρηγόριον, ὁ Κύριος. Γρηγοροῦντα καὶ ἐπὶ τῶν ἐπάλλεων τῆς ἀρχιερατικῆς τιμῆς καὶ ἀξίας. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ 'Επίσκοπος Γρηγόριος, συνφασμένον μάλιστα μὲ τὸν ὄρκον τῆς μοναχικῆς του ἐπαγγελίας καὶ ἐπαναλαμβανόμενον ὑπ' αὐτοῦ, δσάκις ἐκοινωνεῖ τῶν ἀχράντων τοῦ Χριστοῦ Μυστηρίων, ὑπενθύμιζεν εἰς τὰ ὦτά του, τὴν παραγγελίαν τοῦ 'Ιησοῦ «γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε ποία ὥρα ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται»⁷ καὶ σνεμορφοῦτο ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὸ «διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἐτοιμοι, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται»⁸ καὶ ἐγρηγόρησεν ὁ Μητροπολίτης Γρηγόριος.

'Εγρηγόρησε πρῶτον εἰς τὴν ἀνοιξιν τῆς ζωῆς του.

'Ανεδείχθη χαρακτῆρ ἀκέραιος κατὰ τὴν περίοδον τῆς μαθητείας του, ἐν τῇ γενετείᾳ του καὶ εἰάνδρω νήσῳ τῆς Μυτιλήνης, ὅπου θελήματι Θεοῦ ἀντίκρουσε τὸ αἰσθητὸν φῶς, ἐν ἔτει 1917.

'Ο χρηστός χαρακτῆρ διαπλάσσεται κυρίως εἰς τὰ μετέπειτα νεανικά του χρόνια ἐν 'Αθήναις, ὅτε ἔντονος παρουσιάζεται ὁ πόθος εἰς τὴν καρδίαν του νὰ ἀφιερῶθῃ ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸν Κύριόν του καὶ ἀκολουθήσῃ τὸ μοναχικὸν στάδιον. 'Ο πόθος αὐτὸς ὡς κλήσις καὶ κλίσις ἐξηγήσασεν τὸν τρόπον τῆς νεανικῆς του ζωῆς καὶ τὸν ἐκράτησεν ἄγνόν καὶ ἀνέπαρον, μακρὸν τῆς πονηρίας καὶ κακίας καὶ δολιότητος τοῦ κόσμου τῆς ἀμαρτίας.

Σκληρότατα ἀντιπαλαίει κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Κατοχῆς, πρὸς ποικίλας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δυσκολίας καὶ κατορθώνει τότε καὶ τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς νὰ τελειώσῃ, ἀλλὰ καὶ τὴν πνευματικὴν του προσωπικότητα νὰ ἐξωραίσῃ, διότι ἀξίωμα τῆς ἱστορίας τῆς 'Εκκλησίας εἶναι ὅτι οἱ 'Αγιοὶ ἐν μέσῳ διωγμῶν, ἐν μέσῳ θλίψεων καὶ πολλῶν δοκιμασιῶν, ἀναδεικνύονται «ὡς ἄκμων τυπτόμενος»⁹, ἀλλὰ καὶ «ὡς χρυσὸς ἐν χωνευτηρίῳ»¹⁰, κατὰ τοὺς θεοπνεύστους λόγους τῆς 'Αγ. Γραφῆς.

Χειροτονεῖται Διάκονος ἀπὸ τὸν ἀείμνηστον Γέροντά του Νικοπόλεως 'Ανδρέαν ἐν ἔτει 1942 καὶ ἐνῶ συγχρόνως φοιτᾷ εἰς τὸ ἐν 'Αθήναις Πανεπιστήμιον προσφέρει τὰς ἱεροκηρυκτικὰς καὶ κατηχητικὰς αὐτοῦ ὑπηρεσίας εἰς τὴν 'Εκκλησίαν τῶν 'Αθηνηνῶν, ἐνθα εὐδόκως διηκόνησε μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1950 χειροτονίας αὐτοῦ εἰς Πρεσβύτερον, γενομένης ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ 'Αρχιερέως εἰς τὸν 'Ι. Ναὸν Μεταμορφώσεως Μοσχάτου-'Αθηνηνῶν. Συνεχίζει ἐπὶ τριετίαν, ὡς Πρεσβύτερος πλέον, τὴν ἱερατείαν αὐτοῦ ἐν 'Αθήναις, ὅτε τὸ 1953 τίθεται ἐπὶ τὴν λυχνίαν τῆς 'Ι. Μητροπόλεως Νικοπόλεως, ὡς Γενικὸς αὐτῆς 'Αρχιερατικὸς 'Επίτροπος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1956 ὡς μόνιμος στρατιωτικὸς 'Ιερεὺς, ἐπισπάσας μέχρι τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1974 Κανονικῆς αὐτοῦ ἐκλογῆς ὑπὸ τῆς σεπτῆς 'Ιεραρχίας εἰς τὸν θρόνον τῆς 'Ιεῶς ταύτης Μητροπόλεως Καστορίας, τὴν γενικὴν τοῦ στρατεύματος ἐκτίμησιν καὶ ἐπιδοκιμασίαν, διὰ τὸ ὑψηλὸν αὐτοῦ ἦθος, τὴν συνέχουσαν αὐτὸν σεμνότητα καὶ ἱεροπρέπειαν, τὸ ἱεραποστολικὸν πνεῦμα καὶ τὴν θεολογικὴν αὐτοῦ καὶ κηρυκτικὴν θεμελίωσιν καὶ προσφορὰν.

'Αξίζει ἐνταῦθα νὰ ἀντιγράψωμεν ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἀπόροητον καὶ ἐπίσημον ἔκθεσιν τοῦ ἁρμοδίου Στρατηγοῦ διοικητοῦ τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς τῶν Εὐδελπίδων, διὰ τὸν Λοχαγὸν τότε καὶ μετέπειτα Συνταγματάρχην 'Αρχιμανδρίτην Γρηγόριον Μαΐστρον, τὸν σεπτὸν μετὰ ταῦτα Μητροπολίτην Καστορίας Γρηγόριον:

1. 'Ελέχθη ἐντολῆ τῆς 'Ι. Συνόδου, εἰς τὸν 'Ιερὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν Καστορίας τὴν 4ην 'Ιουνίου 1985.

2. Ματθ. κς' 13.

3. 'Αποκ. ιδ' 13.

4. Καθολ. Πέτρου Β', γ, 12.

5. 'Απολυτ. Ψυχασαββάτου Πεντηκοστῆς.

6. Λουκ. ιβ' 37.

7. Ματθ. κδ' 42.

8. Ματθ. κδ' 44.

9. 'Ιγνάτ. πρὸς Πολύκαρπον Β.Ε.Π. 2 283,20.

10. Σοφία Σολομ. γ' 6.

«...Σοβαρός, σεμνός, αξιοπρεπής, ειλικρινής, εὐθύς, δίκαιος, τίμιος, πλήρης καλωσύνης. Ἡ συμπεριφορά του ἀρίστη, πάντοτε ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τὸ σχῆμα του. Διάγει ὡς ἀληθῆς ἱερωμένος, παρέχων ἑαυτὸν ὑπόδειγμα πρὸς μίμηση καὶ συμμορφούμενος πρὸς τὸν αὐτὸς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν διδασκαλιῶν του. Ἡ ἐμφάνισίς του, ἡ παράστασις του σεμνὴ καὶ ἐπιβλητικὴ».

Καὶ τελειώνει ἡ ἔκθεσις ἐκείνη:

«Πρόκειται περὶ ἐξαιρέτου Ἱερέως, ὅστις ἐργάζεται ἀθορόβως μετὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν ἱεουργεῖ κατὰ λαμπρὸν καὶ ἐπιβλητικὸν τρόπον».

Ἐν ἄλλοις λόγοις ἐργηγοῦς, ἐπρόσεξεν ὁ Γρηγόριος τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ: «ὁ ποιήσας καὶ διδάξας»¹¹ καὶ ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν ὑπόδειγμα καὶ παράδειγμα πρὸς μίμησην.

Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἐπαξίως ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ πρόσωπόν του προσέβλεψε, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1974, πρὸς πλήρωσιν τῆς κενωθείσης τότε Ἱ. Μητροπόλεως Καστορίας καὶ τὸ ἕπατον τοῦ Ἀρχιερέως ἀξίωμα τοῦ ἐνεπιστεύθη. Ἐκεῖνος ὁμως μένει ταπεινὸς καὶ ἀνυψωτός, δῆλα δὴ πραγματικὰ μεγάλος καὶ ἀναλίσκετος δυνάμεις του περιοδεύων, ἐπίστε καὶ ὑπὸ δυσμενεστάτας καιρικὰς συνθήκας τὴν Ἐπαρχίαν ὀλόκληρον «εἰς τύπον καὶ τόπον Χριστοῦ»¹² ὡς «Ποιμὴν καὶ Ἐπίσκοπον»¹³ τῶν ψυχῶν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, στηρίζων, διδάσκων, κηρύττων, νοσθετῶν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἕνα ἕκαστον καὶ ἀδιαλείπτως προσφέρον, ἕως ἄκρον τῆς γῆς τῆς Μητροπόλεως ταύτης, τὴν Θείαν Εὐχαριστίαν, «εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ζωὴν αἰώνιον»¹⁴.

Αὐτὸ τὸ Ἅγιον Ποτήριον τοῦ «αἵματος τῆς Διαθήκης» ὁ μαγνήτης τοῦ «ἐσφαγμένου ἀρνίου»¹⁵, εἰλκυνσε καὶ μετέθεσε τὸν Ἐπίσκοπον Γρηγόριον, εἰς τὸ «ἀπερουράνιον θυσιαστήριον»¹⁶ εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ¹⁷, ἀπὸ ὅπου ἐλόγει σήμερον τὸ ἀπορφανισθὲν τοιοῦτον ἐξαιρέτου Πατρὸς ἱερόν του ποιμνίου, τὸν Κληρὸν καὶ τὸν θεοσεβῆ καὶ ἀγιόλεκτον Λαὸν τῆς Μητροπόλεως Καστορίας, καθ' ὅσον δυνάμει τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ὁ Ἐπίσκοπος, εὐρισκόμενος καὶ εἰς τὴν θριαμβεύουσαν ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησίαν τῶν Πρωτοτόκων¹⁸, δὲν χωρίζεται οὔτε ἀφίσταται τοῦ ποιμνίου

του. Ἰδιαιτέρως λοιπὸν γρηγορεῖ καὶ τώρα, ὁ Καστορίας Γρηγόριος, προσερχόμενος ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου του. Ἐκεῖνος ὅστις ἐργηγοῦσεν ἰδιαιτέρως καὶ ἀληθῆς Ἐπίσκοπος ἀνεδείχθη ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐνθρονίσεως αὐτοῦ, ὡς Μητροπολίτου τοῦ εὐγενοῦς καὶ ἡρωοτόκου τῆς ἱστορικῆς Μητροπόλεως ταύτης λαοῦ, ἀναδειξάσης παμμέγιστα ἀναστήματα Ἱεραρχῶν, τῶν ὁποίων τὴν διαδοχὴν ἐτίμησεν ἡ ζωὴ καὶ ἡ δόξα του.

Ἰδὸν μερικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς προσωπικότητός του, ὅπως μᾶς τὰ ἐδίδαξεν ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατός του.

Εἰς τὴν ζωὴν του ὑπῆρξε πάντοτε πρῶτος καὶ ἡρεμος, γελαστός καὶ μειλίχιος. Ἐάν, κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον, τὸ πρόσωπον εἶναι ὁ καθρέπτης τῆς καρδίας, ὅπως καὶ ἀσφαλῶς εἶναι, τότε αὐτὴ ἡ ἔκφρασις τῆς μειλιχότητος καὶ ἡρεμίας του, τῆς πραότητος καὶ τῆς καλωσύνης του, προέδιδε καὶ ἐκαθρέπτιζε τὸ βάθος τῆς εἰρηνικῆς καὶ ἀοργήτου καρδίας του, τὸ νηφάλιον τῆς σκέψεώς του, τὸν ἐσωτερικὸν καὶ ἀτάραχον πνευματικὸν του κόσμον, λαμπρυνόμενον ὑπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, ὑπὸ τῆς ἐλλάμψεως τῶν ἀκτίστων ἐνεργειῶν τοῦ Παναγίου Πνεύματος.

«Μακάριοι οἱ πραεῖς, οἱ αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν»¹⁹ ἦτο τὸ σύνθημα τῆς ζωῆς του καὶ νοερώς μετεφέρετο εἰς τὸ Ὄρος τῶν Μακαρισμῶν καὶ ἐγένετο οὐ μόνον ἀκροατὴς, ἀλλὰ καὶ ποιητὴς τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ, ὥστε σὺν τῷ χρόνῳ καὶ φίλος καὶ μαθητὴς καὶ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου του καὶ ἀναδείκνυται, κατὰ τὸ

«Μήτηρ μου καὶ ἀδελφαί μου, οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιῶντες αὐτόν»²⁰.

Ἡ Ἐπισκοπικὴ του διακονία ἐσφραγίσθη «ἐν πραῳτῆτι σοφίας»²¹ Ἐπέλυε τὰ καθ' ἡμέραν ἀνακύπτοντα ἐκκλησιαστικὰ προβλήματα τῆς Μητροπόλεως του καὶ ἡ ἱστορικὴ ἱερά μνήμη του, θὰ ἀφήσῃ διὰ τοὺς συνεργάτας του κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς ἐποχὴν, ὥστε ἡ γλυκύτης τοῦ χαρακτήρος του καὶ τὸ ἀόργητον τῆς μορφῆς του νὰ ἀποτελῇ γνώμονα καλῆς καὶ ψυχραΐμου διοικήσεως καὶ δεξιᾶς οἰακοστροφίας τῶν παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ὡσαύτως θετικὴ ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ του καὶ διὰ τὰ πέρα τῆς Μητροπόλεως του γενικώτερα ἐκκλησιαστικὰ θέματα, ὅταν μετεῖχε τῶν ἐργασιῶν τῆς τε Διαρκοῦς Ἱεραρχίας Συνόδου, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἱεραρχίας. Ἐδίδαξεν ἀληθῶς ἡ ζωὴ του! Ἐδίδαξεν ὁμως καὶ ὁ θάνατός του. Τὸν εὗρεν «ἐργηγοῦσα» καὶ «ἔτοιμον». Ἐργηγοῦσα μὲν — καὶ τὴν μαρτυρίαν τὴν δίδει σήμερον ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ ἡ ὁμολογία τοῦ ἐξομολόγου πνευματικοῦ του — διότι ὁ Ἐπίσκοπος Γρηγόριος διέθετε «γρήγορον νοῦν». Μὴ συναλλοιοῦμενος εἰς τὸ

11. Ματθ. ε' 19.

12. Ἰγνάτιος Μαγν. Β.Ε.Π. 2, 269, 32 καὶ Β.Ε.Π. 294,

33. Ἰσιδ. Πηλουσ. Μ. 78, 272C.

13. Καθολ. Α' Πέτρου γ' 25.

14. Ματθ. κστ' 26.

15. Ἀποκαλ. ζ' 14.

16. Θ. Λειτουργία

17. Γαλάτας δ' 26.

18. Ἐβρ. ιβ' 23.

19. Ματθ. ε' 5.

20. Λουκ. η' 21.

21. Ἰακώβ. γ' 13.

πνεῦμα τῆς ἀκηδίας καὶ τῆς φιλοχρηματίας, εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἐπάρσεως καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ, εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ὕλης καὶ τῆς ποικίλης σκοπιμότητος καὶ τῶν συμβιβασμῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἐγονάτιζε συχνὰ - πυκνὰ εἰς τὸ ἐπιτραχήλιον τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἐντὸς τοῦ μυστηριακοῦ χώρου τῆς ἱεραῆς Ἐξομολογήσεως εὗρισκε τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἑαυτὸν του, ἐξήγγιζε τὸ ἐπισκοπικόν του ἀξίωμα εἰς διακονίαν εὐάρεστον τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, διακονίαν ταπεινώσεως, ἀλλὰ καὶ ἐπαξίας προσεδρεύσεως εἰς τὸ πανάγιον Θυσιαστήριον καὶ τελεσιουργίας τῶν ἀχράντων καὶ ἀθανάτων τοῦ Χριστοῦ Μυστηρίων.

Ἐργηγορῶς ὑπῆρξεν ὁ Μητροπολίτης Γρηγόριος εἰς τὸ μέγιστον χρέος διὰ πάντα μὲν ἄνθρωπον, ἐξαιρέτως δὲ διὰ πάντα κληρικόν, καὶ δὴ καὶ τὸν Ἐπίσκοπον, τὸ χρέος λέγω τῆς ἐλεημοσύνης. Καὶ δὲν εἶναι ὑπερβολή, ἐὰν ὁμολογηθῇ τὴν στιγμήν αὐτὴν ἢ ὑπερβάλλουσα διὰ τὸ χρέος τοῦτο τῆς ἐλεημοσύνης ἀγάπη του, («νὰ ἐλεῖ ὅλην τὴν ἡμέραν»)²²· νὰ ἐλεῖ μὲχρις ἀκόμῃ καὶ τοῦ σημείου νὰ στερεῖται ὁ ἴδιος, εἰς τρόπον ὥστε νὰ χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν εἰδότην ὡς ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ ἀνοικτὰ χέρια, μὲ τίς ἀδειες τσέπες· τὸ ἐπισκοπικὸν του ἐπίδομα κατὰ κανόνα ἐδίδοτο ὀλοκληρον εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἐκεῖνος δὲ ἤροκεῖτο εἰς τὰ ἐλάχιστα πὸν τοῦ προσέφερον διὰ τὴν συντήρησίν του. Πανοικεῖ ἐπροίκισεν ὁ Καστορίας Γρηγόριος ὄρφανὰ καὶ χήρας, διότι ἐπίστευε κατὰ τὸν ἀδελφόμενον Ἰακώβον, ὅτι «Θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, αὕτη ἐστίν· ἐπισκέπτεσθαι ὄρφανούς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν...»²³.

Ἡ ἐλεημοσύνη του δὲν ἐξηντλεῖτο εἰς τὰ χρήματα ἢ τὰς ὕλικας προσφορὰς μόνον, ἀλλ' ἀντιμετώπιζε τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ συνόλω του, δῆλα δὴ ψυχὴν καὶ σῶμα, σῶμα καὶ ψυχὴν. Ὡς ἐκ τούτου μεγίστην ἐνεργεσίαν ἐν τῇ ἐλεημοσύνῃ ἐθεώρει νὰ στρέψῃ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν οὐρανόν, νὰ ξεδιαρῶσῃ τὸν πέννητα διὰ τοῦ Χριστοῦ, πὸν εἶναι («πηγὴ ὕδατος ἀλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον»)²⁴. Δισύνθετος ὁ ἄνθρωπος, δισύνθετος καὶ ἡ προσφορὰ τοῦ Μητροπολίτου Γρηγορίου κατὰ τὴν ἀσκήσιν τοῦ ἔργου τῆς ἐλεημοσύνης του.

Ἄλλ' ἠτοίμασε καὶ τὸν ἑαυτὸν του. Τὰ ἔργα τῆς ἐλεημοσύνης του δὲν τὰ ἐξήντησεν εἰς τὸν πλησίον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν του, δῆλα δὴ μετέφραζεν ἐντὸς του τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, τὸ μέγα ἔλεος, ὡς «ἐτοι-

μασίαν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης»²⁵· ὡς ἐτοιμασίαν τῆς συναντήσεώς του μετὰ τοῦ Δημιουργοῦ καὶ Πλάστον του καὶ ἔκραξε πρὸς Αὐτόν. «Ἐρχομὸν Κύριε Ἰησοῦ»²⁶ καὶ ἤκουε τῆς φωνῆς Του («Ναί, ἔρχομαι ταχύ»)²⁷. Ἀνεζήτει καὶ ἐπόθει διαρκῶς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἐπεθύμει μὲ τὸν Παῦλον «ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι»²⁸, διότι καὶ πάλιν ἐπίστευεν ὅτι ἡμεῖς οἱ χριστιανοί, τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, «οὐκ ἔχομεν ὡδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν»²⁹ καὶ ὅτι «ἡμῶν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει»³⁰.

Μὲ τὴν πίστιν αὐτὴν, Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς καὶ ἀποφανισθὲν καὶ πενθοῦν ἐκκλησίασμα, ἐγκατέλειψεν ὁ «Ποιμὴν καὶ Ἐπίσκοπος»³¹ τῆς πόλεως καὶ Μητροπόλεως ταύτης, τὸν παρόντα κόσμον, τὰ γῆϊνα καὶ φθαρτὰ καὶ ἀλλοιούμενα καὶ τρεπτὰ τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἐργηγορῶς καὶ ἐτοιμος μετέβη πρὸς συνάντησιν τοῦ Νυμφίου τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ ὑπεροράνιον Θυσιαστήριον. Τὰ Ἀρχιερατικά του ἄμφια, ἢ στολὴ πὸν φορεῖ, αὐτὸ μαρτυροῦν· ὅτι θὰ συναντήσῃ καὶ θὰ λειτουργήσῃ («τὸν Ἄμνον τοῦ Θεοῦ, τὸν αἶροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»)³².

Τὸ χοϊκόν του σκήνος, τετραναμισμένον θὰ ἀποτεθῇ μετ' ὀλίγον εἰς τὴν εὐλογημένην καὶ αἱματοβαμμένην αὐτὴν γῆν τῆς Καστορίας, διὰ νὰ εὐλογῇ καὶ ἀπὸ τοῦ τάφου αὐτοῦ, τὴν Μητροπόλιν, ἣν διεποιίμανεν. Ἡ μακαρία ὁμως ψυχὴ του γρηγοροῦσα καὶ ἐτοίμη εἰσβαίνει ἤδη καὶ ἐνθρονίζεται εἰς τὸν ἀτέρμονα Παράδεισον τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ προσβεβεί νῦν ὑπὲρ πάντων ἡμῶν.

Τοῦ μακαρίου καὶ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Καστορίας κυροῦ Γρηγορίου εἶη ἡ μνήμη ἀγῆρωσ καὶ αἰωνία.

Ἀρχιμ. ΑΛΕΞΙΟΣ ΒΡΥΩΝΗΣ

Γραμματεὺς Σ.Ε. Κοιν. Προνοίας καὶ Εὐποιίας

25. Ἐφεσ. στ' 15.

26. Ἀποκαλ. κβ' 20.

27. Αὐτῶθι.

28. Φιλιπ. α' 23.

29. Ἐβρ. ιγ' 14.

30. Φιλιπ. γ' 20.

31. Καθολ. Α' Πέτρου β' 25.

32. Ἰωάν. α' 29.

22. Ψαλμ. 36,26.

23. Ἰακώβ. α' 27.

24. Ἰωάν. δ' 14.

ΝΑ ΜΕΤΟΝΟΜΑΣΘΟΥΝ ΤΑ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΑ ;

ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΗΘΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΣ *

γ'. Κριτική θεώρησις τοῦ ἐπιχειρήματος «Τὰ Κατηχητικά Σχολεῖα ἔχουν παρεξηγηθῆ ἀπὸ πολ-
λοῦς...»

Ὡς ἤδη ἔχει λεχθῆ, τρεῖς κυρίως εἶναι οἱ λόγοι οἱ ὀδηγήσαντες ἢ καὶ ὀδηγοῦντες καὶ σήμερον εἰς τὸν σχηματισμὸν μὴ ἀγαθῆς περὶ τῶν Κατηχητικῶν ἀντιλήψεως καὶ δὴ τῆς ἀντιλήψεως ὅτι τὰ Κατηχητικά δῆθεν διαμορφώνουν νοσηροὺς θρησκευτικοὺς τύπους, ἀπεξενωμένους ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τῆς χαρᾶς τῆς ἐν κοινωνίᾳ ζωῆς. Ἄς ἐξετάσωμεν δι' ὀλίγων ἓνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν.

I. Ἡ ἀγνοία τοῦ τί εἶναι καὶ τί προσφέρουν τὰ Κατηχητικά.

Ἡ ἀγνοία τοῦ τί εἶναι Κατηχητικὸν καὶ τί προσφέρουν τὰ Κατηχητικά δὲν δικαιολογεῖ τὴν μετονομασίαν τοῦ Κατηχητικοῦ. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλεται εἶναι τὴν ὅσον τὸ δυνατόν πληρεστέραν ἐνημέρωσιν τοῦ λαοῦ περὶ τοῦ σκοποῦ, τοῦ περιεχομένου καὶ τῶν ἀγαθῶν διὰ τοὺς νέους ἀποτελεσμάτων τοῦ Κατηχητικοῦ. Εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίσουν οἱ πολλοί, οἱ ἀγνοοῦντες, ὅτι τὸ Κατηχητικὸν δὲν εἶναι ὁ χώρος εἰς τὸν ὁποῖον διαμορφώνονται κλειστοὶ τύποι, ἀπόκοσμοι ἄνθρωποι, «φανατικοὶ» καὶ «θρησκόληπτοι», ὡς λέγεται συνήθως, ἀλλ' ἀντιθέτως ὁ χώρος εἰς τὸν ὁποῖον καταβάλλεται προσπάθεια πρὸς διαμόρφωσιν ὀλοκληρωμένων προσωπικοτήτων²⁹, προσώπων τὰ ὁποῖα θὰ ζοῦν εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν καὶ θὰ μετέχουν εἰς ὅλας τὰς ὑγιεῖς πτυχὰς τῆς ἐν κοινωνίᾳ ζωῆς, ἀποφεύγοντα μόνον τὴν ἁμαρτίαν καὶ γενικώτερον προσπαθῶντα νὰ ζοῦν παντοῦ καὶ πάντοτε τὴν ἐν Χριστῷ καὶ κατὰ Χριστὸν ζωὴν.

Τὸ περισσότερο ὅμως ἀναγκαῖον καὶ καρποφόρον εἶναι ἢ κατὰ κατάλληλον καὶ ἐλκυστικὸν τρόπον προβολὴ πρὸς αὐτὰ τὰ παιδιὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς

νέους, τοὺς ἀγνοοῦντας τί εἶναι Κατηχητικὸν, τῆς προσκλήσεως «ἔρχου καὶ ἴδε» (Ἰωάν. 1,46). Περὶ τῆς προσκλήσεως ὅμως ταύτης πρὸς γνωριμίαν τοῦ Κατηχητικοῦ ἔχομεν ἀνωτέρω ὁμιλήσει.

2. Ἡ ἐσφαλμένη μὲ νοσηρὰν νοοτροπίαν λειτουργία Κατηχητικῶν τινῶν.

Τοῦτο εἶναι γεγονός. Δὲν δικαιολογεῖ ὅμως τὴν μετονομασίαν τῶν Κατηχητικῶν. Διότι οὔτε αἱ μεμονωμένα περιπτώσεις καὶ αἱ ἐξαιρέσεις ἢ ἔστω καὶ αἱ εἰς εὐρύτερον γῶρον τυχὸν ἐπικρατοῦσαι ἐσφαλμένα ἀντιλήψεις εἶναι ὀρθοὶν νὰ ὀδηγοῦν εἰς συμπεράσματα γενικοῦ χαρακτῆρος, οὔτε ἡ ἐνδεχομένη μετονομασία τῶν Κατηχητικῶν συνεπάγεται τὴν διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων εἰς τὰ Κατηχητικά.

Ἀσφαλῶς αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλεται εἶναι ἢ κατὰ τὸ δυνατόν καὶ μετὰ συνέσεως προσπάθεια ἀποβολῆς, ὅπου ὑπάρχουν, τοῦ πνεύματος καὶ τῶν τάσεων μονομεροῦς καὶ ἐσφαλμένης θεωρήσεως τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς³⁰, παραθεωρήσεως τῆς χαρᾶς τῆς προσγενομένης ἐκ τῶν ὑγιῶν, τ.έ. τῶν ἐν Χριστῷ ἐπιτελουμένων, ἐκδηλώσεων τῆς ἐν κοινωνίᾳ ζωῆς³¹ ὑπερεξάρσεως τῆς ἀξίας τοῦ Κατηχητικοῦ καὶ μάλιστα συγκεκριμένων Κατηχητικῶν, ὥστε νὰ θεωροῦνται οἱ ἐκτὸς αὐτῶν νέοι ὡς δῆθεν μακρὰν τοῦ Χριστοῦ ἢ ἔστω ὡς δῆθεν μὴ ὀρθῶς ἐν Χριστῷ ζῶντες.

Προσέτι ὡς μὴ ὑγιῆς νοοτροπία Κατηχητικοῦ, ἔχουσα ἀνάγκη διορθώσεως, ἂν μὴ ἐκρίζωσας, πρέπει νὰ σημειωθῆ καὶ ἐκεῖνη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπιχειρεῖται («ἐκσυγχρονισμὸς») δῆθεν τοῦ Κατηχητικοῦ εἶτε μὲ ἀποφυγὴν διδασκαλίας, ἂν μὴ παραθεωρήσιν, τῶν βασικῶν δογματικῶν καὶ ἠθικῶν ἀληθειῶν καὶ συνεχῆ ἐξέτασιν κοινωνικοπολιτικῶν θεμάτων χρησίμων ἀσφαλῶς καὶ ἀναγκαίων καὶ αὐτῶν³², εἶτε μὲ

30. Περὶ τῶν τάσεων αὐτῶν γενικώτερον καὶ τῶν ἀρνητικῶν ἐπιπτώσεών των βλ. Ν. Ε. Μητσόπουλου, Θέματα Ὁρθοδόξου Ἠθικῆς Θεολογίας, Ἀθῆναι 1984², σ. 25.

31. Ἡ χαρὰ αὕτη εἶναι πτυχή τῆς καθ' ὅλου ἐν Χριστῷ καὶ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι χαρᾶς τῆς προερχομένης ἐκ τῆς ἐν Χριστῷ καὶ κατὰ Χριστὸν ζωῆς, χαρᾶς τῆς ὁποίας τὸ ἀληθές νόημα εἶναι ἀνάγκη νὰ προβάλλεται εἰς τὸ Κατηχητικόν. Βλ. καὶ Π. Μπούμη, Τὸ τρίπτυχον τοῦ κατηχητικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1979, σ. 18.

32. Τὴν ἀναγκαιότητα ἐξετάσεως θεμάτων τῆς αὐτῆς φύσεως ἐπισημαίνουν οἱ ἴδιοι οἱ νέοι Βλ. Κ. Βασάκη, Α. Πανολαρίδη, Α. — Α. Πανολαρίδη, Α. Βα-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 330 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

29. Λίαν ἐνδεικτικὸν τῆς προσπάθειας ταύτης εἶναι καὶ τὸ ὅτι ὀλόκληρος σειρά ἐτησίων θεμάτων διὰ τὰ Ἀνώτερα Κατηχητικά φέρει τὸν γενικὸν τίτλον «Ὀλοκληρωμένα προσωπικότητες» (Βλ. [Ε. Θεοδώρου], Ὀλοκληρωμένα προσωπικότητες, Κατηχητικά Βοηθήματα, Β' σειρά Ἀνωτέρου, Ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1961).

τήν παρουσίασιν ὡς δῆθεν ἀναχρονιστικῶν πολλῶν ἠθικῶν ἀληθειῶν, ἀναφερομένων εἰς διαφόρους πτυχὰς τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ δὴ τῶν νέων.

3. Ἡ γενικωτέρα κατὰ τῶν Κατηχητικῶν ἐντύπωσις, ἢ προσερχομένη ἐκ διαφορῶν κατ' αὐτῶν δημοσιευμάτων πολεμίων, συνήθως, τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ἔχει σχηματισθῆ καὶ διαδοθῆ δυσμενῆς περὶ τῶν Κατηχητικῶν εἰκὼν³³ ἐκ τῶν κατ' αὐτῶν πολλῶν καὶ ποικίλων δημοσιευμάτων κατὰ καίρους εἰς τὸν ἡμερήσιον, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, Τύπον, ὑπὸ πολεμίων τῆς Ἐκκλησίας συνήθως συντασσομένων. Τοῦτο ὅμως ὄχι μόνον δὲν δικαιολογεῖ τὴν μετονομασίαν τῶν Κατηχητικῶν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐπιβάλλει τὴν διατήρησιν τοῦ ὀνόματος «Κατηχητικόν».

Οἱ πολέμοι τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτίθενται κατὰ τῶν Κατηχητικῶν, διότι γνωρίζουν ὅτι τὰ Κατηχητικά ἀποτελοῦν προπύργια τῆς Ἐκκλησίας συντελοῦντα κατὰ πολὺ εἰς τὴν παρεμπόδισιν τῆς ἐπιτυχίας τῆς παντοειδοῦς ἀντιεκκλησιαστικῆς προπαγάνδας μετὰ τῆς νεολαίας. Καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα «Κατηχητικόν» ταράσσει ἐνίοτε τοὺς πολεμίους τῆς Ἐκκλησίας. Τυχὸν ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος ἴσως θεωρηθῆ νίκη τῶν πολεμίων τοῦ Κατηχητικοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας γενικώτερον. Ἐνδεχομένως δὲ νὰ πικράνη καὶ πολλοὺς

σάκη, «Γιατὶ ἀπομακρύνονται οἱ νέοι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία;», ἔνθ' ἀν. σ. 14, ὅπου τινίζεται: «Εἶναι ἀναγκαία ἡ ἐξέταση στὰ Κατηχητικά παράλληλα πρὸς τὰ δογματικά θέματα, τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς ἀποτελοῦν τὸ κέντρο τῆς κατηχήσεως, καὶ θεμάτων, πού ἀντιμετωπίζουσι οἱ νέοι στὴν καθημερινὴ ζωὴ. Ἐξέταση π.χ. θεμάτων, πού ἀναφέρονται εἰς σχέσεις τῶν δύο φύλων, κοινωνικοπολιτικῶν προβλημάτων καὶ τῶν συγχρόνων ἰδεολογικῶν καὶ θρησκευτικῶν ρευμάτων».

33. Εἶναι λυπηρόν, ὅτι τὴν δυσμενῆ κατὰ τῶν Κατηχητικῶν ἀντίληψιν τῆς κοινῆς γνώμης καὶ δὴ πολλῶν νέων ἐνισχύουν ἐνίοτε καὶ πρόσωπα ὑπεύθυνα ἐπιδιώκοντα νὰ στηρίξουν, δι' ὧσιν λέγουσι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν. Εἶχεν ὀλοκληρωθῆ ἡ παροῦσα μελέτη καὶ ἐπρόκειτο νὰ δοθῆ πρὸς δακτυλογράφειαν διὰ νὰ παραδοθῆ ἀρμοδίως πρὸς δημοσίευσιν, ὅτε τὸ ἀπόγευμα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου εἰς ἐκπομπὴν τῆς ΕΡΤ 2 ἐλέχθη ὄχι ὑπὸ πολεμίου τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὑπὸ μετὰ λόγου προσπάθουτος νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν παράδοσιν καὶ δὴ τὴν λατρευτικὴν τῆς Ἐκκλησίας ὅτι «καλὰ κάνουν» καὶ ἔχουν ἀρνητικὴν διὰ τὰ Κατηχητικά ἀντίληψιν οἱ νέοι. Τοῦτο δέ, ὡς ἐλέχθη, διότι τὰ Κατηχητικά, λειτουργοῦντα κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ προτεσταντικοῦ Sunday School δὲν προσφέρουν παρὰ προτεσταντικὴν ἠθικὴν! Σημειωτέον, ὅτι, ἐὰν ἀντελήφθην ὀρθῶς τὰ λεχθέντα, ἡ διατύπωσις ἦτο τοιαύτη, ὡστε εἶχε καθολικὴν ἀναφορὰν, τ.ε. ἀνεφέρετο εἰς ὅλα τὰ Κατηχητικά, ἢ τοῦλάχιστον τοιαύτην ἐντύπωσιν ἔδιδεν εἰς τὸν ἀκροατήν.

ἐκ τῶν ἐχόντων προσφέρει ἑαυτοὺς εἰς τὸ κατηχητικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἴσως νὰ μειώσῃ τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν δραστηριότητά των.

Γενικώτερον κρίνοντας τὸ ἐκ τῆς παρεξηγήσεως ὑπὸ πολλῶν τοῦ θεσμοῦ τῶν Κατηχητικῶν ἐπιχειρήματα προσθέτομεν εἰς τὰ ὡς ἄνω σημειωθέντα καὶ τὰ ἀκόλουθα:

Ἦς γνωστὸν καὶ ἡ Ἐκκλησία ἔχει παρεξηγηθῆ ὑπὸ πολλῶν, εἴτε ἀγνοούντων τί εἶναι Ἐκκλησία, εἴτε σκανδαλιζομένων ὑπὸ ἐσφαλμένων ἐνεργειῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε παρασυρομένων ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιθέσεων τῶν πολεμίων αὐτῆς. Μήπως θὰ πρέπη νὰ ἀλλάξωμεν καὶ τὸ θεόδοτον ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας; Ἄν τοῦτο συνέβαλλον εἰς τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἴσως ἐπέτρεπε τοῦτο ὁ Θεός. Ἡ ἐν Χριστῷ σωτηρία ὅμως τοῦ ἀνθρώπου, καθ' ὅσον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος, δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς μετονομασίας θεανθρωπίνων ὀργανισμῶν καὶ θεσμῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς ὀρθῶς ἐκδηλουμένης ἀόκνου προσπάθειας τῶν πιστῶν-μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν³⁴.

δ'. Συνοπτικὸν συμπέρασμα ἐκ τῆς κριτικῆς θεωρήσεως τῶν δύο πρώτων ἐπιχειρημάτων.

Ἐξ ὧσιν ἐλέχθησαν μέχρι τοῦδε καθίσταται φανερόν, νομίζομεν, ὅτι τὰ προβαλλόμενα ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς μετονομασίας τῶν Κατηχητικῶν ὄχι μόνον δὲν ὀδηγοῦν εἰς τὸ συμπέρασμα τῆς ἀνάγκης τῆς μετονομασίας, ἀλλ' ἀντιθέτως δεικνύουν ἐπιβαλλομένην τὴν διατήρησιν τοῦ ὀνόματος «Κατηχητικά».

ε'. Τὸ ἐπιχείρημα «ἡ λέξις Σχολεῖον» δὲν ἡχοῖ εὐχαρίστως, κριτικῆς θεωρήσεως αὐτοῦ καὶ εἰδικὸν συμπέρασμα.

Ὡς πρὸς τὴν λέξιν «Σχολεῖα», εἰς τὴν πληρεστέραν ὀνομασίαν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, παρατηροῦμεν τὰ ἀκόλουθα:

Πρῶτον. Ἡ λέξις «Σχολεῖα» πράγματι ὡς συνηφασμένη μεθ' ἑαυτῆς, παρουσίας, ὑποχρεωτικὴν ἐκμάθησιν τῶν διδασκομένων κ.λ.π. δὲν ἀκούεται καὶ τόσον εὐχαρίστως ἀπὸ πολλοὺς μαθητὰς. Ὅχι μόνον ἀπὸ ὧσιν δὲν ἀγαποῦν τὸ σχολεῖον ἢ δὲν εἶναι καλοὶ

34. Αἱ περιπτώσεις ἐκεῖναι κατὰ τὰς ὁποίας δὲν χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος κατηχητικόν, ἀλλ' ἄλλοι, καὶ ὑπάρχει σημαντικὴ ἐπιτυχία τοῦ πρὸς τοὺς νέους «κατηχητικοῦ» ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ὀφείλεται, νομίζομεν, εἰς τὴν μετονομασίαν τῶν Κατηχητικῶν, ἀλλ' εἰς τὴν ἀόκνον δραστηριότητα τῶν ἀρμοδίων ἐκκλησιαστικῶν προσώπων.

μαθηταί, αλλά γενικώτερον από όλους, ὅσοι βλέπουν καὶ θέλουν τὸ Κατηχητικὸν ὡς «κάτι ἄλλο», ὅπως καὶ πράγματι εἶναι³⁵.

Δεύτερον. Ἡ ἔκφρασις «Κατηχητικὰ Σχολεῖα» ἢ «Κατηχητικὸν Σχολεῖον» ἐν τῇ πράξει πολυτάκτως ἀντικαθίσταται διὰ τῶν λέξεων «Κατηχητικά» ἢ «Κατηχητικόν».

Εἰς τὸν προφορικὸν λόγον μάλιστα ἔχει σχεδὸν ἐπικρατήσῃ τὸ μονολεκτικὸν «Κατηχητικόν» ἢ «Κατηχητικά». Τὰ παιδιὰ συνήθως λέγουν «πηγαίνω στὸ Κατηχητικόν» καὶ σπανίως «πηγαίνω στὸ Κατηχητικὸ Σχολεῖον». Γενικώτερον δὲ ὅσοι ὁμιλοῦν περὶ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων περιορίζονται νὰ ὁμιλήσουν διὰ τὸ Κατηχητικὸν ἢ τὰ Κατηχητικά.

Καὶ εἰς τὸν γραπτὸν λόγον οὐχὶ σπανίως προτιμᾶται τὸ μονολεκτικὸν «Κατηχητικά» ἢ «Κατηχητικόν». Τοῦτο ἀνευρίσκομεν εἰς προσκλήσεις, προγράμματα καὶ ἄλλα ἔντυπα διὰ τὰ Κατηχητικά.

Ἐντεῦθεν καὶ ἡ λέξις «Κατηχητικόν» ἀπὸ ἐπιθέτου ἔχει ἀποβῆ ἐν τῇ χρήσει αὐτῆς καὶ εἰς τὸν προφορικὸν καὶ εἰς τὸν γραπτὸν λόγον οὐσιαστικόν, ἀντικαθιστῶσα τὴν ἔκφρασιν «Κατηχητικὸν Σχολεῖον».

Οἱ ὡς ἄνω δύο βασικοὶ λόγοι ὀδηγοῦν, νομίζομεν, εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐπισημοτέρα, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ τῆς Ποιμανούσης Ἐκκλησίας καθιέρωσις τοῦ μονολεκτικοῦ τύπου «Κατηχητικόν» ἀντὶ «Κατηχητικὸν Σχολεῖον» εἶναι δυνατὴ καὶ χρήσιμος, ἴσως δὲ καὶ ἀναγκαῖα, ὅχι βεβαίως ἀπαραίτητος ἢ ἐπιβεβλημένη.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντες συμπερασματικῶς τὰ ὅσα ἐν τῇ παρουσίᾳ μελέτῃ ἐλέχθησαν ἐν σχέσει πρὸς τὴν προτεινομένην μετονομασίαν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σημειοῦμεν τὰ ἀκόλουθα.

1. Οἱ ὅροι «Κατηχητικόν» καὶ «Κατηχητικά», ἀγιογραφικὴν καὶ πατερικὴν βᾶσιν ἔχοντες, ἀποδίδουν λίαν προσφυῶς τὸ ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ προφητικοῦ κυρίως ἀξιώματος τῆς Ἐκκλησίας ἔργον κατηχήσεως καὶ γενικώτερον ἐν Χριστῷ διαπλάσεως τῶν παιδῶν καὶ τῶν νέων, τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκουν καὶ ἐν πολλοῖς, ἢ ἐν λόγῳ, «θεῖα χάριτι», κατορθώνουν τὰ «Κατηχητικὰ Σχολεῖα» τῆς Ἐκκλησίας.

35. Ὅπως χαρακτηριστικῶς ἔχει τονισθῆ πρὸς νέους κατηχητὰς μέλλοντας νὰ ἀναλάβουν κατηχητικόν, τοῦτο «μόνον κατ' ὄνομα θὰ εἶναι Σχολεῖον. Δέον νὰ ἀποβῆ τοῦτο «Ἐργαστήριον πολιτισμοῦ καὶ ἀγιότητος», «Κέντρον Νεότητος», «Πνευματικὴ κυψέλη», «Ἐστὴ φωλιά», «θερμοκήπιον» (Π. Μπαρδάκου (νῦν Μητροπολίτου Σάμου), Ἡ διακονία τοῦ Κατηχητοῦ, Ἀθήναι 1962, σ. 27).

2. Οὐδεὶς σοβαρὸς καὶ δὴ δυνάμενος νὰ βοηθήσῃ τὸ πρὸς τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς νέους ἀναφερόμενον σωτήριον ἔργον τῆς Ἐκκλησίας λόγος ἐπιτάσσει νὰ μετονομασθοῦν τὰ Κατηχητικά. Ἀντιθέτως ἐκ τῆς συγχρόνου περὶ τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα πραγματικότητος ἐπιβάλλεται νὰ παραμείνῃ ἡ ὀνομασία «Κατηχητικόν» καὶ «Κατηχητικά».

3. Ἡ καθιέρωσις καὶ ἐπισημῶς ὑπὸ τῆς Ποιμανούσης Ἐκκλησίας τῶν μονολεκτικῶν τύπων «Κατηχητικόν» καὶ «Κατηχητικά» παραλειπομένων τῶν λέξεων «Σχολεῖον» καὶ «Σχολεῖα» εἶναι δυνατὴ, χρήσιμος καὶ, ἴσως, ἀναγκαῖα.

4. Ἐπιβάλλεται ἡ ἄμεσος, κατὰ τὸ δυνατόν, συνετὸς ἅμα καὶ ρηξικελεύθως, λῆψις ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως Νεότητος τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν τῶν κατὰ τόπους Ἱερῶν Μητροπόλεων, τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Χριστιανικῆς Ἀγωγῆς Νεότητος καὶ γενικώτερον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν συνεργασίᾳ μὲ πάντας τοὺς ποικιλοτρόπως ἐργαζομένους διὰ τὴν Κατήχησιν καὶ ἐν Χριστῷ διάπλασιν τῶν Ἑλληνοπαίδων, τῶν ἀναγκαιῶν³⁶ μέτρων πρὸς ἐν τῇ πράξει ἀναδιοργάνωσιν καὶ συστηματικώτεραν λειτουργίαν τῶν Κατηχητικῶν³⁷.

(Τέλος)

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΕΥΘ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Κατηχητῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

Ἀναπληρωτῆς Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

36. Περιττὸν ἴσως νὰ λεχθῆ ὅτι ταῦτα δὲν ἰσχύουν δι' ὅσας Μητροπόλεις ἢ καὶ ἐνορίας τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν ἀναπτύσσουν συστηματικὴν καὶ ἔντονον δραστηριότητα εἰς τὸν τομέα τῶν Κατηχητικῶν καὶ γενικώτερον τῆς νεολαίας.

37. Θεωροῦμεν περιττὸν νὰ ὑπενθυμίσωμεν τὰ ὅσα γνωστά εἰς πάντας τοὺς ἀρμοδίους ἔχουν κατὰ καιροὺς καὶ λεχθῆ καὶ γραφῆ περὶ τῶν ληπτέων μέτρων, διὸ καὶ ἀποφεύγομεν καὶ ἀπλὴν παραπομπὴν εἰς αὐτά, ὑπὸ ἐκπροσώπων τῆς Ποιμανούσης Ἐκκλησίας, ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὑπὸ τοῦ γράφοντος καὶ ὑπὸ πολλῶν νεωτέρων, ἰδίᾳ, Κατηχητῶν, ἐχόντων ὑποβάλει καὶ σχετικὰ ὑπομνήματα ἀρμοδίως. Ἄλλως τε καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ μελέτῃ ἐθίγησάν τινα, παρεμπιπτόντως, τῶν ἀναγκαιῶν πρὸς λῆψιν μέτρων.

Η ΠΑΡ' ΑΡΧΑΙΟΙΣ ΙΣΡΑΗΛΙΤΑΙΣ ΙΑΤΡΙΚΗ

ΥΠΟ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ

Ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν ἱερῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προέκυψαν σχετικά πρὸς τὸ θέμα τοῦτο πληροφορίες, αἵτινες καταλλήλως ταξινομηθεῖσαι ἐκτίθενται ὑπὸ τὰ κάτωθι κεφάλαια:

1. Κοινωνικαὶ δοξασίαι περὶ τῆς ἀσκήσεως τῆς Ἰατρικῆς.

Αἱ δοξασίαι αὗται ἀντικατοπτρίζονται εἰς τὰ ἐν τῷ λη' κεφαλαίῳ τοῦ βιβλίου Σοφία Σειράχ ἀναφερόμενα. Συγκεκριμένως ἡ «ἰασις» παρέχεται «παρὰ» τοῦ «Υψίστου»¹. Τοῦτέστιν οἱ ἀσχοῦντες τὴν ἰατρικὴν ἀποτελοῦσιν ἐν προκειμένῳ ὄργανα, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Δημιουργὸς παρέχει τὴν θεραπείαν. Ἄλλωστε πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τοὺς ἰατροὺς «ἐκτίσεν Κύριος»², «Ὅστις (ἐδῶκεν ἀνθρώποις ἐπιστήμην)»³ καὶ ἐπιπλέον «ἐκτίσεν ἐκ γῆς φάρμακα, καὶ ἀνὴρ φρόνιμος οὐ προσοχθεῖ αὐτοῖς»⁴, δηλαδή «παρήγαγεν ἐκ γῆς φάρμακα καὶ κάθε φρόνιμος ἀνθρώπος δὲν θὰ ἀπορρίψῃ καὶ δὲν θὰ ἀποστραφῇ αὐτά»⁵.

Οἱ ἰατροὶ ὅμως δὲν ἀποτελοῦσιν ἐν προκειμένῳ παθητικὰ ὄργανα, διότι «ἔστι καιρὸς ὅτε καὶ ἐν χερσὶν αὐτῶν εὐδοκία», ἦτοι «ὑπάρχει περίπτωσις, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἰατρῶν ὑπάρχει ἐπιτυχία καὶ κατευδῶσις τῆς θεραπευτικῆς προσπαθείας»⁶ καὶ ἐπιπροσθέτως οὗτοι τοῦ «Κυρίου δεηθήσονται, ἵνα εὐδοκῶσιν αὐτοῖς ἀνάπαυσιν καὶ ἴασιν χάριν ἐμβίωσης», δηλαδή «θὰ παρακαλέσουν τὸν Κύριον, ἵνα κατευδῶσιν καὶ κατευθύνῃ ἐπιτυχῶς τὰς προσπάθειάς των πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ θεραπείαν ἀπὸ τῆς νόσου, πρὸς ἐπιβίωσιν καὶ ἐξακολούθησιν τῆς ζωῆς τοῦ πάσχοντος»⁷.

Ἐξ ἄλλου ἡ ἰατρικὴ ἀμοιβὴ προβλέπεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Νόμου. Συγκεκριμένως ὁ Θεὸς ἐδῶκεν ἐντολὴν εἰς τὸν Μωυσῆν, ἵνα οὗτος συστήσῃ εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας τὴν συμμόρφωσίν των πρὸς τὰς ἐντολάς Του, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἀφορῶσα εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς δαπάνης διὰ τὴν ἀμοιβὴν τοῦ ἰατροῦ. Ἐπὶ λέξει τὸ

1. Σοφία Σειράχ λη', 2.
2. Ἐνθ' ἄνωτ., λη', 1.
3. Ἐνθ' ἄνωτ., λη', 6.
4. Ἐνθ' ἄνωτ., λη', 4.
5. Τρεμπέλα, Π.: Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη μετὰ συντόμου ἐρμηνείας, τ. 2, σελ. 522, Ἀθήναι 1976.
6. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 523.
7. Ἐνθ' ἄνωτ.

ἱερὸν κείμενον ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: «ἐὰν ... λοιδορῶνται δύο ἄνδρες καὶ πατάξῃ τις τὸν πλησίον λίθῳ ἢ πυγμῇ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ, κατακλιθῆ δὲ ἐπὶ τὴν κοίτην, ἐὰν ἐξανασταῖ ὁ ἄνθρωπος περιπατήσῃ ἔξω ἐπὶ ῥάβδου, ἀθῶος ἔσται ὁ πατάξας· πλὴν τῆς ἀργίας αὐτοῦ ἀποτίσει καὶ τὰ ἰατρεία»⁸. Κατὰ συνέπειαν ὁ ἰατρὸς διακαιοῦται νὰ ἀμειφθῇ («καὶ παρὰ βασιλέως» ἔτι⁹).

Ἐπίσης ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ὑπογραμμίζει τὴν μεγάλην χρησιμότητα τοῦ ἰατροῦ («μὴ ἀποστήτω σου» ὁ ἰατρὸς «καὶ γὰρ αὐτοῦ χρεῖαν») ¹⁰ καὶ ἀναφέρει περιπτώσεις νοσηλείας ὑπὸ ἰατρῶν. Ἐπὶ παραδείγματι ὁ βασιλεὺς Ἀσά «ἐν τῇ μαλακίᾳ αὐτοῦ ... ἐζήτησε ... τοὺς ἰατροὺς»¹¹, ὁ Ἰωρὰμ «ἐπέστρεψεν ... τοῦ ἰατρουθῆναι εἰς Ἰεζράελ ἀπὸ τῶν πληγῶν»¹² του, οἱ ὄπαδοι τοῦ Ἰοῦ «κατέλαβον» τὸν βασιλέα Ὀχοζίαν «ἰατρευόμενον ἐν Σαμαρείᾳ»¹³ καὶ ὁ Τωβίτ ἐπορεύθη «πρὸς ἰατροὺς»¹⁴. Προσέτι ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀναφέρονται ἀρκετὰ ἕτερα σχετικά¹⁵.

2. Ἡ κοινωνικὴ θέσις τῶν ἰατρῶν.

Ἡ κοινωνικὴ θέσις τῶν ἰατρῶν εἶναι λίαν ὑψηλή. Ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς συνηγοροῦσι τὰ ἐξῆς:

α') Αὐτὸς Οὗτος ὁ Δημιουργὸς ἀσκεῖ τὸ ἔργον τοῦ ἰατροῦ. Αὐτὸς ἐθεράπευσε τὸν βραδύγλωσσον Μωυσῆν¹⁶. Εἰς ἄλλην περίπτωσιν «αἱ χεῖρες» Του «ιάσαντο»¹⁷. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη διακηρύττει, ὅτι παρὰ τοῦ «Υψίστου ἔστιν ἰασις»¹⁸, συμβουλεύει τοὺς ἀσθενεῖς νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὸν Θεὸν αἰτοῦντες τὴν ἴασίν των («Ἐκνον, ἐν ἀρρωσθήματί σου μὴ παρὰ-

8. Ἐξοδος κα', 18-19.

9. Σοφία Σειράχ λη', 2.

10. Ἐνθ' ἄνωτ., λη', 12.

11. Παράλειπομένων Β', ιστ', 12.

12. Ἐνθ' ἄνωτ., κβ', 6.

13. Ἐνθ' ἄνωτ., κβ', 9.

14. Τωβίτ, β', 10.

15. Παπαγιαννοπούλου, Γ.: Ἡ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προκύπτουσα παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις θεραπευτικὴ. Ἰατρικὰ Χρονικά, 1:391-398, 1978.

16. Ἐξοδος, δ', 12.

17. Ἰώβ, ε', 18.

18. Σοφία Σειράχ, λη', 2.

Η ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ*

Ἡ θεία θεοβαίως προέλευσι τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας δὲν ἐκάλυπτε στὴν παύλειο πολιτειακὴ θεωρία καὶ τοὺς ἀσκούντας τὴν ἐξουσία ἄρχοντας, γιατί, ὅπως ὁ ἴδιος γράφει στοὺς Κορινθίους, οἱ ἄρχοντες πρέπει κατὰ τὴν ἄσκησι τῶν καθηκόντων τους νὰ κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, «ὣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἐγνωκεν» (Α' Κορ. 2,8). Ἐν τούτοις ἡ παύλειος πολιτειολογία θεμελίωσε τὶς βάσεις κάθε πολιτειολογικῆς ἐξελιξίσεως τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου μέχρι τὴν ἐποχὴ τοῦ Διαφωτισμοῦ. Χωρὶς τὴν παύλειο πολιτειολογία, ὅπως αὐτὴ διατυπώθηκε στὸ σύντομο κείμενο τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς, δὲν μπορεῖ νὰ κατανοηθῆ τὸ θέμα τῶν διαφόρων μορφῶν σχέσεως Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ὄχι μόνο στὸ Βυζάντιο, ἀλλὰ καὶ σ' ὀλόκληρο τὸν χριστιανικὸ κόσμο.

Οἱ περὶ κράτους ὅμως νέες ἀντιλήψεις τοῦ Διαφωτισμοῦ, ποὺ εἶχαν κυριαρχήσει στοὺς λαοὺς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, εἶχαν ὡς κύριο σκοπὸ νὰ ἀπαλλάξουν

τὶς δυτικοευρωπαϊκὲς κοινωνίες ἀπὸ τὴν μεσαιωνικὴ θεοκρατικὴ ἀντιλήψι περὶ τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας, ποὺ ἐνίσχυε τὸν ρόλο τῆς Ἐκκλησίας στὸν πολιτικὸ βίο τῶν λαῶν. Ἡ συντριβὴ τῆς ιδέας τῆς «ἐλέφ Θεοῦ» μοναρχίας, ποὺ ἀναγνώριζε ὡς μοναδικὴ πηγὴ τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας τὸν Θεὸ ἦταν ἀναγκαία γιὰ νὰ ἀπομονωθῆ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν ἀνάμειξι Του στὶς κρατικὲς ὑποθέσεις καὶ στὸν δημόσιο βίο τῶν λαῶν. Πηγὴ τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας δὲν μπορεῖ πιά νὰ εἶναι ὁ Θεός, γιατί ἡ ἐξουσία αὐτὴ ἀνήκει στὸν κυρίαρχο λαό. Ἡ Ἐκκλησία κρατοῦσε μὲ τὴν δυνάμι τῆς τὸν Θεὸ μέσα στὸ Κράτος καὶ μὲ τὶς πεποιθήσεις τῆς αὐτῆς συντηροῦσε ἐλεγχόμενους ἀπὸ αὐτὴν ἀπολυταρχικοὺς στὴν δομὴ καὶ στὴν λειτουργία τους θεσμοὺς. Ἡ ἐμπειρία τῆς Δύσεως ἀπὸ τὴν μακραίωνη παπικὴ καταδυνάστευσι τῶν δυτικῶν κοινωνιῶν μέσα ἀπὸ τὸν ἐλεγχὸ τῶν πολιτειακῶν θεσμῶν ἦταν ὀδυνηρὴ, γι' αὐτὸ καὶ τὸ ξέσπασμα τοῦ Διαφωτισμοῦ ἐγένεε στὸν δυτικοευρωπαϊκὸ χῶρο σύμβολο τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν παπικὴ καταπίεσι καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ διακηρύξεις γιὰ τὴν κατοχύ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 334 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

βλεπε, ἀλλ' εἶξαι Κυρίω, καὶ αὐτὸς ἰάσεται σε)¹⁹. «Πορευθῶμεν καὶ ἐπιστρέψωμεν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, ὅτι αὐτὸς... ἰάσεται ἡμᾶς»²⁰) καὶ ἐπισημαίνει τοὺς ἐν ἐναντία περιπτώσει κινδύνους, παρέχουσα τὴν πληροφορίαν, ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἀσά ἀσθενήσας αὐτὸς ἐζήτησε τὸν Κύριον, ἀλλὰ τοὺς ἰατροὺς καὶ) διὰ τοῦτο (εἰτελεύτησεν)²¹. Ἐν ἄλλοις λόγοις ὁ βασιλεὺς οὗτος κατέφυγεν ἐν προκειμένῳ μόνον εἰς τοὺς ἰατροὺς, χωρὶς νὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν θείαν ἰαματικὴν ἐπέμβασι.

β') Τὸν ἰατρὸν «ἐκτίσε Κύριος»²². Ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ τιμητικὴ ἐπιστημονικὴ ιδιότης τοῦ ἰατροῦ ἀποτελεῖ δημιούργημα τοῦ Θεοῦ.

γ') Ὁ ἰατρὸς θ' ἀπολαύη τῆς τιμῆς νὰ λαμβάνη (παρὰ βασιλέως... δόμα)²³ δηλαδὴ δῶρον καὶ παρ' αὐτοῦ τούτου τοῦ βασιλέως.

δ') Ἡ «ἐπιστήμη» τοῦ ἀνυψώσει κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐναντι μεγιστάνων θαυμασθήσεται²⁴, ἦτοι τοσαύτη θὰ εἶναι ἡ δόξα τοῦ ἰατροῦ, ὥστε οὗτος νὰ καταστῆ ἀντικείμενον θαυμασμοῦ μεγιστάνων.

ε') Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη προτρέπει πρὸς ἀπόδοσιν τιμῆς εἰς τοὺς ἰατροὺς. Ἡ προτροπὴ αὕτη ἐχει ἐπὶ λέξει ὡς ἐξῆς: «Τίμα ἰατρὸν πρὸς τὰς χρείας αὐτοῦ τιμαῖς αὐτοῦ... καὶ ἰατρῶ δὸς τόπον»²⁵. Ἐν ἄλλοις λόγοις τίμα τὸν ἰατρὸν μὲ τὰς τιμάς, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς αὐτόν, διότι ἔχεις ἀνάγκη τῶν πολυτίμων ἰατρικῶν του φροντίδων καὶ πρόσφερε εἰς αὐτόν τὴν τιμητικὴν θέσιν, ἥτις ἀρμόζει εἰς τὸ ὑψηλὸν του λειτουργήμα.

Δρ ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἰατρὸς Παθολόγος

Διευθυντῆς τῆς Ἐπιθεωρήσεως τῶν Ὑγειονομικῶν

Ὑπηρεσιῶν τοῦ Ι.Κ.Α.

Ἄμισθος Ἐπίκ. Καθηγητῆς Παν) μίσις Ἀθηνῶν

19. Ἐνθ' ἄνωτ., λη', 9.

20. Ὡσηέ, στ', 1.

21. Παραλειπομένων Β', ιστ', 12, 13.

22. Σοφία Σειράχ, λη', 1,12.

23. Ἐνθ' ἄνωτ., λη', 2.

24. Ἐνθ' ἄνωτ., λη', 3.

25. Ἐνθ' ἄνωτ., λη', 1, 12.

ρωσι τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν προσέλαβαν ὄχι μόνο ἀντιεκκλησιαστικὸ ἀλλὰ καὶ ἀντιθρησκευτικὸ χαρακτήρα. Ἡ κυρίαρχη βούλησι τοῦ λαοῦ δὲν ἀνεχόταν πιά τὸ τεράστιο κύρο τῆς Ἐκκλησίας στὸν πολιτικὸ καὶ δημόσιο βίο γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐξουδετέρωσης συνεπαγόταν καὶ τὴν ἐξουδετέρωσι καὶ τῆς πηγῆς τῆς δυνάμεώς της, τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ἐξηγεῖται ὁ θρίαμβος τοῦ ἀθεϊσμοῦ κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα στὸν γαλλικὸ Διαφωτισμὸ καὶ στοὺς ἐμπνευσμένους ἀπὸ αὐτὸν «φιλοσόφους». Ὁ ἀθεϊσμός τοῦ γαλλικοῦ Διαφωτισμοῦ ἐνισχυόταν ἀπὸ τὸν βρετανικὸ Δείσμο καὶ Ἐμπειρισμὸ, ὅπως καὶ ἀπὸ τὴν καρτεσιανὴ μηχανιστικὴ ἀντίληψι τοῦ κόσμου καὶ ἀπὸ τὸν γερμανικὸ ἰδεαλιστικὸ Διαφωτισμὸ. Οἱ νέες ιδέες ποὺ θεμελιώθηκαν στὸν ἀντίποδα τῆς χριστιανικῆς θεωρίας καὶ κοσμοθεωρίας ἐπηρεάσαν βαθύτατα τὴν προβληματισμένη ἀπὸ τίς παπικὲς αὐθαιρέσιες καὶ τὴν διάσπασι τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, δυτικοευρωπαϊκῆ διανόησι καὶ ἀποπροσανατόλισαν ἀκόμη καὶ τὴν θεολογία.

Ἄν ὁ HEGEL ἔγραφε ὅτι «χωρὶς τὸν κόσμον ὁ Θεὸς δὲν εἶναι Θεός», ὁ προτεστάντης θεολόγος SCHLEIERMACHER δὲν δίσταζε νὰ διακηρύσσει ὅτι «δὲν ὑπάρχει Θεὸς χωρὶς κόσμον, ὅπως ἀκριβῶς δὲν ὑπάρχει καὶ κόσμος χωρὶς Θεό». Ὁ μαθητῆς τοῦ HEGEL, FEUERBACH κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι χρέος τῆς ἐποχῆς του ἦταν ὁ ἐξανθρωπισμός τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ μετατροπὴ τῆς Θεολογίας σὲ καθαρὴ ἀνθρωπολογία, ἐνῶ ὁ μαρξιστικὸς ἀθεϊσμός κατηγοροῦσε τὴν Θρησκεία ὡς τὴν βασικὴ αἰτία ἀλλοτριώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν χαρακτήρισε γι' αὐτὸ «ἄπιο τοῦ λαοῦ». Εἶναι ἄλλωστε πολὺ χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ διονυσιακὸς στοχαστῆς τοῦ 19ου αἰῶνος F. NIETZSCHE διακήρυξε τὴν ἀνάγκη τοῦ θανάτου τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐμπόδιζε τὴν γέννησι τοῦ «ὑπερανθρώπου» του. Ἔτσι εἶναι εὐνόητο γιὰτὶ στὸν αἰῶνα μας ὁ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς προσπαθεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ εἶναι τοῦ ἀνθρώπου μέσα ἀπὸ τὰ ὅρια τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἐπιστημῶν, ἀπορρίπτοντας δηλ. τὸν Θεό. Ὁ ριζοσπαστικὸς ἀνθρωπισμός, ποὺ ἐκφράσθηκε στὰ σύγχρονα φιλοσοφικὰ ρεύματα ἀπέρριψε τὸν Θεὸ καὶ ἀρνήθηκε κάθε τι τὸ ὑπερβατικὸ, ἐνῶ ὁ γαλλικὸς ὑπαρξισμὸς διακήρυξε ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀντιφατικὴ (Σάρτρ) ἢ ὅτι ἡ κατάφασι τοῦ Θεοῦ συνεπάγεται ἀναπότρεπτα τὴν ἀρνήσι τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς.

Ἔτσι ὁ ἀθεϊσμός, ἀφοῦ πέρασε ἀπὸ τὸν κοσμολογικὸ χαρακτήρα τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τὸν ἠθικὸ χαρακτήρα τοῦ δεϊστικοῦ Διαφωτισμοῦ, κατέληξε στὸν ἀνθρωπολογικὸ χαρακτήρα τοῦ σύγχρονου ἰδεαλισμοῦ, ποὺ προσπαθεῖ νὰ ὀρῆ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἀξία τῆς ὑπάρξεως μέσα ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ ὅτι στὴν δεκαετία τοῦ 1960 οἱ Γερμανοὶ θεολόγοι TILLICH καὶ BONHOEFFER ἀναζήτησαν τὴν δημιουργία «μῆς θεολογίας χωρὶς Θεό», ἀφοῦ δέχθηκαν τὴν πολιτιστικὴν κατηγορίαν τοῦ «θανάτου τοῦ Θεοῦ» μετὰ τὸν συλλογισμὸ ὅτι ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος ἀδυνατεῖ νὰ συλλάβῃ τὸ νόημα ὁποιασδήποτε ἐξαρτήσεως του ἀπὸ ἕνα ὑπερβατικὸ Θεό. Ὁ Γερμανὸς θεολόγος BONHOEFFER, ποὺ πρότεινε τὴν ἀποδοχὴ τοῦ

κόσμου χωρὶς Θεό, δὲν δίστασε νὰ διακηρύξῃ τὴν ἀνάγκη δημιουργίας ἐνὸς «μὴ θρησκευτικοῦ» ἢ «ἀθρησκευτικοῦ» Χριστιανισμοῦ.

Ἡ συσχέτισι τῆς ἐξελικτικῆς αὐτῆς πορείας τοῦ ἀθεϊσμοῦ μετὰ τὴν ἀντίστοιχη ἐξέλιξι τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἰδεῶν εἶναι ἀπόλυτη, γι' αὐτὸ καὶ ὁ σύγχρονος ἀθεϊσμός εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένος μετὰ τὸν ριζοσπαστικὸ ἀνθρωπισμὸ. Ὡστόσο στὴν πορεία αὐτῆ τοῦ πνεύματος δημιουργήθηκε τὸ «ἄθεο» λαϊκιστικὸ κράτος, ποὺ ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τὴν αὐθεντία τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐγινε τὸ ἴδιο αὐτοαυθεντία καὶ αὐτοσκοπός, προικισμένο μετὰ τίς ἀπόλυτες ἐξουσίαις ποὺ τοῦ πρόσφερε μετὰ τυπικὲς διαδικασίας ἡ λαϊκὴ βούλησι. Μέσα στὴν παντοδυναμία αὐτῆ τοῦ κράτους ὑποτάσσεται καὶ ἐξατμίζεται τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο, ἀπὸ αὐτὸ τὸ σύγχρονο κράτος ἀπορροφᾶται καὶ ἀποδυναμώνεται κάθε ἰδεολογία καὶ σ' αὐτὸ τὸ σύγχρονο κράτος ἐντάσσεται ὑπηρετικὰ κάθε ἐπιστήμη. Τὸ παντοδύναμο σύγχρονο κράτος, ποὺ δημιουργήθηκε γιὰ νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν ἀνθρώπο ἀπὸ τίς «αὐθαιρέσιες» τῶν ἐκπροσώπων τοῦ Θεοῦ, στήριξε τὴν ἐπιβίωσίν του στὴν θυσία τῆς ἀνθρώπινης ἀξίας καὶ ἐλευθερίας. Ἔτσι, τὰ «ἀνθρώπινα δικαιώματα» ἔχασαν πιά τὴν ἀρχικὴν τους σύνδεσι μετὰ τὴν αὐτόνομη ἀξία τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου καὶ ἐγιναν «ἀτομικὰ δικαιώματα», τὰ ὅποια ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος διεκδικεῖ ἀπρόσωπα μετὰ τὰ συνδικαλιστικὰ κινήματα ἀπὸ τὸν μόνιμο σφετεριστῆ τους, τὸ κράτος, ἢ ἀντιμετωπίζονται σὲ διεθνεῖς διακρατικὲς συμβάσεις. Ὁ ἀνθρωπολογικὸς φιλοσοφικὸς στοχασμὸς συνειδητοποιεῖ στίς μέρες μας ὅτι τὸ παντοδύναμο δημιούργημά του, τὸ ἄθεο λαϊκιστικὸ κράτος, συντηρεῖ μετὰ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια κάθε μηχανισμό ποὺ λειτουργεῖ καταλυτικὰ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἀξία στὴν διαλεκτικὴν Κράτους - ἀνθρώπου. Ἡ ἀπόθνησι λοιπὸν τῆς παυλείου προσοπικῆς τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας στὸ περιθώριον τοῦ μεταναγεννησιακοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ ὠδήγησε τὸν σύγχρονο ἀνθρώπο σὲ ἀδιέξοδο, ἀφοῦ οἱ σύγχρονες κοινωνίες ἔχασαν τὸ αὐθεντικὸ πρότυπο τοῦ καθολικοῦ χριστιανοῦ ἀνθρώπου ἢ τουλάχιστον δὲν μποροῦν νὰ τὸ ἀναγνωρίσουν πιά μετὰ τὴν σκόπιμη παραμόρφωσίν του ἀπὸ τὸν ἄθεο φιλοσοφικὸ στοχασμὸ. Ἡ Ἐκκλησία παρεμνεῖ ὁ μόνος φορέας στὸν δυτικὸν κόσμον ποὺ ὑπεραμύνεται τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας ὡς τῆς μόνης λύσεως στὸ ἀδιέξοδο τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ, ἐπαναλαμβάνουσα τὴν διακήρυξιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τοὺς Κορινθίους:

«Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων, ἀλλὰ λαλοῦμεν Θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ» (Α' Κορινθ. 2, 6-7).

Οἱ τάσεις αὐτῆς τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ κόσμου δὲν ἄφησαν ἀπροβληματίστο τὸν ἑλληνικὸν χῶρον. Ἀμέσως μετὰ τὴν Ἐθνικὴ Παλιγγενεσία, τόσο ὁ καθολικὸς βασιλιάς, ὅσο καὶ ἡ προτεστάντικὴ ἀντιβασιλεία ἀναζήτησαν τὴν ὀργάνωσιν τοῦ νέου κράτους μετὰ τίς περὶ κράτους ἀντιλήψεις τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ Διαφωτισμοῦ εἶχε κάνει αἰσθητὴ τὴν παρουσία τοῦ ἀθεϊστικοῦ γαλλικοῦ Διαφωτισμοῦ. Ἡ τάξι τῶν λογίων, ποὺ

είχε την οικονομική άνεση να σπουδάσει στην Δύση και να κορέσει την πνευματική της δίψα με τις νέες ιδέες του Διαφωτισμού, προσπάθησε να περάσει στο δούλο γένος όχι μόνο τις νέες βιοθεωριακές και κοσμοθεωριακές αντιλήψεις, αλλά και το έχθρικό για την θρησκεία και την Έκκλησία πνεύμα, καιτοι στον έλληνικό λαό ήταν άγνωστες οι εκκλησιαστικές αυθαιρεσίες της Δύσεως. Οι νέες αυτές ιδέες διαπότισαν προοδευτικά όλο και ευρύτερους κύκλους λογίων, που διακήρυτταν τις νέες ανθρωπολογικές κατακτήσεις του δυτικοευρωπαϊκού στοχασμού. Ωστόσο, αντί του θεωρητικού αθεϊσμού προβλήθηκε άπλως ή ανάγκη της άπωθήσεως της Έκκλησίας στο περιθώριο του δημόσιου βίου και ή ανάπτυξη του ελληνικού Κράτους σύμφωνα με τα πρότυπα των δυτικοευρωπαϊκών κρατών.

Ευνόητο, ότι οι ιδέες αυτές καλλιεργήθηκαν συστηματικά από τον ρωμαιοκαθολικό βασιλιά και την προτεσταντική αντιβασιλεία, ένεκα κυρίως της αδράνειας της Έκκλησίας και της ανέκφραστης ανησυχίας της συντριπτικής παραδοσιακής πλειοψηφίας του ελληνικού λαού. Έτσι ή συσχέτιση της εξελικτικής πορείας του αθεϊστικού ρεύματος στην Δύση με την θέσι της Έκκλησίας στο Έλληνικό Κράτος είναι αυτόνομη, αφού ο σύγχρονος αθεϊστικός ανθρωπισμός που άρνείται την θέσι του Θεού στην ζωή του ανθρώπου, άρνείται και την θέσι της Έκκλησίας στα θεμέλια των συγχρόνων κοινωνιών. Ο χωρισμός Έκκλησίας και Πολιτείας προβάλλεται ως το πρώτο βήμα για την απόμνηση της Έκκλησίας από την κοινωνία.

Ωστόσο, το σύνθημα αυτό είναι άπλη σύνθεσι μαγικών λέξεων, γιατί ή σύγχρονη έμπειρία απέδειξε ότι ο χωρισμός της Έκκλησίας από την Πολιτεία δεν συνεπάγεται δυστυχώς και τον χωρισμό της Πολιτείας από την Έκκλησία. Τα λεγόμενα σοσιαλιστικά Κράτη της Ανατολής είναι απόλυτη απόδειξη ότι το σύγχρονο Κράτος δεν δέχεται την αυτόνομησιν οποιασδήποτε δυνάμεως ή θεσμού από την απολυτότητα των έξουσιών του. Έτσι ο πραγματικός χωρισμός Έκκλησίας και Πολιτείας είναι στην πραγματικότητα διεθνώς άυπαρκτος, γι' αυτό και ή αξιολόγησι του συνθήματος είναι σύνθετη. Κάθε νόμος για τον χωρισμό Έκκλησίας και Πολιτείας ακολουθείται από τον νόμο για τον χωρισμό Έκκλησίας και Παιδείας. Η παραδοχή αυτή έρμηνεύει την λειτουργικότητα του χωρισμού στην ύπηρεσία του αθεϊστικού ριζοσπαστικού ανθρωπισμού, αφού το προβαλλόμενο στην Παιδεία πρότυπο του χριστιανού ανθρώπου θα άπορριφθή με την κατάργησι ή άποδυνάμωσι του θρησκευτικού μαθήματος. Μόνο έτσι ολοκληρώνεται ο απόλυτος στόχος της αναγκαιότητας ενός χωρισμού Έκκλησίας και Πολιτείας, γιατί μόνο έτσι ο χωρισμός μειώνει, έξουδετερώνει, ή καταργεί την διδακτική δυνατότητα και την κοινωνική αναφορά της Έκκλησίας στον σύγχρονο άνθρωπο.

Ευνόητο λοιπόν ότι όλοι οι μηχανισμοί που λειτουργούν με σκοπό την μείωσι της έπιρροής της Έκκλησίας στην σύγχρονη κοινωνία έχουν ως κοινό παρονομαστή την σταθερή αναζήτηση άποχρωματισμού του κοινωνικού συνόλου από τον τύπο ή το υπόδειγμα του χριστιανού ανθρώπου, όπως τόσο χαρακτηριστικά προβλήθηκε στις δύο προς Κορινθίους έπιστολές του άποστόλου Παύλου. Την θέσι του πρέπει να πάρει στις σύγχρονες κοινωνίες ένα άλλο ανθρωποείδωλο, που προβάλλει το βιοθεωριακό ή κοσμοθεωριακό του σύστημα άξιων, με την άξίωσι να έντάξει μέσα σ' αυτό τους πολλίτες του. Κάθε άλλο πρότυπο ανθρώπου άποδυναμώνει το κρατικό, γι' αυτό και πρέπει να έξουδετερωθεί. Το πρότυπο του «τεχνικού - οικονομικού ανθρώπου» που προβάλλουν οι δυτικές κοινωνίες, ή ο «κομμουνιστικός άνθρωπος», που προβάλλουν τα «σοσιαλιστικά» καθεστώτα, ανταποκρίνονται στο σύστημα άξιων, που καθορίσθηκαν αυθεντικά από το κράτος και διαμόρφωσαν το μορφωτικό ιδεώδες για την Παιδεία. Η Έκκλησία, που έχει συνδέσει την ύπαρξη και την άποστολή της με το πρότυπο του χριστιανού ανθρώπου, άποτελεί πρόκλησι κατά της κρατικής παντοδυναμίας, γιατί άρνείται να ένταχθή άπροϋπόθετα στα διάφορα συστήματα άξιων των διαφόρων κρατών.

Είναι, νομίζουμε, σαφές ότι, σε μιá έποχή που πολλοί λαοί άγωνίζονται να ξανακερδίσουν μέσα από την παραγκωνισμένη Έκκλησία και από την άπαγορευμένη χριστιανική ανθρωπολογία, όχι μόνο τα ανθρώπινα δικαιώματα αλλά και την σωστή δημοκρατία, ή δική μας προβληματική για τις σχέσεις Έκκλησίας και Πολιτείας, ή για την θέσι του μαθήματος των θρησκευτικών στην Έκπαίδευσι, συνδέεται με την τάσι ύποκαταστάσεως του προτύπου του χριστιανού ανθρώπου από ένα ανθρωποείδωλο δυτικού ή ανατολικού τύπου, που γίνεται παραδεκτό από την δομή της πολιτειακής έξουσίας. Έτσι το παντοδύναμο Κράτος, που υπέταξε όχι μόνο τις ιδεολογίες, αλλά και την έπιστήμη, θα μπορεί να έξουδετερώσει την ιερότητα και το θείο μεγαλείο του ανθρώπινου προσώπου, αναλύοντάς το σε ένα πολυδαίδαλο σύστημα άτομικών δικαιωμάτων με έπαγγελματικό χαρακτήρα.

Θά μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι αυτό που διακυβεύεται σήμερα, μετά την ύποταγή της φιλοσοφίας, της ιδεολογίας και της έπιστήμης στην κρατική παντοδυναμία, είναι το σύνολο των άξιων που συνδέονται με το ανθρώπινο πρόσωπο, γι' αυτό και ή παύλιος ανάπτυξη της χριστιανικής ανθρωπολογίας είναι ή μόνη έλπίδα έλευθερίας του ανθρώπου μπροστά στον όδοστρωτήρα της άλλοπρόσαλλης κρατικής παντοδυναμίας.

(Τέλος)

Πρωτοπρ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΔΡΙΤΣΑΣ

ΤΟ ΜΑΚΡΟΧΩΡΙ ΚΑΙ Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ*

Με άφορμή τὰ πρόσφατα γεγονότα τῆς άπόπειρας κατεδάφισης τοῦ ιστορικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Μακροχωρίου, τοῦ γνωστοῦ ναοῦ τοῦ έσναφιοῦ τῶν μπαγτζήδων, καὶ βέβαια τὴν εὐλογο συγκίνηση πού προκάλεσαν στὴν Ὀρθοδοξία καὶ στὴ Χριστιανοσύνη γενικότερα, προσπαθήσαμε χρησιμοποιώντας καὶ ανέκδοτο φωτογραφικὸ ὕλικό, νὰ δώσουμε ἓνα σχεδιάσμα τῆς ιστορίας τοῦ ναοῦ καὶ τῆς κοινότητος.

Τὸ Μακροχώρι¹ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πέντε κοινότητες τῆς ἐπαρχίας Δέρκων² (Θεραπείων, Βαθυρρύακος, Γενί-μαχαλέ, Ἁγίου Στεφάνου, Μακροχωρίου) καὶ ιδρύθηκε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18 αἰώνα, ἀπὸ Βορειοηπειρώτες καὶ Καρπενησιώτες. Οἱ πρῶτοι αὐτοὶ κάτοικοι τοῦ προαστίου διαμόρφωσαν τὸ πευκοσκέπαστο ἔδαφος καὶ δημιούργησαν τὰ περιβόλια, τοὺς λαχανόκηπους μετὰ τὰ ποιητικὰ μαγγανοπήδαγα κάτω ἀπὸ τὰ θεόρατα πλατάνια τους.

Ἀργότερα ἐγκαταστάθηκαν στὸ Μακροχώρι οἱ Ἀνατολίτες. Ἡ πυρκαϊὰ πού κατάρσρεψε τὸ Μουχλιὸ στὰ 1857 ἔφερε ἐκεῖ σημαίνοντα πρόσωπα ἀπὸ τὸ Φανάρι· ἡ συνθήκη τοῦ ἁγίου Στεφάνου (1878) τοὺς Εὐρωπαίους καὶ ἡ καταστροφή τῆς Χίου (1881) τοὺς Χιώτες.

Ἔτσι, παράλληλα μετὰ τὴν ἀγροτικὴ κοινωνία ἄρχισε νὰ ζυμώνεται καὶ ἡ «πρῶτη ἀστική», πού δημιούργησε τὸ πνευματικὸ Μακροχώρι. Στὰ τέλη τοῦ 19 αἰώνα τὰ 3/5 τοῦ πληθυσμοῦ ἦταν ὁμογενεῖς, τὸ 1/5 Τούρκοι καὶ οἱ ὑπόλοιποι Ἀρμένιοι καὶ Εὐρωπαϊοί³.

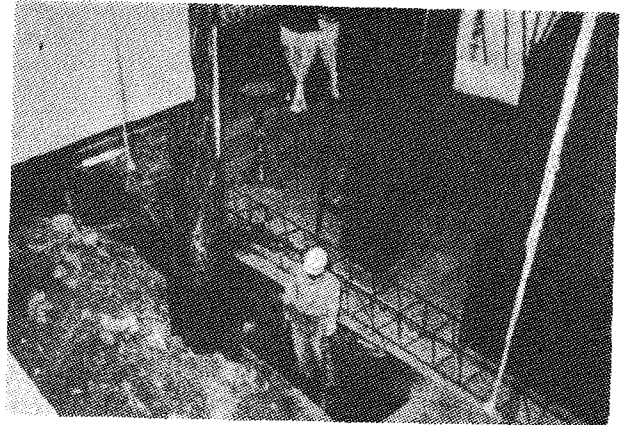
Μετὰ λοιπὸν ἀπὸ μιὰ λαμπρὴ πορεία γεμάτη δόξες καὶ ἀναμνήσεις, τὶς ὁποῖες ἄλλωστε διαβάσαμε στὸ ἔργο τῆς Ἀθηνᾶς Γαϊτάνου Γιαννιοῦ «Τὸ Πνευματικὸ Μακροχώρι τοῦ καιροῦ μου», φτάσαμε στὴν τελευταία ἑβδομάδα τοῦ Μαΐου, ὁπότε ἄρχισαν οἱ

* Σημείωσις Διευθύνσεως: Τὸ παρὸν ἄρθρον ἀπεστάλη ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν καθ' ὅν χρόνον δὲν εἶχεν εἰσέτι πραγματοποιηθεῖ ἡ κατεδάφισις τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

1. Καλέμπης Δ., Ἐπαρχία Δέρκων, Ἡμερολόγιον Ἀνατολῆς 1886, σ. 152-153. Ἀ. Π., Ἡ Μητρόπολις Δέρκων, Ἡμερολόγιον τῶν Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων 1906, Κωνσταντινούπολη 1905, σ. 150-151.

2. Ἡ ἐπαρχία Δέρκων τὸ 1908 περιλάμβανε 40 κοινότητες. Βλ. Γενικὸς Κανονισμὸς τῆς Ἐπαρχίας Δέρκων, Κωνσταντινούπολη 1908, σ. 3.

3. Γαϊτάνου Γιαννοῦ Ἀθηνᾶ, Τὸ Πνευματικὸ Μακροχώρι τοῦ καιροῦ μου, Κωνσταντινούπολη, 1951, σ. 17, 33.

Κατεδαφίζουν ἓνα ἀκόμη ἀπομεινᾶρι ἀναμνήσεων ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Τῆς Βασιλεῦσας. Οἱ ἐργασίες κατεδάφισης ἄρχισαν.

ἐργασίες κατεδάφισης τοῦ ιστορικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς κοινότητος αὐτῆς μετὰ σκοπὸ νὰ διαπλατυνεῖ τὸ πεζοδρόμιο τῆς «Ἰνστιταμποῦλ Τζαντεσή» (Λεωφόρος Κωνσταντινούπολης)⁴.

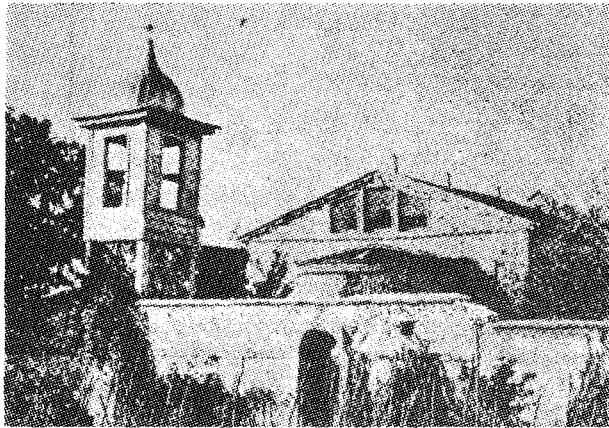
Ὅπως εἶναι γνωστὸ, τὸ 1958, κατεδαφίσθηκε ἄλλη μιὰ ἐκκλησία τῆς ἐπαρχίας Δέρκων, ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Θεραπείων, μετὰ πρόσφαση πάλι τῆς διάνοιξη τοῦ δρόμου. Προηγουμένως, κατὰ τὴν ἀποφράδα ἐκείνη νύχτα τῆς 6-7 Σεπτεμβρίου 1955, πυρπολήθηκε ὁλότελα τὸ μέγαρο τῆς μητρόπολις Δέρκων, πού εἶχε ἀνεγερθεῖ στὰ 1655 ἐπὶ μητροπολίτου Ἀθανασίου. Ἀκόμη, κατὰ τὴν δεκαετία τοῦ '70 καταστράφηκε, μετὰ τὸν χειρότερο τρόπο, τὸ παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὸ νεκροταφεῖο Βαθυρρύακος (Βουγιούκδερε)⁵.

Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου κτίστηκε στὶς 2 Μαΐου 1832 μετὰ τὴ συνδρομὴ τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, τοῦ Κ. Κωνσταντίνου ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρο τῆς Ἀλβανίας καὶ τοῦ ἑσναφιοῦ τῶν παχτσεβάνιδων (κηπουρῶν)⁶. Τὴν ἐπιστασία τοῦ ὅλου ἔργου

4. «Ἐλευθεροτυπία» 30-5-1985, σ. 24.

5. Χ. Οἱ ἐκκλησίες πού κατεδαφίσθηκαν στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ στὴν Ἰμβρο μετὰ τὴ συνθήκη Λωζάνης (1923), Ἐκκλησία 24 (Δεκέμβριος 1981), σ. 571-574, 25 (Ἰανουάριος 1982), σ. 580-584.

6. Δεξιὰ στὴν εἴσοδο τοῦ ξώτοικου τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ὑπῆρχε τὸ σύμβολο τῆς συντεχνίας «μπαγτζήδων» (ἀμπελουργῶν) «δικέλλα καὶ ἓνα πριονίδι». Γαϊτάνου Γιαννοῦ Ἀθηνᾶς, Τὸ πνευματικὸ, ὁ.π., σ. 17.

"Αποψη από την ανατολική πλευρά του ναού. 'Από 'Αθηνάς Γαϊτάνου Γιαννιού, 'Τὸ Πνευματικὸ Μακροχώρι τοῦ καιροῦ.

εἶχε ἀναλάβει ὁ κάλφας Κ. Καραφίλος Κωνσταντῖνος ἀπὸ τὴν Πέραμο τῆς Κυζίκου. Αὐτὸ τουλάχιστον προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐπιγραφή ἐπάνω ἀπὸ τὴν εἴσοδο πρὸς τὸν αὐλόγυρο, ἐσωτερικά.

'Ἡ ἐπιγραφή ἔχει ὡς ἐξῆς:

ΟΥΤΟΣ Ο ΘΕΙΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΚΑΛΗΣ ΝΑΟΣ ΤΟΥ
ΑΓΙΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΤΡΟΠΑΙΟΦΟΡΟΥ ΑΝΗΓΕΡΘΗ
ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ ΓΗΣ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΤΩΝ
ΕΥΣΕΒΩΝ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ
ΚΑΙ ΕΞΑΙΡΕΤΩΣ ΔΙΑ ΣΥΝΤΟΝΟΥ ΜΕΝ ΣΠΟΥ-
ΔΗΣ ΠΡΟΘΥΜΙΑΣ ΤΕ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗΣ ΤΟΥ
ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΥ Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΤΑ
ΠΑΤΡΕΙΑ ΕΧΟΝΤΟΣ ΕΞ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ
ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΟΥ
ΕΣΝΑΦΙΟΥ ΤΩΝ ΠΑΧΤΣΕΒΑΝΙΔΩΝ ΕΠΙΣΤΑ-
ΣΙΑ ΔΕ ΤΟΥ ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΥ ΚΑΛΦΑ Κ. ΚΑΡΑ-
ΦΙΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΠΕΡΑ-
ΜΟΥ ΤΗΣ ΚΥΖΙΚΟΥ ΠΡΟΥΤΕΥΟΝΤΟΣ ΜΕΝ
ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΩΤΑΤΟΥ Κ. ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΚΥ-
ΠΡΙΟΥ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΟΝΤΟΣ ΔΕ ΤΟΥ ΣΕΒΑ-
ΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΕΡΚΩΝ Κ.
ΝΕΟΦΥΤΟΥ

ΕΝ ΕΤΕΙ 1832 ΜΑΪΟΥ 2

Μετὰ τὸ σεισμὸ τῆς 28 'Ιουνίου 1894, ἐπισκευά-
στηκαν οἱ ζημιές στὸ ναὸ καὶ μεγάλωσε ὁ αὐλόγυρος
πάνω ἀπὸ τὸ 'Ιερὸ Βῆμα, σὲ γήπεδο παραχωρημένο
ἀπὸ τὸ Σαράντη Γιάντισογλου. 'Ἡ πλακόστρωτη τοῦ
περίβολου ἐγινε στὰ 1933 ἀπὸ τὸν τότε πρόεδρο τῆς
'Εφοροεπιτροπῆς Δημ. Λαμπρίδη⁷.

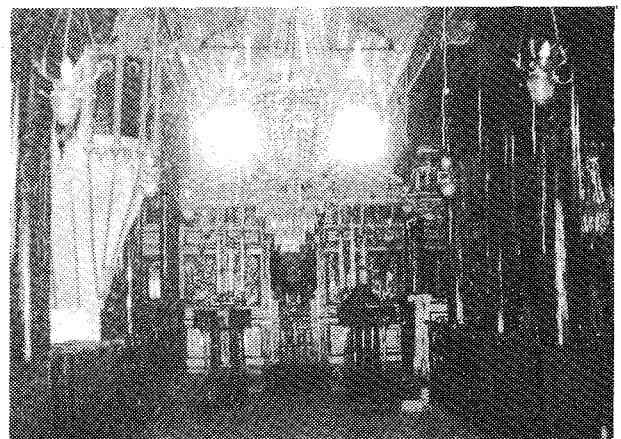
7. Γαϊτάνου Γιαννιού 'Αθηνά, Τὸ πνευματικὸ, ὁ.π., σ.
17,18.

'Ο ἱερός ναὸς τοῦ 'Αγίου Γεωργίου εἶναι
τρίκλιτη βασιλική, μὲ διαστάσεις 20,44X11 μέτρα
περίπου. 'Απὸ τὶς φορητὲς εἰκόνες, αὐτὴ τοῦ 'Αγίου
Μηνᾶ στὸ βόρειο κλίτος φέρει τὴν ἐπιγραφή: Σύν-
δεσμος 'Αλληλοβοηθείας ὁ "Ἅγιος Μηνᾶς ἐν Μα-
κροχωρίῳ τῇ 11 Νοεμβρ. 1907, τῶν Τριῶν 'Ιεραρ-
χῶν στὸ νότιο κλίτος: 9-11-1885, ἔργον Θεοδώρου
Στεφάνου Κάλφα, τοῦ 'Αγίου Γεωργίου στὸν κυρίως
ναὸ: 10-2-1928, ἔργον 'Αναστασίου [...]. Οἱ ὑπό-
λοιπες ἱερὲς εἰκόνες ἀνάγονται στὰ τέλη τοῦ
19. αἰῶνα καὶ στὴν πρώτη δεκαετία τοῦ αἰῶνα μας,
ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Μεταμορφώσεως, στὸ νό-
τιο κλίτος, ἡ ὁποία φέρει χρονολογία 1847 'Ιουλίου 25.

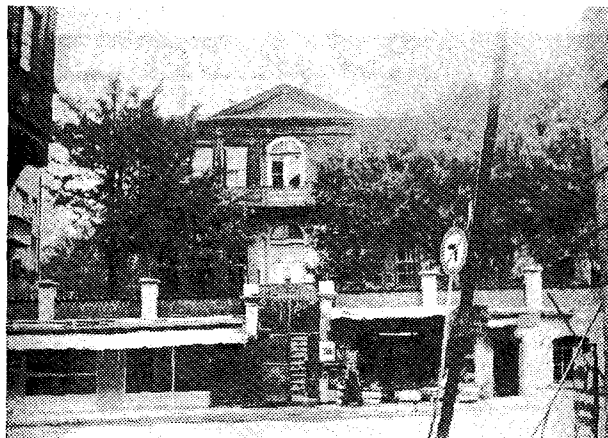
'Ιερατικὸς Προϊστάμενος εἶναι ὁ Πρεσβύτερος
Γεώργιος Λαφιατῆς, ἀπὸ τὴν 'Ἰμβρο. 'Ἡ 'Εφοροεπι-
τροπὴ τῆς κοινότητος Μακροχωρίου, σύμφωνα μὲ
τὶς τελευταῖες ἐκλογές τὸ Μάιο τοῦ 1968 ἀποτελοῦν-
ταν ἀπὸ τοὺς ἐξῆς⁸:

1. Παντελῆς Γρηγοριάδης: Πρόεδρος, ἐγκατα-
στάθηκε στὴν 'Αθήνα.
2. 'Αντώνιος 'Αντωνιάδης: 'Αντιπρόεδρος, ἀ-
πεβίωσε.
3. 'Ανέστης Χατζηαλεξιάδης: Ταμίας, ἐγκατα-
στάθηκε στὴν 'Αθήνα.
4. Γρηγόριος Πεσηντζιογλου: Σύμβουλος, ἐ-
πάγγελμα ντεκορατέρ.
5. Χρῆστος Καλούδης: Σύμβουλος, ἐγκαταστά-
θηκε στὴν 'Αθήνα.
6. Μιχαὴλ 'Ιωαννίδης: Σύμβουλος, ἐγκαταστά-
θηκε στὴν 'Αθήνα.

8. 'Επειδὴ ἀπὸ τὰ μέλη τῆς 'Εφοροεπιτροπῆς, ἐκτὸς ἑνός,
ἄλλα ἐγκαταστάθηκαν στὸ ἐξωτερικὸ καὶ ἄλλα ἀπεβίωσαν,
τὸ 1978 ὀρίστηκε μιὰ νέα 'Επιτροπὴ μὲ σκοπὸ νὰ φροντίζει
γιὰ τὰ κοινοτικὰ ζητήματα. 'Ἡ 'Επιτροπὴ αὐτὴ ποὺ δὲν ἔχει
καμιὰ νόμιμη ἀναγνώριση ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς ἐξῆς: 'Ιάκ.
Μαδενλιόγλου, Βασ. Ζερλίφης, Κων/τίνος Κασαπίδης, Εὐθ.
Σταυρίδης, Στυλ. 'Αλτιπαρμάκογλου καὶ Δημ. Ζερβουδάκης.

"Αποψη ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ.

Τὸ Δημοτικό Σχολεῖο τοῦ Μακροχωρίου.

Ἄν ρίξουμε μιὰ ματιά στὰ ληξιαρχικά βιβλία⁹ τῆς κοινότητας θὰ διαπιστώσουμε ὅτι ἡ Λωξάνδρα, ἡ ὑπαρκτὴ ἡρωίδα τοῦ πολυδιαβασμένου μυθιστορήματος τῆς Μαρίας Ἰορδανίδου, ἔχει καιρὸ νὰ παρευρεθεῖ σὲ χαρὲς καὶ σὲ βαφτίσια, γιὰ τὰ παιδιά τῆς βρίσκονται χρόνια τώρα μακριὰ τῆς.

Στις 16 Δεκεμβρίου 1979 ἔγινε¹⁰ ἀπὸ τὸ Σεβ. Μητροπολίτη Δέρκων κ. Κωνσταντῖνο ἡ ἀποκάλυψη ἐνὸς δεύτερου ἐπιγράμματος, πὺ συνέταξε ὁ Θεοφάνης Θεοφανείδης¹¹.

ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΣΤΙΒΕΙ ΝΑΟΝ ΤΡΟΠΑΙΟΦΟΡΟΥ
ΕΓΓΥΣ ΒΥΖΑΝΤΙΩ ΘΡΑΚΗΣ ΕΝ Η-ΓΙ-ΟΣΙΝ
ΟΡΦΙΚΗΣ ΛΥΡΑΣ ΧΟΡΔΗ ΠΑΛΜΩΝ ΚΑΡ-
ΔΙΑΣ

ΦΟΙΒΟΛΑΜΠΩ ΗΡΩΙ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΩ
ΑΠΟΘΕΝ ΙΑΛΥΡΙΚΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΣΥΝΗΓΜΕ-
ΝΟΙ
ΝΑΙΕΙΝ ΧΛΟΑΖΟΝΤΙ ΤΕΡΠΝΩ ΜΑΚΡΟΧΩΡΙΩ
ΗΓΕΙΡΑΝ ΑΚΡΑΙΦΝΕΣ ΑΓΛΑ-Ι-ΣΜΑ ΕΝ ΔΕΡ-
ΚΟΙΣ
ΣΠΕΝΔΕΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΟΑΣ ΣΟΙ ΠΑΝ-
ΤΟΥΡΓΕΙΑ

9.	Βαπτίσεις	Γάμοι	Θάνατοι
1970	9	2	24
1971	10	5	24
1972	11	4	23
1973	6	3	22
1974	6	4	29
1975	4	—	17
1976	3	1	7
1977	2	—	9
1978	2	—	10

10. Ἡ πανηγυρικὴ Ἀρχιερατικὴ Λειτουργία ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ Ἁγ. Γεωργίου Μπακιρκοῦ, Ἐφημ. «Ἀπογευματινὴ» Κωνσταντινούπολης 19-12-1979, σ. 4.

11. Ἄθ. Παπᾶς, Μητροπολίτης Ἐλενουπόλεως, Τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Μ. Πριμικηρίου τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Θεοφάνους Σ. Θεοφανείδου, Θεολογία 50.4. (1979) σ. 754.

Στὸ Μακροχῶρι ἐκτός ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὑπάρχει καὶ τὸ παρεκκλήσι τῆς Θείας Ἀναλήψεως στὸ νεκροταφεῖο τῆς κοινότητος αὐτῆς¹².

Τὸ 1978, σύμφωνα μὲ στατιστικὴ τοῦ Πατριαρχείου, ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλληνορθόδοξων κατοίκων τοῦ Μακροχωρίου ἀνερχόταν σὲ 452 ἄτομα. Σήμερα, ἀσφαλῶς θὰ ἔχουν ἀπομείνει πολὺ λιγότεροι. Ἡ κοινότητα διατηρεῖ ἐξατάξιο Δημοτικὸ Σχολεῖο, Μορφωτικὸ Σύνδεσμο καὶ Φιλόπτωχο Ἀδελφότητα.

Τὸ σχολεῖο τοῦ Μακροχωρίου κατὰ τὸ σχολικὸ ἔτος 1925-1926 εἶχε 124 μαθητὲς καὶ 110 μαθήτριες, σύνολο 234 μαθητὲς¹³ ἐνῶ, κατὰ τὸ 1981-1982: Τάξη Α': 1 Β': 2 Γ': 1 Δ': 2 Ε': 6 ΣΤ': 1 = Σύνολο 13 μαθητὲς καὶ μαθήτριες¹⁴. Ὁ Μορφωτικὸς Σύνδεσμος ἰδρύθηκε τὸ 1947 ἀπὸ τοὺς Χάρη Τσιγγιρογλου, Νίκο Νικολαΐδη, Γεώργιο Σισμάνογλου καὶ Νίκο Καμπᾶ¹⁵, ἐνῶ ἡ Φιλόπτωχος Ἀδελφότητα ξεκίνησε τὸ 1956 μὲ ἰδρύτριες τίς Ἀνα-

12. Τὸ πανόρχιο Ἀγίασμα τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος καὶ Ἱαματικού Παντελεήμονος βρίσκεται μέσα στὸ Ἀυτοκρατορικὸ πυριτιδοποιεῖο. Κατὰ τὴν ἐπέτειο αὐτοῦ μῆνη στὶς 27 Ἰουλίου ἐπιτρεπόταν «Ἵψηλῷ Ἀυτοκρατορικῷ διατάγματι» ἡ εἴσοδος σ' αὐτὸ γιὰ τρεῖς μέρες, ὅποτε καὶ συνέρεε πλῆθος προσκυνητῶν. Α. Π., Ἡ Μητρόπολις Δέρκων, ὁ.π., σ. 151. Γιὰ τὴν ταφικὴ ἐπιγραφή πὺ συνέταξε ὁ Θεοφ. Θεοφανείδης στὴν ταφόπετρα τοῦ Βασιλείου Ἀ. Ἀλεξανδρείδου, βλ. Ἄθ. Παπᾶς, Μητρ. Ἐλενουπόλεως, Τὰ ἐπιγράμματα, ὁ.π. σ. 753.

13. Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν Ἑλλάδας, Β' Πολιτικὴ 1927, Ἐκπαιδευτικὰ ζήτηματα ἐν Τουρκίᾳ, Β/33. Στατιστικὸς Πίναξ Ἐκπαιδευτικῆς Κινήσεως Σχ. Ἐτους 1925-1926.

14. Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Στατιστικὸς Πίνακας Μητροπόλεων Σχολ. Ἐτος 1981-1982.

15. Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ Συνδέσμου, σύμφωνα μὲ τίς ἐκλογὲς τῆς 18 Μαΐου 1977, ἀποτελοῦνταν: 1. Εὐθύμιος Σταυρίδης, πρόεδρος. 2. Δημ. Ζερβουδάκης, ἀντιπρόεδρος. 3. Στυλ. Ἀλτιπαρμάκογλου, γεν. γραμματέας. 4. Κων/νίος Κουφός, ταμίας. 5. Βασ. Ζερίδης, σύμβουλος. 6. Γρ. Κουτσιουκουστάαγλου, σύμβουλος. 7. Γρ. Δουρμούσογλου, σύμβουλος. 8. Ἰακ. Μαδενλιόγλου, σύμβουλος.

Ὁ κήπος τοῦ Δημοτικοῦ Σχολεῖου πίσω πλευρά.

ΤΟ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΣΗΜΕΡΟΝ

(Χρονικόν, εισηγήσεις, πορίσματα 'Ιερατικού Συνεδρίου τῆς 'Ι. Μητροπόλεως Δράμας)*

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ

Τοῦ κ. Γεωργίου Ταμπάκη, Θεολόγου

«ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ»

Σεβασμιώτατε, σεβαστοί πατέρες,

Υποκλίνομαι καὶ ζητῶ συγγνώμη γιατί ἡ ἀγάπη σας θὰ ἔχει τὴν ὑπομονὴ στὰ πλαίσια αὐτοῦ τοῦ ἱερατικοῦ σας συνεδρίου νὰ παρακολουθήσει καὶ τὴ δική μου εἰσήγηση πάνω στὸ θέμα «ποιμαντική μέριμνα γιὰ τὴν οἰκογένεια». Ἐπικαλοῦμαι τὴν χάρη καὶ τὴν βοήθεια τῆς κυρίας Θεοτόκου, στὸ σπῖτι τῆς ὁποίας ἔρισκόμαστε. Ἐπικαλοῦμαι ἀκόμη καὶ τὴν εὐλογία τοῦ καλοῦ Ποιμενάρχου μας, ποὺ πάντοτε «εἰς τόπον καὶ τύπον Χριστοῦ» μᾶς ὁδηγεῖ «εἰς πάσαν τὴν ἀλήθειαν».

«Ἐγὼ εἶμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν». Τὰ λόγια αὐτὰ ποὺ εἶπε ὁ Κύριός μας γιὰ τὸν ἑαυτό του ἰσχύουν καὶ γιὰ σᾶς, ποὺ κατὰ ἀποστολικὴ διαδοχὴ εἶστε οἱ ποιμένες τῶν λογικῶν προβάτων, τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, τῶν ἐνοριῶν σας. Εἶστε οἱ διαχειρισταὶ τῆς θείας χάριτος, οἱ λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου, οἱ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου ἐν λόγοις καὶ ἔργοις.

Ὁ Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς μᾶς παρουσιάζει ὅλο τὸ μεγαλεῖο τοῦ Ἱερέα λέγοντας: «Νὰ ἠξεύρετε ὅτι ἕνας Ἱερεὺς εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ ἕναν βασιλέα καὶ ἀπὸ ἕναν ἄγγελο, ἐπειδὴ εἶναι μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ ἀξιῶνεται νὰ ἐπιτελεῖ τὰ ἅγια μυστήρια καὶ μάλιστα τὸ μέγα μυστήριον τῆς Θείας Λειτουργίας, ὅπου τὸ βλέπουν οἱ ἄγγελοι καὶ τρέμουν». Καὶ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 341 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

σὲ ἄλλη διδασχὴ του λέει: «Ἐγὼ, ἀδελφοί μου, ἡ γνώμη μου ἔτσι μοῦ λέει νὰ κάμω. Ἐὰν ἀπαντήσω ἕναν παπὰ καὶ ἕναν βασιλέα, μοῦ φαίνεται εὐλογον νὰ δάλω τὸν παπὰ νὰ καθῆσει ἀνώτερα ἀπὸ τὸν βασιλέα. Καὶ ἂν ἀπαντήσω ἕναν παπὰ καὶ ἕναν ἄγγελο, πρωτύτερα θὲ νὰ χαιρετήσω τὸν παπὰ παρὰ τὸν ἄγγελο, διατί, ἀδελφοί μοι, εἶναι ἀνώτερος ὁ λειτουργὸς τοῦ Θεοῦ, ποὺ τελεῖ τὰ ἅγια μυστήρια καὶ συγχωρεῖ τὶς ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων».

Ὁ Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς δὲν μᾶς παρουσιάζει μόνον τὸ μεγαλεῖο τῆς Ἱερωσύνης. Μᾶς μιλάει καὶ γιὰ τὴν ἅγια ἀποστολὴ τοῦ Ἱερέα μέσα στὸν κόσμον καὶ μέσα στὴν ἐνορία του: «Ἱερεῖς τοῦ Ὑψίστου, λέει, διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ, ὅσον ἤμπορεῖτε νὰ ἔχετε τὴν φροντίδα διὰ τὴν ψυχὴν σας καὶ διὰ τοὺς ἀδελφούς σας τοὺς χριστιανούς. Νὰ τοὺς διδάσκετε καὶ νὰ τοὺς νοθετεῖτε, γιατί ὁ Θεὸς σᾶς ἔχει σὰν πιστικούς εἰς τὰ πρόβατά του. Διὰ τοῦτο νὰ στέκεσθε πάντα ἀγρυπνοὶ καὶ νὰ τὰ φυλάγετε ἀπὸ τὸν νοητὸν λύκον, τὸν πονηρὸν διάβολον, διατί ἔχει νὰ ζητήσῃ τὴν ψυχὴν τους ἀπὸ ἐσᾶς. Καὶ νὰ στοχασθεῖτε καλὰ τὸ βάρος ὅπου ἔχετε, ὅτι ὅλοι ἐτοῦτοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μικροὶ καὶ μεγάλοι, κρέμονται ἀπὸ τὸν λαίμῳ σας καὶ ἔχετε νὰ δώσετε ἀπολογία δι' αὐτούς εἰς τὸ φοβερὸν κριτήριον τοῦ Θεοῦ».

Καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ συγκλονιστικὰ λόγια τοῦ Ἁγίου Κοσμά, εἶναι καιρὸς νὰ δοῦμε τὸ συγκεκριμένο θέμα μας, τὸ ποιμαντικὸ ἔργο γιὰ τὴν οἰκογένεια. Ἡ σύγχρονη οἰκογένεια περνάει καὶ αὐτὴ τὴν κρίση τῆς. Κλονίζεται στὰ βάθη τῆς. Σείονται τὰ θεμέλιά της. Ὡστόσο ὅλοι ἀναγνωρίζουν ὅτι εἶναι ἕνα ἄστρο, ἕνας θεσμὸς πανάρχαιος καὶ ἱερώτατος, ποὺ τὸν σεβάστηκαν οἱ αἰῶνες, καὶ στὸν ὅποιον χρωστοῦμε ὅλοι, σὰν ἄτομα καὶ σὰν λαὸς, ἀνυπολόγιστη εὐγνωμοσύνη.

Ὁ ἱερεὺς αὐτὸς ναὸς τῆς οἰκογένειας κλυδωνίζεται

στασία Γουμβρῆ, Σοφία Πετροπουλιάδου καὶ Ἐλένη Γουναροπούλου¹⁶.

Ἡ δραματικὴ κατάσταση στὴν ὁποία βρίσκεται ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Κωνσταντινούπολης εἶναι γνωστὴ σὲ ὅλο τὸν κόσμον. Ἡ κατεδάφιση τοῦ ἱστορικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ποὺ πάνω ἀπὸ ἐνάμισιο αἰῶνα

ἐξυπηρέτησε τὶς θρησκευτικὲς ἀνάγκες τῶν Ὀρθόδοξων κατοίκων τῆς κοινότητος αὐτῆς, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν 532 ἐπέτειο τῆς Ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινούπολης, τραυματίζει ἀνεπανόρθωτα τὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα ὁλόκληρου τοῦ πολιτισμένου κόσμου καὶ ταυτόχρονα ἀποτελεῖ δαῖγμα τῆς ἐξοντωτικῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγκύρας. Εἶναι πολὺ αἰσιδόξο ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη στὸ ἐξωτερικὸ καὶ στὸ ἐσωτερικὸ ἀντέδρασε ἐντονα στὴ νέα αὐτὴ τουρκικὴ πρόκληση καὶ ἀνεστάλησαν οἱ ἐργασίες κατεδάφισης τοῦ ναοῦ. Ἄς ἐλπίσουμε ὅτι οἱ Τούρκοι υπεύθυνοι θὰ σταθμίσουν ψυχραιμότερα στὸ μέλλον τὶς ἐπιπτώσεις παρομοίων ἐνεργειῶν τους.

X.

16. Τὸ Προεδρεῖο τῆς Φιλοπτόχου, σύμφωνα μὲ τὶς ἐκλογές τῆς 17 Ἰουνίου 1979 ἀποτελοῦνται: 1. Παναγιώτα Τζανμπεζιντή, πρόεδρος. 2. Ἐλλη Γουμβρῆ, ἀντιπρόεδρος. 3. Σωτηρία Γαβριηλίδου, γεν. γραμματέας. 4. Αἰκατερίνη Ἰωαννίδου, ταμίαις. 5. Σοφία Σταυρίδου, σύμβουλος. 6. Εὐδοξία Μαδενλήγλου, σύμβουλος. 7. Σμαρῶ Σταυρίδου, σύμβουλος. 8. Φωτεινὴ Ἀκπεσιντζήγλου, σύμβουλος.

σήμερα από ένα δαιμονικό σίφουνα, που θέλει να τον σαρώσει. Δέχεται καθημερινά καταιγιστικές επιθέσεις, αλλά και καμουφλαρισμένες νάρκες από φανερούς και ύπουλους έχθρους της Έκκλησίας και του "Έθνους. Φτάνει κανείς να προσέξει τις εφημερίδες, τα πρακτικά των δικαστηρίων, κάποιες αποκαλυπτικές έκπομπές στην τηλεόραση ή να ακούσει τις γνώμες πολλών γιατρών και κοινωνιολόγων και να μελετήσει τις υποθέσεις θεατρικών, κινηματογραφικών και λογοτεχνικών έργων, για να ιδεί που θαδίζει το σύγχρονο σπίτι.

Τί να φταίει όμως για αυτή την κρίση; Η απάντηση δεν είναι δύσκολη. Ξέκοψε και ξεκόβει ο κόσμος από την πίστη του στο Θεό, στην Παναγία, στους Αγίους μας. Βγάζουμε το Θεό από τη ζωή μας, τον παραμερίζουμε από το σπίτι μας. Και δεχόμαστε με τόση ευκολία μοντέρνες και ξενόφερτες επιδράσεις. Διάφορα σύγχρονα ρεύματα, που σιγά - σιγά εξασθενίζουν και φθείρουν τα θεμέλια της οικογένειας. Δεχόμαστε επιδράσεις από ρομάντσα, εφημερίδες και ελαφρά περιοδικά, από ανεύθυνα φίλμς και αμφίβολα θεάματα, από φθοροποιά τραγούδια και αλλόκοτους χορούς, από υποπτα νυκτερινά κέντρα διασκέδασης, από μια ζωή ασυλλόγιστη και επιπόλαιη, που ακολουθεί τυφλά κάθε ξέφρενο παραλογισμό της μόδας. Όλα αυτά βομβαρδίζουν καθημερινά το ευαίσθητο οικοδόμημα της οικογένειας και υποσκάπτουν επικίνδυνα τις βάσεις του. Όλες αυτές οι ύπουλες σειρήνες ψιθυρίζουν διαρκώς το γνωστό τραγούδι: «Δεν βλάπτει αυτό, δεν πειράζει εκείνο, δεν χάλασε ο κόσμος αν κάνουμε μια υποχώρηση, δεν ζούμε πιά στον μεσαίωνα» κ.ο.κ.

Κοντά σ' αυτά τα αίτια μπορούμε να προσθέσουμε και μερικά τρομερά κακά της βιομηχανικής εποχής μας, όπως είναι η τεχνική υποδούλωση, ότι δηλαδή όλα γίνονται μηχανικά ή καταντούν ρουτίνα, ότι δεν συμμετέχουμε προσωπικά, δεν προσφέρουμε τη ζωή μας στον άλλον. Και εκείνο που κάνουμε στα πιάδικά μας πρόσωπα, το κάνουμε από συμβατικότητα και υποκρισία. Είναι ακόμη ή τάση να ανεξαρτητοποιούμαστε από τον άνδρα ή τη γυναίκα μας, να απαιτούμε τα «δικαιώματά» μας μέσα στο σπίτι μας και να άρεσκόμαστε να ζούμε έξω από το σπίτι μας, και να είμαστε περισσότερο ευχάριστοι και ευγενικοί στους ξένους. Να φτάσουμε σε χίλιες δυο πονηριές και ανευθυνότητες, σε μικρές ή μεγάλες προδοσίες και προσβολές απέναντι στα αγαπημένα πρόσωπα της οικογένειάς μας. Να προσπαθούμε να κυριαρχήσουμε ο ένας πάνω στον άλλον, να καταδυναστεύουμε ή και να εκμεταλλευόμαστε τον άνθρωπό μας.

Με όλα αυτά φυσικό είναι να αποξενώνονται οι σύζυγοι μεταξύ των και από τα παιδιά τους, να κλονίζεται ή πίστη μεταξύ των ανδρικών, να μπαίνουν άλλα πρόσωπα στη μέση, να θρονιάζεται ή ήθικη άκαταστασία μέσα στην οικογενειακή έστια, να φτάνουμε στην άγεφύρωτη άσυμφωνία χαρακτήρων και το διαζύγιο να χτυπά την πόρτα του σπιτιού σαν άπαραίτητη κατάληξη.

"Αν προσθέσουμε σ' αυτά την σύναψη πολιτικού

γάμου, την παράνομη συμβίωση, τις προγαμιαίες σχέσεις, την άποφυγή της τεκνογονίας, την νομιμοποίηση των εκτρώσεων, τότε θα έχουμε και κάποια εικόνα του φοβερού κλύδωνα, που ταλανίζει και πάει να τινάξει στον άέρα την ελληνική οικογένεια.

Μπροστά σ' αυτή την κρίση στέκεται ο ποιμήν ο καλός, ο Ίερέας του Θεού και το πρώτο που καλείται να κάνει είναι ό,τι έκανε και ο Κύριος. Να θέσει την ψυχή του, να την θυσιάσει υπέρ των προβάτων, υπέρ της λογικής ποιμνής της ένορίας του. Ίσχυρότερό του όπλο είναι ή προσευχή. Ο Ίερέας λειτουργεί καθημερινά και βρίσκει μέσα στον Ναό. Καθημερινά τελεί τις ιερές ακολουθίες και λειτουργεί το μέγα Μυστήριο της Θείας Λειτουργίας. Απλά, αυθόρμητα ατενίζοντας τα ιερά εικονίσματα, ψάλλοντας, θυμιάζοντας, παρακαλεί και ζητάει από τον Χριστό, την κυρία Θεοτόκο και τους Αγίους να προστατεύουν τα σπίτια και τις οικογένειες της ένορίας του. Να ξεπερνιούνται τα προβλήματα, οι πόνοι, οι αρρώστιες, οι κίνδυνοι, οι έχθρες, που αντιμετώπιζουν οι σύζυγοι ή τα παιδιά. Δέν υπάρχει μεγαλύτερη προσφορά προς την σύγχρονη οικογένεια από τον Ίερέα που μνημονεύει κάθε φορά στην Προσκομιδή τα όνόματα όλων των ένοριτών του και ιδιαίτερα εκείνων που κάποια προβλήματα τους βασανίζουν.

Οι πόνοι, οι αρρώστιες, οι κίνδυνοι, οι άγωνίες, ο θάνατος, τα θάσανα, είναι προβλήματα καθημερινά που ταλαιπωρούν τις σημερινές οικογένειες. Κατάκτησε σπάνιο, πολύ σπάνιο είδος, ή χαρά και ευτυχία μέσα σ' ένα σπίτι. Και άκριτως σ' αυτές τις δοκιμασίες που περνά κάθε οικογένεια, καλείται ο ποιμήν ο καλός, ο Ίερέας του Θεού, να συμπαρασταθεί, να παρηγορήσει, να χύσει θάλασσο κι έλπίδα, να στηρίξει την πίστη, να καλλιεργήσει την ύπομονή.

Με ιδιαίτερη προσοχή και διακριτικότητα θα φροντίζει να μαθαίνει ποιά προβλήματα άπασχολούν τους ένοριτες του. Και με την ίδια πάλι διακριτικότητα θα επισκέπτεται τα σπίτια όχι τόσο για να νοθετήσει και να κάνει υποδείξεις, όσο για να ακούσει τον πόνο και τα θάσανα, ν' αφήσει τις καρδιές των ανθρώπων να μιλήσουν για τον πόνο τους και να άλαφρώσουν, και να ύποσχεθεί ότι θα προσευχηθεί για αυτούς. Η πιο σημαντική δοήθειά του θα είναι, όταν εκεί στο σπίτι το προβληματικό, το πονεμένο, βάζει το πετραχήλι του και κάνει μια παράκληση ή εύχλειο ή άγιασμό.

Είναι χαρακτηριστικό και πολύ γνωστό, πώς ο λαός μας σ' όλη την μακρόχρονη ιστορία του, στις δοκιμασίες του και στις περιπέτειές του κατέφευγε στην Έκκλησία, στον παπά της ένορίας, για να πει τον πόνο του και να ζητήσει παρηγοριά κι άπαντοχή. Πέρα από τα λόγια και τις όποιες ανθρώπινες λύσεις των προβλημάτων, πρέπει να διδάξει ο ποιμένας στα πνευματικά του παιδιά, ότι πρέπει να αναθέτουν μ' έμπιστοσύνη τα προβλήματα και τους πόνους τους στον Θεό, γιατί Έκείνος είναι που δίνει την σωστή λύση και την ύπομονή και την διέξοδο.

"Αν γυρίσουμε πίσω στα παιδικά μας χρόνια θα θυμηθούμε τους γονείς μας, τους παππούδες και τις γιαγιάδες μας, πόσο εμπνέονταν και πόσο καθοδηγούνταν και τί κουράγιο έπαιρναν από τους θίους και τὰ συναξάρια τῶν Ἁγίων μας. Ἐτσι κατάφεραν νὰ ξεπερνῶν τις δυσκολίες, νὰ κάνουν ὑπομονή. Ἦξεραν πάντα και σὲ κάθε περίπτωση νὰ προσεύχονται, νὰ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν και νὰ τοῦ ἐμπιστεύονται τὰ πάντα. Ἦξεραν νὰ λένε σὲ χαρὲς και λύπες «δόξα σοι ὁ Θεὸς» και «ὅς γίνει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ».

Αὐτὰ και πάλι πρέπει νὰ ἐμπνεύσουμε στὸν λαὸ μας και νὰ τὸν ξανασυνδέσουμε με τοὺς Ἁγίους και με τὴν ἅγια ζωὴ τους. Νὰ ξαναμποῦν στὰ σπίτια οἱ Βίοι τῶν Ἁγίων και τὰ Συναξάρια. Νὰ ἐπιμεινουμε στὸ σημεῖο αὐτό. Ἡ παράκληση στὸν Ἅγιο νὰ συνδυάζεται και μὲ μελέτη τῆς ζωῆς του. Νὰ διηγούμαστε και ἑμεῖς ἀνάλογα με τὴν περίσταση κάτω ἀπὸ τὴ ζωὴ και τὰ θύματα τῶν Ἁγίων. Δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερη παρηγοριὰ και βοήθεια ἀπὸ τοὺς Ἁγίους μας. Ἄς ξαναζωντανέψουμε μέσα στὸ λαὸ μας αὐτὴ τὴν δεβαιότητα.

Ἄς ἔλθουμε ὁμως και σὲ πιὸ συγκεκριμένα και πρακτικὰ θέματα. Οἱ πιὸ πολλὲς οἰκογένειες σήμερα, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, κινδυνεύουν κυριολεκτικὰ νὰ λυγίσουν κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τεραστίων προβλημάτων. Ὁ Ἱερέας καλεῖται νὰ βοηθήσει τοὺς ἐνοριτες του νὰ βροῦν τὴν πιὸ καλὴ λύση, νὰ τοὺς δώσει κουράγιο, πίστη, ἐλπίδα, ὑπομονή και ἐμπιστοσύνη προπάντων στὴν Θεῖα Πρόνοια.

Ἰδιαίτερα προβλήματα στα ὁποῖα ὁ ποιμένας μπορεῖ νὰ βοηθήσει εἶναι:

1. Πρόβλημα στέγης: Ὑπάρχουν οἰκογενειάρχες τολμηροὶ και ἄλλοι ἄτολμοι. Ἄς βοηθήσουμε τοὺς δευτέρους νὰ ξεπεράσουν τὴ δειλία τους, νὰ πάρουν κάποιο δάνειο, γιὰ ν' ἀποκτήσουν τὴν ἀναγκαῖα στέγη γιὰ τὴν οἰκογένειά τους.

2. Πρόβλημα ἀνεργίας: Στις μέρες μας τὸ φαινόμενο αὐτὸ παίρνει φοβερὲς διαστάσεις ἰδιαίτερα μεταξὺ τῶν νέων και τῶν μεταναστῶν, πού ἐπιστρέφουν στὴν Πατρίδα. Οἱ Ἱερεῖς στὸ σημεῖο αὐτό, με τις γνωριμίες και τὸ κύρος πού διαθέτουν, θὰ μπορούσαν νὰ ἀναζητήσουν λύσεις, νὰ συμβουλέψουν, νὰ δώσουν ιδέες. Θὰ χρειαστεῖ ἴσως και νὰ πείσουν μερικὸς οἰκογενειάρχες ἢ νέους τὸ πόσο εὐλογημένο εἶναι νὰ ἐπιστρέψουν και νὰ ἀσχοληθοῦν με τὴ γῆ και με τις ἀγροτικὲς ἐργασίες, τὴ στιγμή πού τὰ ἀστικά ἐπαγγέλματα ἔχουν κορεσθεῖ στὸ ἔπακρον.

3. Περιπτώσεις πένθους: Ἀποτελοῦν τὴν πιὸ βαρεῖα δοκιμασία γιὰ τὴν οἰκογένεια, ἰδιαίτερα ὅταν ἐκδημοῦν νεαρὰ ἄτομα. Τὰ ὄρφανὰ θὰ πρέπει νὰ τύχουν τῆς πρώτης ποιμαντικῆς μέριμνας τοῦ Ἱερέως, ὡς πρὸς τὴν ἀγωγή, μόρφωση και τὴν ἀντιμετώπιση τῶν οἰκονομικῶν τους προβλημάτων.

4. Ἀνάπηρα και ἀπροσάρμοστα παιδιά: Εἰδικὴ συμπάρσταση και φροντίδα θὰ ἐπιδειξεῖ ὁ Ἱερέας

στις οἰκογένειες ἐκείνες πού ἔχουν τέτοια παιδιά. Πρέπει νὰ τοὺς πείσει και νὰ τοὺς δώσει νὰ καταλάβουν ὅτι διακονοῦν ἀγγέλους. Νὰ καταλάβουν ὅτι τὸ μόνο στήριγμα γι' αὐτοὺς εἶναι ἡ πίστη στὸν Θεὸ. Καὶ ἡ συχνὴ παρουσία τοῦ Ἱερέως στα σπίτια αὐτὰ σὲ συνδυασμὸ με μιὰ παράκληση ἢ ἄλλη ἀγιαστικὴ πράξη, θὰ δώσει μεγάλο κουράγιο, θὰ ἀνακουφίσει τοὺς γονεῖς και θὰ ἡρεμήσει τὰ παιδιά.

5. Πολύτεκνες οἰκογένειες: Οἱ οἰκογένειες αὐτὲς και τὰ ποικίλα προβλήματά τους πρέπει νὰ ἀπασχολήσουν τὸν ποιμένα πρωτίστως. Καὶ ὁ ἴδιος μπορεῖ νὰ βοηθήσει, ἀλλὰ και ἄλλους ἐνοριτες νὰ παρακινήσει στὸ ἔργο αὐτό.

6. Οἱ γέροντες: Τὰ τελευταῖα χρόνια τὸ πρόβλημα τῶν γερόντων εἶναι ὀξύ, γιὰτι οἱ νέες οἰκογένειες δὲν τοὺς ἀντιμετωπίζουν με στοργή. Ἀντίθετα τὰ παιδιά δὲν τοὺς ἀνέχονται και θέλουν νὰ τοὺς ξεφορτωθοῦν. Ἄς βοηθήσουμε τοὺς νέους νὰ καταλάβουν τις ὑποχρεώσεις τους και ἄς τοὺς υπεθυμίσουμε ὅτι και αὐτοὶ μιὰ μέρα θὰ εἶναι γέροντες. Ἄλλὰ και οἱ γέροντες νὰ μάθουν νὰ εἶναι πιὸ ὑπομονητικοί, με λιγότερες ἀπαιτήσεις και παραξενιές, και νὰ μὴν ἀνακατεῦνται στὴν ζωὴ τῶν παιδιῶν τους.

7. Οἱ ἀσθενεῖς: Παρ' ὅλη τὴν μεγάλη πρόοδο τῆς ἱατρικῆς, συχνὰ χτυποῦν τις πόρτες μας οἱ διάφορες ἀρρώστιες. Ἀτυχήματα γεωργικὰ ἢ τροχαῖα δημιουργοῦν τεράστια προβλήματα ὑγείας στοὺς ἐνοριτες μας. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ὀδηγοῦνται και μένουν μακροχρόνια στα νοσοκομεία και στις κλινικὲς. Σ' αὐτὲς τις περιπτώσεις ὁ καλὸς ποιμὴν δρίσκειται ὅσο μπορεῖ πιὸ συχνὰ κοντὰ στὸν ἄρρωστο. Ἡ παρουσία του χύνει θάλασσο. Ἄν μάλιστα φορέσει τὸ πετραχήλι και διαβάσει μιὰν εὐχή, ἂν φροντίζει νὰ κοινοῦν τὸν ἀσθενῆ, τότε ἡ παραμυθία και ἡ ἀνωθεν δόθεια πού προσφέρεται εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητο. Ποτὲ οἱ ἄρρωστοὶ δὲν λησμονοῦν τὴν παρουσία τοῦ Ἱερέα στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου τους.

8. Ὁ γάμος: Ὅλοι γνωρίζουμε πὼς ἡ δάση τῆς οἰκογένειας εἶναι ὁ χριστιανικὸς γάμος. Πὼς μόνον στὴν ἱερότητα τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου μπορεῖ νὰ θεμελιωθεῖ ἕνα νέο σπίτι. Ὅτιδήποτε ἀδυνατίζει τὸ θεσμὸ τοῦ χριστιανικοῦ γάμου, ἀδυνατίζει τὴν οἰκογένεια και γενικώτερα τὴν κοινωνία. Γι' αὐτὸ και ἡ διάσπαση ἑνὸς γάμου ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα φοβερὰ ναυάγια.

Ὁ ἱερός θεσμὸς τοῦ γάμου δάλλεται σήμερα ἀπὸ πολλὲς μεριές. Ὁ μεγάλος αὐτὸς θησαυρὸς γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ και τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία κινδυνεύει. Γι' αὐτὸ και ὁ Ἱερέας καλεῖται νὰ γίνει κήρυκας μιᾶς ἱερῆς σταυροφορίας, γιὰ τὴν ἀναστήλωση τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ θεσμοῦ.

Στοὺς νέους πού ἔρχονται εἰς γάμου κοινωνίαν. Θὰ πρέπει ὁ ποιμένας νὰ διδάξει πὼς ὁ γάμος εἶναι ἕνα μυστήριο και μάλιστα «μέγα» και ἱερόν. Δὲν εἶναι δηλαδὴ ἕνας ἀπλὸς θεσμὸς, μιὰ γήινη πράξη, οὔτε μιὰ οἰκονομικὴ συναλλαγὴ ἢ ἕνα ρομαντικὸ εἰδύλλιο. Οὔτε

πάλι είναι δεσμά που επιβάλλει ο ένας στον άλλον ή που επιβάλλονται και στους δυο μαζί. Ακόμη δεν είναι εταιρεία συμφερόντων ή θεσμός κοινωνικής προστασίας ή συμβίωση αμοιβαίας υποκρισίας. Ο γάμος είναι κατ' ἐξόχην υπεύθυνη πράξη. Μία θεοσυστατη λειτουργική πράξη της Εκκλησίας του Χριστού. Γι' αυτό γίνεται μέσα στο Ναό, μπροστά στο ιερό θήμα, μπροστά στις εικόνες των Αγίων.

Μέσα στον χριστιανικό γάμο πραγματοποιείται ο άθλος της πραγματικής ένωσης των συζύγων. Οι δύο αυτές ψυχές και τα δύο σώματα γίνονται μία ύπαρξη. Μέσα στον χριστιανικό γάμο μαθαίνουμε την τέχνη να ζούμε με τους άλλους και για τους άλλους. Ο γάμος είναι το μυστήριο της αγάπης και της ελευθερίας, της προσωπικής επικοινωνίας και ολοκληρώσεως του άνδρα στην γυναίκα και της γυναίκας στον άνδρα, σε μία ελεύθερη άφοσίωση και αφοσίωση, προσφορά και ευθύνη.

Θά πρέπει ο Ίερέας να εμπεδώσει στους νεογύμφοις ότι η οικογένεια είναι εκείνη που μπορεί να διασφαλίσει ειρηνική ζωή και πρόοδο. Πώς μέσα στον γάμο το ζευγάρι μπορεί να τελειοποιηθεί πνευματικά και ήθικα. Θά τους συστήσει την ανάλογη ψυχική προετοιμασία. Θά τους μιλήσει πειστικά και άπλά και θά τους τονίσει τη σημασία της μεταξύ τους συμπεριφοράς, ότι ο ένας θά πρέπει να άρει στον άλλον, να έχουν αλληλοκατανόηση, άνοχη ο ένας στα έλαττώματα του άλλου και αλληλοεκτίμηση.

Όλη δέβαια αυτή η συζήτηση που θά κάνει, θά πρέπει να γίνει με πολύ λεπτότητα και άνάλογα με τους ανθρώπους που θά έχει άπέναντί του. Άν δηλαδή είναι καλοπροαίρετοι ή συνειδητοί χριστιανοί ή προκατειλημμένοι ή άδιάφοροι. Πρέπει άπάντως να γνωρίζει ο Ίερέας, πώς ο καλός λόγος δεν χάνεται. Πώς ό,τι λέγεται με άληθινή πατρική αγάπη και άπο πείρα, κι άν άκόμη με κάποια άδιαφορία ή και δυσφορία του δεχθούν οι νεόγυμοι, αυτό δεν θά χαθεί και στον κατάλληλο καιρό θά καρποφορήσει, θά τó θυμηθούν και θά τους βοηθήσει.

Άεν θά διστάσει μάλιστα ο Ίερέας να τους τονίσει κλείνοντας την συζήτηση μαζί τους: Με τó γάμο σας καλείσθε να επιτελέσετε μεγάλο έργο, και όπως κάθε έργο για να πετύχει χρειάζεται θεμέλιο, έτσι και τó δικό σας έργο. «Έάν μή Κύριος οικοδομήση άικον, εις μάτην εκοπίασαν οι οικοδομούντες». Θεμέλιο τού σπιτιού σας να θάλετε τó Θεό, για να μη γνωρίσει ο γάμος σας σεισμούς και κλονισμούς, και για να μπόρέσετε να ξεπεράσετε τις δυσκολίες και δοκιμασίες.

Ο Ίερέας θά πρέπει να έξυπηρετεί όσο μπορεί καλύτερα την έξδοση των αναγκαίων δικαιολογητικών και των άδειών γάμου. Είναι πατέρας των μελλονύμφων και όχι «γραφειοκράτης» μις οποιαδήποτε κρατικής ύπηρεσίας. Θά πρέπει όμως να είναι και παύ προσεκτικός και στην άνάγκη λεπτολόγος για να άποφευχθούν τραγικά λάθη στην έξδοση των δικαιολογητικών.

Η τέλεση τού μυστηρίου τού γάμου πρέπει να είναι υποδειγματική. Στάση σοβαρή και ιεροπρεπής, άργη και καθαρή άπαγγελία των ευχών, με άνάλογη συμμετοχή τού έφημερίου. Τó γεγονός είναι ιδιαίτερα χαρμόσυνο, όμως θά φροντίσει να κρατηθεί ύψηλά ή άτιμόσφαιρα τού μυστηρίου. Να μη γελούν, να μη μιλούν και να μη φωνασκούν οι παριστάμενοι. Να τονίζει ότι ο γάμος στην εκκλησία δεν είναι κοσμικό γεγονός, αλλά τέλεσις μυστηρίου, κατá τó όποιο κατέρχεται τó Άγιο Πνεύμα και ένώνει, ευλογεί και χαριτώνει τους νεογύμφοις.

Όλα όμως αυτά να γίνονται όχι επιτιμητικά ή ως ήθικοδιδασκαλία, αλλά με αγάπη πατρική, γλυκύτητα, πραότητα και άπλότητα. Τί ώραία τó λέει ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός: «Και να είναι ο άνδρας ως βασιλεύς και να είναι η γυναίκα ως άν θεζύρης, ήτοι ο άνδρας ως άν κεφαλή και η γυναίκα ως άν σώμα. Τότε ευλογεί ο Θεός τόν άνδρα και την γυναίκα και τά παιδιά σας και δεν σας κολλά κανένα πράγμα, μήτε υποδέκατα, μήτε γητεύματα, μήτε κανένα κακόν. Έτσι άπερνάτε και έδω καλά και πηγαίνετε και εις τόν παράδεισον να χαίρεστε πάντοτε, και πλέον έξουσίαν δεν έχετε να χωρίζετε και μόνον ο θάνατος σας χωρίζει».

Η τεκνογονία άποτελεί καρπό της ένωσης των συζύγων και έξφραση της συμμετοχής των στο δημιουργικό έργο τού Θεού. Με την τεκνογονία πλατύνεται η ζωή τού ζευγαριού, γίνεται η οικογένεια. Ο άνθρωπος γίνεται δωρητής της ζωής, συντελεί στο να δημιουργηθεί μία νέα ύπαρξη, μία νέα εικόνα τού Θεού.

Τó θέμα της τεκνογονίας δημιουργεί σήμερα πολλά προβλήματα στην ζωή των νέων ιδίως ζευγαριών. Ο Ίερέας καλείται να θυμίζει στους νεόγυμφοις πώς έχουν καθήκον να φέρουν τέκνα στην ζωή και να ενδιαφέρονται πάρα πολύ για την σωματική και πνευματική τους ανάπτυξη. Να τους τονίζει πώς πρέπει να τά βαπτίζουν όσο είναι μικρά, να τά διδάσκουν άπο μικρά με τó δικό τους καλό παράδειγμα. Άπο τους γονείς παίρνουν τά παιδιά τά πάντα. Η ζωή των γονέων τους γίνεται ο καλός ή ο κακός δάσκαλος γι' αυτά. Άς τά τονίζουμε αυτά συχνά στους νέους γονείς που άποκτούν και μεγαλώνουν παιδιά.

Η γέννηση τού παιδιού, τού νέου θλαστó των ενσώμων μας, ο σαραντισμός, ή βάπτισή του, ή γιορτή του —όχι τά γενέθλια που άποτελούν καθαρά ξενοφερτη συνήθεια—, ο χρόνος της έγγραφής του στο σχολείο, όλα αυτά άποτελούν ευκαιρίες ποιμαντικής δραστηριότητος. Ένα μικρό δώρο μας, ένα εικονογραφημένο βιβλίο, είναι μέσα κατακτήσεως άκόμη και των μεγάλων. Με όλες δέ αυτές τις ποιμαντικές μας φροντίδες συνδέουμε τó μικρό παιδί προς την Εκκλησία και τó κάνουμε να την αγαπήσει.

(Συνεχίζεται)

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ Α' ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ

ΤΟΥ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ *

Γ. Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΝ-
ΝΟΙΑΣ «ΕΙΡΗΝΗ».

Ο Κλήμης Ρώμης χαρακτηρίζεται εις τὰ συγ-
γράμματα τοῦ Ψευδο-Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου ὡς
φιλόσοφος²⁰. Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς ἀνταποκρίνεται
εἰς τὴν πραγματικότητα, διότι τὰ θέματα τῶν συγ-
γραφικῶν του ἔργων ἀναπτύσσονται καὶ ἐξ ἐπόψεως
φιλοσοφικῆς θεωρήσεως. Τοῦτο διαπιστοῦται καὶ
εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος τῆς εἰρήνης. Ὁ συγ-
γραφεὺς ἀναφέρεται εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ σύμπαν-
τος, ἔνθα παρουσιάζονται αἱ δωρεαὶ τῆς εἰρήνης. Εἰς
τὸ σύμπαν δυνάμεθα νὰ ἐνοσήσωμεν τὸ μέγα μυστή-
ριον τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος «ἀόρητος
ὑπάρχει πρὸς πᾶσαν τὴν κτίσιν αὐτοῦ» (κεφ. 19,3).

Ὁλόκληρος ἡ κτίσις λειτουργεῖ ἐν εἰρήνῃ, ἡ
ὁποία ἐκφράζεται εἰς τὴν ἐνότητα, ἀρμονίαν καὶ τά-
ξιν τοῦ σύμπαντος. Τὴν ἐνότητα αὐτὴν τοῦ σύμπαντος
περιγράφει ὁ ἀποστολικὸς Πατὴρ εἰς τὸ 20 κεφ. τῆς
ἐπιστολῆς του κατὰ τρόπον ἱεραρχικόν καὶ μάλιστα
θεοκρατικόν. Παραθέτομεν τὸ κείμενον: «οἱ οὐρανοὶ
τῇ διοικήσει αὐτοῦ σαλευόμενοι ἐν εἰρήνῃ ὑποτάσσ-
ονται αὐτῷ...»²¹.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 337 τοῦ ὑπ' ἀρ. 11 τεύχους.

20. Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, Περὶ Θεῶν ὀνομάτων, κεφ.
Ε', PG 3, 848D. «Ὁ μέντοι φιλόσοφος Κλήμης ὁ Ρώμης ἐπί-
σκοπος, ὡς φησὶ τινες ἐξηγουόμενοι, δόξῃ τινὶ κατηκολούθησε
λεγούσῃ, καὶ ἐν τῇ γενέσει τῶν αἰσθητῶν εἶναι τινὰ ἀρχικὰς
αἰτίας».

21. κεφ. 20,2 «ἡμέρα τε καὶ νύξ τὸν τεταγμένον ὑπ' αὐτοῦ
δρόμον διανύουσιν, μηδὲν ἀλλήλοις ἐμποδίζοντα. Στίχ. 3.
ἥλιός τε καὶ σελήνη, ἀστέρων τε χοροὶ κατὰ τὴν διαταγὴν αὐ-
τοῦ ἐν ὁμοιοῖα δίχα πάσης παρεμβάσεως ἐξελίσσουσιν τοὺς
ἐπιτεταγμένους αὐτοῖς ὄρισμούς. Στίχ. 4. γῆ κνοφοροῦσα κατὰ
τὸ θέλημα αὐτοῦ τοῖς ἰδίους καιροῖς τὴν πανπληθῆ ἀνθρώποις
τε καὶ θηρῶν καὶ πᾶσιν τοῖς ὄσιν ἐπ' αὐτῆς ζώοις ἀνατέλλει
τροφὴν, μὴ διχοστατοῦσα μηδὲ ἀλλοιοῦσά τι τῶν δεδογματι-
σμένων ὑπ' αὐτοῦ. Στίχ. 5. ἀβύσσων τε ἀνεξιχνίαστα καὶ
νερτέρων ἀνεκδιήγητα κρίματα τοῖς αὐτοῖς συνέχεται προσ-
τάγμασιν. Στίχ. 6. Τὸ κύτος τῆς ἀπείρου θαλάσσης κατὰ τὴν
δημιουργίαν αὐτοῦ συσταθὲν εἰς τὰς συναγωγὰς οὐ παρεκβαίνει
τὰ περιτεθειμένα αὐτῆς κλεῖθρα, ἀλλὰ καθὼς διέταξεν αὐτῇ,
οὕτως ποιεῖ. Στίχ. 7. εἶπεν γάρ: Ἔως ὧδε ἤξει, καὶ τὰ κύ-
ματά σου ἐν σοὶ συντριβήσεται. Στίχ. 8. ὠκεανὸς ἀπέραντος

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω σώματα καὶ φυσικὰ φαινό-
μενα παρουσιάζουν τὴν κίνησιν τοῦ σύμπαντος ἐκ
«τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω» καὶ τὴν ἐξάρτησιν αὐτῶν
ἐκ τῆς αὐτοζωῆς, ἥτις ταυτίζεται μετὰ τὸ νόημα τῆς
εἰρήνης. Ἡ εἰρήνη εἶναι ἡ γεννητικὴ κίνησις καὶ ἡ
ἐνωτικὴ δύναμις τοῦ σύμπαντος. «Πάντα ὁ μέγας δη-
μιουργὸς καὶ δεσπότης τῶν ἀπάντων ἐν εἰρήνῃ καὶ
ὁμοιοῖα προσέταξεν εἶναι...» (κεφ. 20,11)²². Τὰ πάντα
μετέχουν εἰς τὸ Ἔν καὶ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ Ἔν.
Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἀπὸ μίαν
ἀρχὴν καὶ αἰτίαν καὶ ἐκπληροῦν τὸν προορισμὸν των
εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ σύμπαντος²³.

Ἡ μετοχὴ τῶν ἐπὶ μέρος εἰς τὸ καθόλου ἐκ-
φράζει τὴν ἐνότητα καὶ τάξιν τοῦ σύμπαντος. Τὸ κα-
θόλου εἶναι ἡ περιοχὴ τῆς θείας φύσεως. Ὁ Ψευδο-
Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης ἀναπτύσσων τὸ θέμα τῆς
εἰρήνης μετὰ τὰ ἴδια κριτήρια ὑπογραμμίζει, ὅτι ἡ ὁλό-
της τῆς εἰρήνης, ἐπικρατεῖ ἐπὶ πάντα τὰ ὄντα καὶ ἡ
ταυτότης αὐτῶν ἐκφράζεται ἐν τῇ συμμετοχῇ των εἰς
τὸ καθόλου²⁴. Οὕτω παρατηροῦμεν εἰς τὸ καθόλου τὴν
παρουσίαν τῆς εἰρήνης ὡς οὐσίας καὶ ἐνεργείας.

Ἡ εἰρήνη ὡς οὐσία ἐκφράζεται εἰς τὸ Ἔν καὶ
εἶναι ἡ αὐτοζωή, καὶ ὡς ἐνεργεῖα ἐκφράζεται εἰς τὴν
κίνησιν καὶ πρόοδον πρὸς τὰ ἔξω καὶ εἶναι ἡ θεία

ἀνθρώποις καὶ οἱ μετ' αὐτὸν κόσμοι ταῖς αὐταῖς ταγαῖς τοῦ
δεσπότη διευθύνονται. Στίχ. 9. καιροὶ ἐκρινοὶ καὶ θερινοὶ καὶ
μετοπωρινοὶ καὶ χειμερινοὶ ἐν εἰρήνῃ μεταπαραδιδόασιν ἀλλή-
λοις. Στίχ. 10. ἀνέμων σταθμοὶ κατὰ τὸν ἴδιον καιρὸν τὴν λει-
τουργίαν αὐτῶν ἀπροσκόπτως ἐπιτελοῦσιν ἀένασι τε πηγαί,
πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ ὑγίαν δημιουργηθεῖσαι, δίχα ἐλλείψεως
παρέχονται τοὺς πρὸς ζωῆς ἀνθρώποις μαζούς· τὰ τε ἐλάχι-
στα τῶν ζώων τὰς συνελούσεις αὐτῶν ἐν ὁμοιοῖα καὶ εἰρήνῃ
ποιοῦνται. Στίχ. 11. Ταῦτα πάντα ὁ μέγας δημιουργὸς καὶ
δεσπότης τῶν ἀπάντων ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμοιοῖα προσέταξεν
εἶναι, εὐεργετῶν τὰ πάντα, ὑπερεκπερισσῶς δὲ ἡμᾶς τοὺς
προσπεφυγότες τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτοῦ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ...».

22. Διον. Ἀρεοπαγίτου, μνημ. ἔργ., κεφ. ΙΑ', PG 3,948D.

23. Πρβλ. Διον. Ἀρεοπαγίτου, μνημ. ἔργ., σελ. 949Α.

24. Διον. Ἀρεοπαγίτου, μνημ. ἔργ., σελ. 952B. «Δίχῃ
γὰρ ἡ τῆς παντελοῦς εἰρήνης ὁλότης ἐπὶ πάντα τὰ ὄντα... καὶ
διὰ πάντων φοιτώσης, καὶ τῆς οἰκείας ταυτότητος οὐκ ἐξί-
σταμένης».

πρόνοια²⁵. 'Η Θεία Πρόνοια ως ένωτική δύναμις τοῦ σύμπαντος ἐκφράζει τὸ νόημα τῆς εἰρήνης. 'Αλλὰ περὶ τῆς Θείας Προνοίας τοῦ σύμπαντος καὶ περὶ τῆς ἀρμονίας τῆς φύσεως ἠσχολήθησαν περισσότερο ἐκ τῶν φιλοσόφων οἱ στωϊκοί. Διὰ τοῦτο τὸ ὑπόβαθρον τῆς φιλοσοφικῆς θεωρήσεως τῆς εἰρήνης εἰς τὸν Κλήμεντα Ρώμης ὑπῆρξεν ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία.

'Ο ὅρος «φύσις» εἰς τοὺς στωϊκοὺς ταυτίζεται μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς Προνοίας²⁶. Τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τῶν στωϊκῶν, ὡς εἶναι γνωστὸν, εἶναι ὁ Πανθεϊσμός. Τὰ πάντα εὐρίσκονται εἰς μίαν ἐνότητα μὲ τὴν ἀπρόσωπον θεότητα τοῦ Διός. 'Ο Ζεὺς ἐθεωρεῖτο ὁ ἀρχηγὸς τῆς φύσεως²⁷. 'Ο νοερός οὗτος θεὸς τῶν στωϊκῶν ἦτο τὸ τεχνικὸν πῦρ ἐκ τοῦ ὁποῦ προήρχετο ὁ ὑλικὸς κόσμος²⁸. Τὸ τεχνικὸν πῦρ ἐθεώρουν οἱ στωϊκοὶ ἐνιαῶν καὶ ὅτι κατ' ἀνάγκην ἀπαράβατον διαπτύσσεται εἰς τὰ πολλαπλᾶ εἶδη τῶν ὄντων καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἀρχέγονον αὐτοῦ ἐστίαν. Τὴν τοιαύτην κανονικὴν τῶν ὄντων τάξιν, καθ' ἣν τὰ πάντα ἀποτελοῦν εἰρμὸν αἰτίων συγχρόνως καὶ αἰτιατῶν, ἐκάλουν οἱ στωϊκοὶ εἰμαρμένην²⁹. Οὕτως ἐδέχοντο τὴν εἰμαρμένην ὡς τὸν Παγκόσμιον Λόγον,³⁰ ὁ ὁποῖος διέπει τὰ πάντα καὶ ἐπιβάλλει εἰς τὰ ὄντα τὴν λογικὴν τάξιν καὶ σκοπιμότητα³¹.

'Η ἔννοια τῆς εἰμαρμένης εἰς τοὺς στωϊκοὺς δὲν ἐταυτίζετο μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς τύχης, ἀλλ' ἀπέδιδε τὸ νόημα τῆς προνοίας καὶ ὑπετάσσετο εἰς αὐτήν³¹. 'Ο ἐκ τῶν στωϊκῶν Χρῦσιππος ὠνόμαζεν τὴν πρόνοιαν

25. Μαξίμου 'Ομολογητοῦ, Σχόλια εἰς τὰ τοῦ 'Αγίου Διονυσίου 'Αρεοπαγίτου, PG 4,45A. «καὶ δυνάμεις ἔχουσιν εἰς εὐεργεσίαν ἐνεργητικὰς, καὶ κίνησιν τινα ὑπερκόσμιον οὕτω καὶ τὰ ὑλαῖα πάντα ὁμοῦ τε καὶ κατὰ μέρος τὴν τε π ρ ὄ ν ο ι α ν τοῦ Θεοῦ οικειῶς ἐνυτοῖς δέχεσθαι, ἐπιτηδείως ἔχουσιν, καὶ ζωῶσθαι, καὶ ζωὴ γίνεσθαι δύνανται, ὡς τό' ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν».

26. Στοβαίου, Φυσικά, βιβλ. 1, κεφ. 5, στίχ. 15. «Ζήνων ὁ στωϊκὸς ἐν τῷ περὶ φύσεως, δυνάμιν κινήτικὴν τῆς ὕλης κατὰ ταυτὰ καὶ ὡσαύτως, ἦντινα μὴ διαφέρειν πρόνοιαν καὶ φύσιν καλεῖν».

27. Στοβαίου, Φυσικά, βιβλ. 1, κεφ. 2, στίχ. 12.

28. Διογ. Λαέρτ. VII, 142 «Γίνεσθαι δὲ τὸν κόσμον ὅταν ἐκ πυρός ἡ οὐσία τραπῆ δι' ἀέρος εἰς ὑγρότητα, εἶτα τὸ παχυμερές αὐτοῦ συστάν ἀποτελεσθῆ γῆ».

29. Διογ. Λαέρτ. VII, 149 «Περὶ εἰμαρμένης. 'Ἐστι δ' εἰμαρμένη αἰτία τῶν ὄντων εἰρομένη ἢ λόγος καθ' ὃν ὁ κόσμος διεξάγεται». Πρβλ. Χρήστου 'Ανδρούτσου, Κριτικὴ τῶν θεμελιωδῶν δοξῶν τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας, 'Αθήναι 1909, σελ. 12.

30. Πρβλ. Στοβαίου, 'Ἐκλογαί, I, 78' Διογ. Λαέρτ., βίον καὶ γνωμῶν..., VII, 156.

31. Πλουτάρχου, 'Ἠθικά 572F, «καὶ περὶ προνοίας εἰεῖν, ὡς αὐτὴ γε περιείληφε τὴν εἰμαρμένην».

διοικητικὴν καὶ κινήτικὴν τάξιν τοῦ κόσμου³². Διὰ τοῦτο τὸ «κατὰ φύσιν ζῆν» ἢ τὸ «κατὰ φύσιν κινεῖσθαι» ἔδιδεν εἰς τὸ σύμπαν τὴν ἀρμονίαν καὶ τάξιν. 'Η κατὰ φύσιν κίνησις διαπιστοῦται εἰς τὰ οὐράνια σώματα, περὶ τῶν ὁποῖων οἱ στωϊκοὶ ἐπίστευον ὅτι «ἐκαστον ἄγει ἢ κατὰ φύσιν κίνησις»³³. 'Η κατὰ φύσιν κίνησις παρουσιάζεται ἐπίσης εἰς τὸ σῶμα τοῦ κόσμου. Τὸ σῶμα τοῦ κόσμου ἐπίστευετο ὅτι ἦτο τέλειον, ἀλλὰ τὰ μέρη αὐτοῦ ἐθεωροῦντο ἀτελεῖ καὶ εὕρισκον τὴν τελειότητα εἰς τὴν συνοχὴν καὶ ἐνότητα τοῦ καθόλου σώματος τοῦ κόσμου³⁴. 'Ο κόσμος καὶ ἡ φυσικὴ τάξις ἐταυτίζετο κατὰ τοὺς στωϊκοὺς μὲ τὴν ἠθικὴν τάξιν καὶ προσέφερον εἰς τὸ σύμπαν τὴν εἰρήνην καὶ ἀρμονίαν.

'Η φυσικὴ τάξις εἰς τοὺς κλασσικοὺς 'Ελληνας φιλοσόφους ἀντικατεστάθη μὲ τὴν λογικὴν τάξιν. 'Η λογικὴ τάξις ἐκφράζει τὴν δυνάμιν τοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον προσφέρει εἰς τὴν ζωὴν καὶ λειτουργίαν τῆς «πόλεως» τὸ ἀγαθὸν τῆς εἰρήνης. 'Ο κόσμος εἰς τὴν Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν ἀντικαθίσταται διὰ τῆς ιδέας καὶ ἡ ἔννοια τῆς ιδέας ἐκφράζεται εἰς τὰς δυνάμεις τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς σοφίας³⁵.

Οὕτω τὸ σύμπαν κατὰ τὴν Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν ἐκφράζεται εἰς τὸ σχῆμα 'Ιδέα-Ψυχὴ-'Υλῆ³⁶. 'Η θεώρησις τοῦ σχήματος αὐτοῦ παρουσιάζει ὅτι ἡ φυσικὴ τάξις τοῦ «καθόλου» ἐν σμικρογραφίᾳ ἐκφράζεται εἰς τὴν ζωὴν καὶ πρόοδον τῆς «πόλεως». 'Η ψυχὴ τῆς «πόλεως» εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐπομένως ἡ ἔννοια τῆς εἰρήνης ἀναφέρεται εἰς τὴν καθόλου πρόοδον τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ὑπόβαθρον ὅμως τῆς «καθόλου» προόδου τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σοφία. Αἱ δύο αὐταὶ δυνάμεις διὰ τὴν πρόοδον τοῦ

32. Πρβλ. Στοβαίου, Φυσικά, βιβλ. 1, κεφ. 5, στίχ. 15. Καὶ Πλουτάρχου, 'Ἠθικά, 1059D «πέιθου τοῖς ἀπὸ τῆς Στωῆς ἐταίροις ὅτι καὶ Χρῦσιππον οὐκ ἀπὸ τύχης ἀλλ' ἐκ προνοίας ἡ φύσις ἤνεγκεν, ἄνω τὰ κάτω καὶ τοῦμπαλιν ἀνατρέψαι δεομένη τὸν βίον».

33. Πλουτάρχου, 'Ἠθικά XII, Περὶ τοῦ ἐμφαινομένου προσώπου τῷ κύκλῳ τῆς σελήνης, 923D. «ἄγει γὰρ ἕκαστον ἢ κατὰ φύσιν κίνησις, ἂν ὑπ' ἄλλου μηδενὸς ἀποστρέφεται».

34. Πλουτάρχου, 'Ἠθικά 569 «οὕτως δὲ καὶ ὁ τῆς φύσεως νόμος τὰ μὲν καθόλου προηγουμένως, τὰ δὲ καθ' ἕκαστα ἐπομένως...» Τοῦ ἰδίου, 'Ἠθικά, περὶ στωϊκῶν ἐναντιωμάτων, 1054F. «'Υπειπὼν γὰρ ὅτι τέλειον μὲν ὁ κόσμος σῶμά ἐστιν οὐ τέλειον δὲ τὰ τοῦ κόσμου μέρη τῷ πρὸς τὸ ὅλον πως ἔχειν καὶ μὴ καθ' αὐτὰ εἶναι καὶ περὶ τῆς κινήσεως αὐτοῦ διεληθὼν ὡς ἐπὶ τὴν συμμοῆν καὶ τὴν συνοχήν τὴν ἐκαστοῦ κινεῖσθαι διὰ τῶν μερῶν πάντων πεφυκότος...».

35. Πλάτωνος, Πολιτ. A 351d' ἡ ἀδικία «στάσεις κα μίση καὶ μάχας ἐν ἀλλήλοις παρέχει, ἡ δὲ δικαιοσύνη ὁμόνοιαν καὶ φιλίαν» Πρβλ. 'Αριστοτ., 'Ἠθικά Νικ., V 1129b, 26-30.

36. Πρβλ. Γ. Παναγιωτίδου, Πλάτων, 'Αθήναι 1973 σελ. 554.

ἀνθρώπου βασιζονται εἰς τὴν νομικὴν καὶ λογικὴν τάξιν. Διὸ ὁ νόμος, τὸ δίκαιον, ἡ φιλία, ἡ ὁμόνοια καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῆς λογικῆς καὶ νομικῆς τάξεως. Ἡ ἁρμονία καὶ ἡ ἰσορροπία τῶν πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν δυνάμεων ἀπέδιδε κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους τὸ νόημα τῆς εἰρήνης. Οἱ φιλόσοφοι ἐπίστευον ὅτι τὰ ἀγαθὰ δὲν εἶναι προϊόντα ἢ δῶρα μόνον ἐκ τῆς φύσεως, ἀλλὰ συμβάλλει καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου. Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ ἡ κωμωδία τοῦ Ἀριστοφάνους περὶ τῆς εἰρήνης, ἔνθα παρακινεῖ τὰς ἑλληνικὰς πολιτείας νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ μεταξὺ των μίση, τὰ ὁποῖα ὀδηγοῦν εἰς τὴν δυστυχίαν καὶ εἰς τὸν πόλεμον, καὶ νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὸν καιρὸν τῆς εἰρήνης, διότι τότε ἐργάζονται ὅλοι καὶ ὑπάρχει ἀσφάλεια καὶ πρὸδος. Ὁ ἴδιος συγγραφεὺς ὀνομάζει τὴν εἰρήνην «θεάν» καὶ μητέρα ὅλων τῶν ἀγαθῶν³⁷.

Ἡ συμβολὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν κατάστασιν τῆς εἰρήνης ἀναπτύσσεται καὶ εἰς τοὺς σοφιστάς. Ὁ Πρωταγόρας ἀναφέρει: «οὐ φύσει οὐδὲ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, ἀλλὰ διδασκτὴ καὶ ἐξ ἐπιμελείας παραγίγνεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ πολιτικὴ ἀρετὴ καὶ πρὸδος»³⁸.

Κατὰ τοὺς φυσικοὺς φιλοσόφους, ὁ κόσμος καὶ αἱ θεϊκαὶ δυνάμεις ταυτίζονται, καὶ ἐκ τῆς φύσεως προέρχονται τὰ πάντα ἢ ἀνάγκη καὶ ἡ εἰμαρμένη εἶναι αἱ κυριαρχικαὶ δυνάμεις τοῦ σύμπαντος. Τὸ μυθολογικὸν στοιχεῖον ἐπικρατεῖ εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς κινήσεως τῶν σωμάτων καὶ τῶν φαινομένων τῆς φύσεως. Τὰ πάντα ἀνάγονται εἰς τοὺς θεοὺς καὶ εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ ἡ κίνησις αὐτῶν προέρχεται ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω. Τὸ σύμπαν ὑπόκειται εἰς τὸν νόμον τῆς ἀνακυκλήσεως καὶ ἡ ἁρμονία καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ ἐκφράζει τὸ νόημα τῆς εἰρήνης.

Ὅλαι αἱ ἀνωτέρω περὶ εἰρήνης φιλοσοφικαὶ ἀντιλήψεις ἦσαν γνωσταὶ τὸν πρῶτον αἰῶνα μ.Χ. Ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία ἦτο διαδεδομένη εἰς ὅλην τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν καὶ πολλοὶ αὐτοκράτορες αὐτῆς ἐθεωροῦντο φορεῖς τῶν στωϊκῶν θεωριῶν καὶ ἀντιλήψεων. Δὲν ἦτο λοιπὸν δυνατὸν οἱ πνευματικοὶ ἡγέται τῆς ἐκκλησίας νὰ εἶναι ἀδιάφοροι ἐνώπιον τῶν φιλοσοφικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀντιλήψεων καὶ προβλημάτων τῆς ἐποχῆς των.

Ὡς ἐκ τούτου δικαίως ὀνομάζει τὸν Κλήμεντα ὁ Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης φιλόσοφον. Ἡ ὀνομασία ὅμως αὐτῆ διὰ τὸν Κλήμεντα δὲν ἔχει τὸ ἴδιον νόημα, τὸ ὁποῖον ἐκφράζει ὁ ἄλλος αὐτὸς εἰς τοὺς φιλοσόφους ὅλων τῶν ἐποχῶν. Ὁ ἄλλος «φιλόσοφος» διὰ τὸν Κλήμεντα ἔχει εὐρύτερον νόημα, διότι κέντρον τῶν σκέψεων του δὲν εἶναι ὁ ἀνθρώπος, ἀλλ' ὁ Θεός. Τὸ κάτοπτρον διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ Κλήμης θεωρεῖ καὶ ἐξετά-

ζει τὸ σύμπαν δὲν εἶναι ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἀλλ' ἡ ἀποκάλυψις τοῦ θείου θελήματος. Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἡ φιλοσοφικὴ σκέψις εἶναι τὸ μέσον ἐρμηνείας καὶ ἐκφράσεως τοῦ σύμπαντος. Τὸ σύμπαν ὁ Κλήμης ἀντιλαμβάνεται καὶ τὸ ἐρευνᾷ πρῶτον ὡς ἀποστολικὸς πατήρ καὶ δεύτερον ὡς φιλόσοφος. Τὸ φιλοσοφικὸν λεξιλόγιον καὶ οἱ φιλοσοφικοὶ ὅροι χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τὸν Κλήμεντα ὡς μέσα διὰ νὰ ἐκφράσῃ θεολογικὰς ἐννοίας. Ὁ Κλήμης γνωρίζει τὴν φιλοσοφικὴν ἀντίληψιν ὅτι ὁ Θεὸς κινεῖ τὸ σύμπαν καὶ ὅτι τὸ πρῶτον κινεῖται εἶναι ἀκίνητον, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦν τὴν γλῶσσαν τῆς ἀποφατικῆς θεολογίας πιστεύει ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι μόνον «ἀκίνητος» ἀλλὰ καὶ «κινούμενος». Ἡ τελειότης κατὰ τὸν Κλήμεντα εἶναι αἰώνιος κίνησις. Κατὰ τὴν Πλατωνικὴν ἀντίληψιν ἡ τελειώσις εἶναι ἡ ἀκίνησις καὶ τὸ ἀμετάβλητον. Εἰς τοὺς Ἑλληνας φιλοσόφους θεωρεῖται τὸ ἀμετάβλητον ὡς τὸ τέλος τῆς ἀνθρωπίνης τελειότητος. Ἐνῶ εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς πατέρας θεωρεῖται ἡ ἀκίνησις ὡς θεμέλιον τῆς τελειότητος καὶ τῆς θεώσεως³⁹.

Οὕτω τὸ θέμα τῆς εἰρήνης ἔχει βιβλικὸν - θεολογικὸν ὑπόβαθρον καὶ ἐκφράζει τὸ νόημα τῆς Θείας Προνοίας καὶ τὰς δωρεὰς τῆς Θείας Χάριτος, πρῶτον πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς ὅλοκληρον τὴν κτίσιν, ἡ ὁποία ὑπηρετεῖ τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τοῦτο πολλοὶ μεταγενέστεροι ἐκκλησιαστικοὶ Πατέρες ἀπέδωσαν τὸ νόημα τῆς εἰρήνης εἰς τὴν «ζώωσιν» τῶν πάντων καὶ τὴν ἐκφρασιν τῆς ἀγαθότητος τῆς Θείας φύσεως εἰς τὸ σύμπαν⁴⁰.

Βεβαίως ὁ Κλήμης δὲν παραθεωρεῖ τὰς ἀνθρωπίνους ἀντιλήψεις περὶ τῆς λειτουργίας τοῦ σύμπαντος, ὅπως π.χ. τὴν κίνησιν τῶν ἀστέρων καὶ ὅλων τῶν φυσικῶν φαινομένων, ἀλλὰ λαμβάνει αὐτὰς ὡς παραδείγματα διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὸν σκοπὸν τῆς θεωρήσεως τοῦ σύμπαντος, ὅτι τὰ πάντα προέρχονται ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ «Αὐτοζωή» καὶ ἡ ἐνότης τοῦ σύμπαντος καὶ ἐπομένως ἡ εἰρήνη προέρχεται καὶ ταυτίζεται μετὰ τὴν «Αὐτοζωήν»⁴¹. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ κοινότης τῶν Κορινθίων ὀφείλει κατὰ τὸν Κλήμεντα νὰ τοποθετήσῃ ὡς κέντρον τῆς ζωῆς τῆς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ἐνότης τῶν μελῶν τῆς καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ πραγματικὴ «εἰρήνη» τοῦ Θεοῦ.

(Τ έ λ ο ς)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΤΖΑΝΑΚΗΣ

39. Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, Περὶ θείων ὀνομάτων, Ἐκδ. Παπαζήση, Ἀθήνα 1978, 116.

40. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, μνημ. ἔργ., PG 4, 404A.

41. Πρβλ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Λόγος ΚΒ', Εἰρηνικὸς Β', Τόμος 35, σελ. 1132. «Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ καὶ, ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης καὶ, Αὐτὸς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν».

37. Ἀριστοφάνους, Εἰρήνη, 619-627 καὶ 974.

38. Πλάτωνος, Πρωταγόρας 323C.

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ

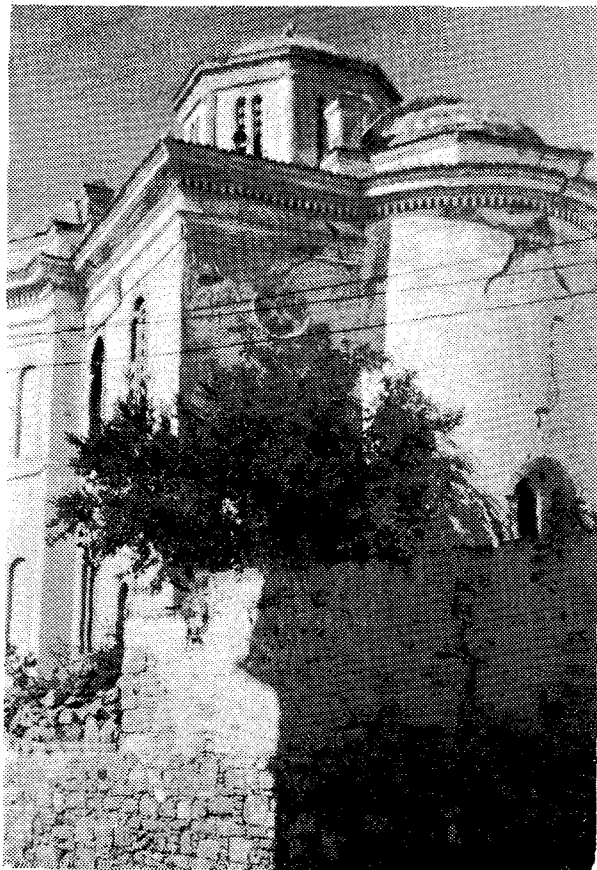
ΣΤΑ ΙΕΡΑ ΧΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΙΟΛΙΔΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΩΝΙΑΣ *

Περνώ μέσα από δρόμους που έχουν, δεξιά κι αριστερά, σπίτια παλιά. Σπίτια ελληνικά, των μαρτυρικών κατοίκων των Μοσχονησίων, που έλοι, μετά από τη λεηλασία που εξαπέλυσαν οι άγριοι Τσέτες, σφάχτηκαν σαν πρόβατα —6.500 ψυχές— κι αυτό όχι για τίποτε άλλο, αλλά για να σκυλευθούν τα πτώματά τους. Οι νέοι ένοικοι, ζήτημα αν τάχουν ποτέ άσπρσει, ή αν έχουν κάνει σ' αυτά έστω και μιάν επίσκευή...

Φτάνω τώρα μπροστά στη μεγαλοπρεπή εκκλησία μας, με τον ώραίο τρούλλο. 'Ακόμα άπορώ πως δέν έγινε τζαμί. Γρήγορα, όμως, βρίσκω την εξήγησι. Τήν έσωσε ο σεισμός... Μ' αυτόν έσχίσθηκε «άπό άνωθεν έως κάτω» και σ' αυτή την κατάσταση έγκαταλείφθηκε. Τα πορτοπαράθυρά της δέν υπάρχουν. Είναι όλα βγαλμένα. 'Ο Θεός μόνον ξέρει που βρίσκονται, και

'Ο Ιερός Ναός του 'Αγίου Νικολάου Μοσχονησίων.

'Η άνατολική πλευρά του Ιερού Ναού 'Αγίου Νικολάου Μοσχονησίων.

στον τρούλλο της ψηλά είναι τοποθετημένο ένα μεγάλο, που πρέπει να συνδέεται με κάποιο τζαμί, ή και μαγνητόφωνο, για να δίνη το σύνθημα της προσευχής, το «ναμάζ».

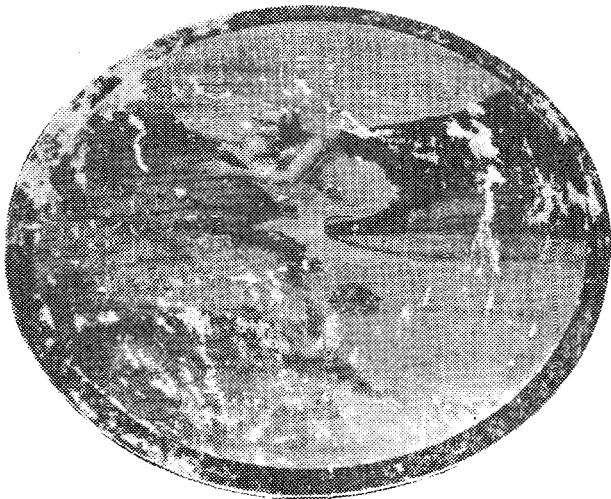
'Η εκκλησία είναι μεγάλη, ψηλή, ευρύχωρη, γκρίζα από το χρόνο και μέσα στην όμορφή της ρημαγμένη. 'Οπως προχωρώ προς αυτήν, σ' έκστασι, από ένα παλιό άρχοντόσπιτο, που βρίσκεται άπέναντι στην έξωθυρα του περιβόλου της και που πρέπει ναταγε το Μητροπολιτικό Μέγαρο των Μοσχονησίων, ξεκινά κι έρχεται προς το μέρος μου μιá γρηά Τουρκάλα. Φορεί βράκες φουσκωτές, με ζωγραφισμένες περικοιλάδες, ξεθωριασμένες, περπατάει κουτσαίνοντας κι άναστενάζοντας. 'Όταν φτάνει κοντά μου, μέσα σέ κλαψουρισματα μου λέγει:

—'Αχ! 'Ελληνας... 'Εγκώ Χανιά... 'Αντρας μου

* Συνέχεια έκ τής σελ. 338 του ύπ' άριθ. 11 τεύχους.

καθάσης Γερμανικού Προξενείου... 'Εκεί ώραία... 'Εγ-
τώ φέρανε... Πατρίντα Χανιά... "Αμα φέρανε, τρεις
μέρες ψωμί γιόκ...

'Ο καθένας με τόν πόνο του. Καταλαβαίνω, όμως,
τί νά ζητάη και ποιός είναι ο λόγος τών εξομολογή-
σεων. Τῆς δίνω ένα χαρτονόμισμα και άμέσως βάζει
τό χέρι στη δράκα της και άνασύρει ένα κλειδί· μ' αὐ-
τό μου άνοίγει τήν κλειδαριά, πού είναι προσαρμοσμέ-
νη σέ κάτι παλιόσανίδα, πού έχουν άντικαταστήσει τήν
κλειμμένη νότια έξώθυρα τοῦ Ναοῦ, πού είναι άφιερω-
μένος —δπως μου λέει— στον "Άγιο Νικόλαο, τόν
προστάτη τών θαλασσιῶν.

'Ο 'Ιωνᾶς έξερχόμενος ἐκ τῆς Κοιλίας τοῦ Κήτους.

Με τὸ τρίξιμο πού ἔκανε τὸ σανίδωμα σάν άνοιξε
καί με τὸ μπάσιμό μας στὸ χῶρο τῆς ἐκκλησιᾶς, φο-
βερός θόρυβος, άγριος, ξεσηκώνεται. Τουλάχιστον δια-
κόσιες κάργιες, φωλιασμένες ἐκεῖ μέσα, ξεπετιοῦνται
τρομαγμένες. Με κρωγμούς, ὅλες μαζί, —πού πολλα-
πλασιάζει ἡ άκουστική τοῦ Ναοῦ— κάνουν δυὸ τρεῖς
δῶλτες μέσα στὸ χῶρο του κι ὕστερα, πανικόβλητες,
ἐξαφανίζονται ἀπὸ τὰ γυρινὰ παράθυρα. Τώρα τὸ θό-
ρυβο ἀκολουθεῖ ἄκρα σιωπή. 'Ακόμα κι ἡ Τουρκάλα
σταμάτησε τὴ μουρμούρα. 'Εντυπωσιάζομαι. 'Ανατρι-
χιάζω. Σ' αὐτὴ τὴν ἐκκλησιᾶ, 'Αγία Τράπεζα, τέμ-
πλο, φορητὲς εἰκόνες, στασίδια, μανουάλια κι ὀτιδῆ-
ποτε ἄλλο ἀντικρύζουμε στοὺς ἱερὸς χῶρους μας, δὲν
ὑπάρχει... Τὸ μόνο πού δλέπω εἶναι κάτι θαμπὲς τοιχο-
γραφίες, πού με πείσμα ἀντιστάθηκαν στὴν τόση δυστυ-
χία, στὴν ἐρήμωσι, στοὺς ἀέρηδες, στίς κακοκαιρίες,
στὴν ὕγρασία, στὸ πέρασιμα τῶν τῶσων χρόνων σκλα-
διᾶς. Βλέπω τίς άγιογραφίες. Τὴν Πλατυτέρα, πάνω
ἀπὸ τὸ "Άγιο Βῆμα, τοὺς 'Ιεράρχες γύρω ἀπὸ τὴ κόγχη
καί τοὺς ἄλλους άγίους κάτωχρους καί άχνούς, δεξιᾶ
κι ἀριστερά. Πάνω ἀπὸ τὸ ὑπέρθυρο, ἐκεῖ πού στέκο-
μαι, μιὰ ζωηρὴ παραστατικὴ εἰκόνα —ἡ καλύτερα
διατηρημένη— πού δείχνει τὸν 'Ιωνᾶ νά θγαίνη σῶος
ἀπὸ τὴν κοιλία φοβεροῦ κήτους. Εἶναι μισὸς μέσα καί
μισὸς ἔξω. Αὐτὴ ἡ ώραία καί παραστατικὴ εἰκονογρά-

φησι δὲν δίνει μόνον τὸ θεολογικὸ συμβολισμό. Δίνει
καί κάτι ἄλλο. Τὸν ἐθνικό. Δείχνει τὸ μαρτύριο τοῦ
'Ελληνισμοῦ τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, πού παρὰ τὴ φοβερὴ
δοκιμασία του, στὴν ὁποία δὲν θά μπορούσε κανένας
ἄλλος λαὸς ν' ἀνθέξη, κατόρθωσε, ὄχι μόνο νά ἐπιθιώ-
ση, ἀλλὰ καί σὲ πολλὰ νά μεγαλοουργήση.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸν ἱερὸ χῶρο νοιώθω συγκλονισμέ-
νος. 'Η φαντασία μου, θέλοντας — μὴ θέλοντας, ἔχει
ἐξαφθεῖ. Πετᾶ. Πῶς νάτανε, ἄραγε, αὐτὴ ἡ μεγαλο-
πρεπὴς ἐκκλησιᾶ στίς δόξες της, ἡ καθαγιασμένη ἀπὸ
τὸ ἀνεπανάληπτο σὲ τραγικότητα, φοβερὸ μαρτύριο,
τὴν ἀνελέγητη σφαγὴ ὄλων τῶν χριστιανῶν πού ζοῦσαν
στὰ ἑλληνικὰ Μοσχονήσια; Πῶς νάταν ἄραγε, στίς
ὀμορφιές της, στὸ λαμπρὸ Πάσχα τοῦ 1922, πρὶν ἀπὸ
τὴν Καταστροφὴ; Στὴν ώραία της Πύλη πού δὲν ὑ-
πάρχει πιὰ, στεκόταν λαμπροφωρεμένος με τὴ μεγάλη
ἀρχιερατικὴ του στολή, με τὴ μίτρα στὸ κεφάλι του
πού καθαγιαστικὴ ἀπὸ τὸ φοβερὸ μαρτύριο καί τὸ θα-
σανισμό, ὁ τελευταῖος Δεσπότης τῶν Μοσχονησιῶν, ὁ
ἐθνομάρτυς 'Αμβρόσιος, με τὰ δικηροτρύχηρα στὰ χέ-
ρια, γιὰ νά δώσῃ τὸ ἅγιο φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτὸς
στοὺς πιστοὺς Μοσχονησιῶτες! Κι αὐτοὶ χαρούμενοι,
τότε, ἀνύποπτοι γι' αὐτὰ πού σὲ λίγους μῆνες θά συνέ-
δαιναν, πρότειναν τίς λαμπάδες τους γιὰ νά πάρουν

Τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ 'Αγίου Νικολάου
Μοσχονησιῶν.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Προκλητική ενέργεια.

Παρά τας ποικίλας διαμαρτυρίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου, της 'Ι. Μητροπόλεως Δέσμων, της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδος, της 'Ελληνικής Κυβερνήσεως, πολλών φορέων της εν 'Ελλάδι πνευματικής ζωής και αναριθμήτων εκπροσώπων της 'Ορθοδοξίας, της Χριστιανικής Οικουμένης και ολοκλήρου του πεπολιτισμένου κόσμου, συνεργεία του Δήμου της Κωνσταντινουπόλεως, υπό τας εδλογίας της Τουρκικής Κυβερνήσεως, ήρχισαν την κατεδάφισιν του 'Ι. Ναού 'Αγίου Γεωργίου Μακροχωρίου Κωνσταντινουπόλεως.

«Η προκλητική τουρκική ενέργεια άφ' ενός παραβιάζει καταφύτως την συνθήκην της Λωζάννης, άφ' έτερου προσβάλλει τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ 'Ελληνορθόδοξου μειονοτικῶν στοιχείου της Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀποβλέπει ἐμμέσως εἰς τὴν ἐκρίζωσίν του, τρίτον στρέφεται ἐναντίον ολοκλήρου της Χριστιανοσύνης καὶ τέλος πλήττει βαναύσως ἐν πολιτισμικὸν μνημεῖον, ἐφ' ὅσον ὁ 'Ι. Ναός οὗτος ἔχει κηρυχθῆ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ 'Υπουργείου Πολιτισμοῦ της Τουρκίας ὡς διατηρητέον μνημεῖον.

«Πολιτιστικὴ Προτεύουσα».

Αἱ ἀρξάμεναι τελεταὶ πρὸς προβολὴν τῶν 'Αθηνῶν ὡς πολιτιστικῆς πρωτευούσης της Ἐδρώπης, ἀνεξαρτήτως τοῦ ζητήματος της ποιότητος τῶν σχετικῶν ἐορταστικῶν μορφῶν, παρέχουν τὴν ἐδκαιρίαν, ἵνα προβληθοῦν τόσον τὸ ἀρχαῖον μεγαλεῖον τοῦ αἰοστεφοῦς ἄστεως, ὅσο καὶ ἡκτινοβόλησεν εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον διὰ τοῦ πολυπύχου κλασσικοῦ πολιτισμοῦ του καὶ της μετακλασσικῆς φιλοσοφικῆς του σκέ-

ψεως, ὅσον καὶ ἡ συμβολὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους καταρρακωθέντος κύρους της ἐν καταπτώσει τελοῦσης ἀθηναϊκῆς πολιτιστικῆς ζωῆς.

«Ὅθεν οἱ ἀρξάμενοι καὶ γενησόμενοι ἐορτασμοὶ δέον νὰ καταστήσων σαφές, ὅτι ἡ Ἐδρώπη καὶ ἡ Οἰκουμένη πρέπει νὰ ἀποβλέπων εἰς τὴν πόλιν τῶν 'Αθηνῶν τόσον διὰ τὴν ἀρχαῖαν πολιτιστικὴν αἴγλην της, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀναβάπτισίν της εἰς τὴν 'Ορθόδοξον κολυμβήθραν καὶ τὴν συμβολὴν της εἰς τὴν προβολὴν τοῦ 'Ορθόδοξου πνεύματος, τὸ ὅποιον πρέπει νὰ ἀποβῆ ἡ σπουδαιότερα συνεκτικὴ δύναμις της Ἐδρώπης.

Νέον 'Ιδρυμα.

εἰς τὴν περιοχὴν της Συμπρωτευούσης.

Εἰς τὴν περιοχὴν Νέου Παροράματος Θεσσαλονίκης ἐθεμελιώθη ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμονος νέον 'Ιδρυμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Πάντων τῶν ἐν Θεσσαλονικῆ 'Αγίων».

Χιλιάδες πιστῶν ἐκ πασῶν τῶν ἐνοριῶν της Θεσσαλονίκης παρακολούθησαν τὴν τελετὴν καὶ ἐξεδήλωσαν τὴν συμπαραστάσιν των εἰς τὴν νέαν πρωτοβουλίαν τοῦ δραστηριωτάτου Ποιμενάρχου των, ἥτις θὰ ἐμπλουτίσῃ τὴν περιοχὴν της Συμπρωτευούσης δι' ἐνὸς πρωτοπορευακοῦ 'Ιδρυματος, τὸ ὅποιον θὰ περιλαμβάνῃ ἄφ' ἐνὸς μοναδικῶν εἰς τὸν κόσμον 'Ορθόδοξον 'Αγιολογικὸν Κέντρον, ἄφ' ἐτέρου Ψυχολογικὸν Κέντρον καὶ τρίτον μονάδα περιθάλψεως τῶν γερόντων κληρικῶν της 'Ι. Μητροπόλεως.

Τὸ 'Ιδρυμα, ὅσο θὰ ἐμφυχωθῆ ὑπὸ εἰδικῶν

μαζὶ μὲ τὸ ἅγιο φῶς καὶ τὴ χαρὰ τοῦ Κυρίου καὶ νὰ τὴ μεταδώσουν στὰ ρημαγμένα, τώρα, σπιτικά τους. Τώρα ὅλοι, 6.500 χριστιανοί, μὲ πρώτους τὸ Δεσπότη καὶ τὸ ἱερατεῖο του, ἔχουνε πυκνώσει τὸ νέφος τῶν μαρτύρων τοῦ 'Ελληνισμοῦ καὶ θρῖσκονται στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Χριστοῦ, ἐκεῖ ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου Του. 'Αθῶοι, ἄοπλοι, ἐτελειώθησαν ἀχθέντες ὡς πρόβατα ἐπὶ σφαγῆν» καὶ σκυλεύθησαν ἀπὸ ἀνθρωπόμορφα, αἰμοδιψῆ τέρατα.

«Ὅλων αὐτῶν οἱ φυγῆς πρέπει νὰ φτερουγίζου μέσα σ' αὐτὴ τὴν τόσο ἄδεια, ἀλλὰ καὶ τόσο γεμάτη ἐκκλησία, σ' αὐτὰ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, τὸ Μνημεῖο τοῦ 'Αγνώστου Μάρτυρος τοῦ 'Ελληνισμοῦ.

Φεύγω. Δὲν θυμᾶμαι πῶς θγῆκα ἀπ' αὐτὸ τὸ χῶρο...

«Ὅλα, ὅμως, σ' αὐτὸ τὸν κόσμο, ἔχουν κι ἕνα τέλος. Σὲ λίγο φεύγουμε κι ἀπὸ τὰ Μοσχονήσια καὶ σὲ δυὸ ὄρες καὶ ἀπὸ τὶς Κυδωνίες. Τώρα τὸ πλοιάριο ἔχει ση-

μαῖα ἑλληνικῆ. Βρισκόμαστε κάτω ἀπὸ τὸν ἀσπρογάλαγο προστατευτικὸ κυματισμὸ της.

Στρέφω τὸ βλέμμα καὶ ἀποχαιρετῶ μὲ συγκίνησι τὰ ἅγια χῶματα ποὺ προσκυνήσαμε.

«Στὰ χεῖλη, στὸ στόμα, στῶν δακτύλων τὶς ἄκρες, νοιώθω παντοῦ τὴ φωνή σου νὰ μὲ καλῆ.

'Ἡ γαλήνη, ἀπὸ τοὺς σιωπηλοὺς κάμπους σου, διθλικά ἀναδεύει,

γῆ φιλότατη,

καὶ στὸ διάφανο ἀγέρι σου, τὴ θερμὴ θρῖσκω ἀνάσα μιᾶς γενιᾶς ποὺ ἀπὸ μακρὰ σου, ἀπὸ νόστο, πεθαίνει στὰ ξένα...».

(Ν. Τουτουτζάκη, ἀπὸ τὴν 'Ιωνία)

(ΤΕΛΟΣ)

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Ι. ΝΕΑΜΟΝΙΤΑΚΗΣ

Καθηγητῶν τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ ὑπὸ ἄλλων μετακαλουμένων διακεκριμένων ἐπιστημόνων τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, θὰ εἶναι καὶ ἀκτινοβόλον κέντρον λατρευτικῆς ζωῆς, διότι ἐντὸς τοῦ ἐνιαίου συγκροτήματος αὐτοῦ θὰ ἀνεγερθῆ καὶ περικαλλὴς ναὸς πρὸς τιμὴν πάντων τῶν ἐν Θεσσαλονικῇ Ἁγίων, πρὸς ἀνάδειξιν καὶ προβολὴν τῶν ὁποίων ἔχει συντελέσει τὰ μέγιστα ὁ Σεβ. Θεσσαλονίκης.

Τὸ ζήτημα ἀντιμετώπισεως τῶν Χιλιαστῶν.

Ὁ διακρινόμενος διὰ τὴν ἐξαίρετον ἀκριτικὴν δρασίαν του Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἄνθιμος, εἰς ἔγγραφόν του πρὸς τοὺς Ὑπουργοὺς Ἐθν. Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, Ἐσωτερικῶν, Δικαιοσύνης, Δημ. Τάξεως καὶ Βορείου Ἑλλάδος, ἐξ ἀφορμῆς τῆς «προκλητικῆς παρουσίας Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά» εἰς τὴν Ἀλεξανδρούπολιν καὶ τῆς ἀξιεπαίνου δυναμικῆς ἀντιδράσεως τῶν Χριστιανῶν τῆς πόλεως, ἐπισημαίνει ἐνστόχως ὅτι τὸ ὄλον ζήτημα τῆς ἀντιμετώπισεως τῶν Χιλιαστῶν δὲν ἔχει μόνον πνευματικὴν καὶ ποιμαντικὴν διάστασιν, ἀλλ' ἐπὶ πλέον «εἶναι καὶ πρόβλημα ἐθνικόν, γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ ὁποίου ἡ εὐθὺν ἀνήκει στὴν Πολιτεία. Σκεφθῆτε τί θὰ γίνῃ, ἐὰν στὴν Ἀλεξανδρούπολιν καὶ στὸν Ἐβρο εἴδωρον ἀπήχησιν τὰ κηρύγματα τῶν Χιλιαστῶν πρὸς τοὺς νέους, νὰ μὴ παίρνουν ὄπλο γιὰ τὴν ἄμυνά μας καὶ νὰ ἀπειθαρχοῦν στὴν πατρίδα. Ἀλλοίμονό μας! Καὶ γι' αὐτὸ τὸν πρόσθετο λόγο δὲν πρόκειται νὰ ἀφήσωμε ἐδῶ στὴν Ἀλεξανδρούπολιν τοὺς Χιλιαστὲς νὰ δραστηριοποιηθοῦν. Δὲν θὰ ἐπιτρέψωμε νὰ γίνων οἱ Χριστιανοὶ μας λεία καὶ βορὰ τῆς προσηλυτιστικῆς μαρίας τους, οὔτε οἱ Ἕλληνες ριψάσπιδες καὶ ἀπάτριδες. Θὰ ἀναμετρηθοῦμε σκληρὰ μαζύ τους, ὁ ἱερός κληρὸς καὶ ὁ ἐδσεβῆς λαός. Ἡ Πολιτεία ἔχει χρέος νὰ διακηρῶσιν ὅτι ὁ Χιλιασμός δὲν εἶναι θρησκεία, ὅτι δὲν ἔχει ἐπίσημη ἀναγνώριση, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ καλύπτεται ὑπὸ τὸν μανδῶα κάποιων συλλόγων, ὅτι δὲν μπορεῖ μὲ τὰ χρήματα τοῦ Μπροῦκλιν νὰ ἐξαγοράζῃ τις ἀσθελεῖς συνειδήσεις, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ δοῦ ἐλευθέρως ἐναντίον τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐξυπηρετῶντας τὰ σκοτεινὰ σχέδια τῶν γνωστῶν ἐχθρῶν μας».

Ὅθεν οἱ ὡς ἄνω Ὑπουργοὶ δεόν νὰ δώσουν εἰδικὰς ἐντολάς εἰς τὰς κρατικὰς ὑπηρεσίας καὶ εἰς τὰς δικαστικὰς καὶ ἀστυνομικὰς ἀρχάς, ἵνα διὰ παντὸς τρόπον περισταλῆ ἢ ἀπαράδεκτος, ἀντιχριστιανικὴ καὶ ἀνθεθνικὴ δρασίς τῶν μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά.

Ἑλληνικαὶ προοπτικαὶ εἰς ἓνα νέον κόσμον.

Ἀπὸ 21ης μέχρι 23ης Ἰουνίου ἐ.ἔ. εἰς τὴν Ἁγίαν Πελαγίαν Ἡρακλείου Κρήτης, ὑπὸ τὴν αἰγίδα καὶ τῆ φροντίδι τοῦ «Διεθνoῦς Πολιτιστικοῦ Ἰδρυμάτος» (International Cultural Foundation), ὁργανώθη πνευματικὸν συμπόσιον ἐπὶ τοῦ θέματος: «Ὁ ἄνθρωπος: Ἑλληνικαὶ προοπτικαὶ εἰς ἓνα νέον κόσμον».

Κατὰ τὸ συμπόσιον τοῦτο, — ὅπερ ἐτέλει ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Καθηγητοῦ καὶ Ακαδημαϊκοῦ κ. Εὐαγγέλου Μουτσοπούλου καὶ τοῦ ὁποίου μετέσχον Ἀκαδημαϊκοί, Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἄλλοι εἰδικοί ἐπιστήμονες, — τόσον αἱ γενόμεναι εισηγήσεις, ὅσον καὶ αἱ ἐπακολουθοῦσαι εἰς αὐτὰς συζητήσεις, προέβαλον τὰς δυνατότητας καὶ προοπτικὰς τῆς ἐλληνορθοδόξου πνευματικῆς κληρονομίας καὶ πολιτιστικῆς παραδόσεως πρὸς προώθησιν τοῦ γνησίου ἀνθρωπιστικοῦ ιδεώδους, πρὸς προβολὴν ὑγιᾶν ἀνθρωπολογικῶν ἀρχῶν, πρὸς ἀνακαίνισιν διαφόρων τομέων τοῦ πολιτισμοῦ (παιδείας, κοινωνικοῦ βίου, οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς, δικαίου, τέχνης) καὶ πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῆς πορείας πρὸς τὴν ἐνοποίησιν τῆς Εὐρώπης καὶ δλοκλήρου τοῦ Κόσμου.

Ὁ ἐξοπλισμός τῶν σχολικῶν βιβλιοθηκῶν.

Ἀσφαλῶς εἶναι ἀξιέπαινος ἡ προσπάθεια πρὸς αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σχολικῶν βιβλιοθηκῶν καὶ πρὸς ἐμπλουτισμὸν αὐτῶν δι' ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων βιβλίων.

Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ τύχη ἰδιαιτέρας προσοχῆς, εἶναι ἡ ποιότης τῶν ἀγοραζομένων διὰ τὰς βιβλιοθήκας ταύτας βιβλίων. Δι' αὐτὸ τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας δεόν νὰ λάβῃ ἰδιαιτέραν μέριμναν, ὥστε ἀπ' ἐνός νὰ μὴ ἀγοράζονται βιβλία, τὰ ὁποῖα ἀποπροσανατολίζουν ἐξ ἐπόψεως κοσμοθεωριακῆς καὶ βιοθεωριακῆς, καὶ ἀπ' ἐτέρου νὰ μὴ ἀποκλείωνται ὑπὸ τυχόν «προοδευτικῶν» ἐπιτροπῶν βιβλία, τὰ ὁποῖα προβάλλουν τὴν ἐλληνορθόδοξον ἀνθρωπιστικὴν καὶ πολιτιστικὴν παράδοσιν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις: α) τῶν ἀρθρῶν 38 πρ.γρ.2, καὶ 67 τοῦ Ν. 590)1977, β) τοῦ Ν.Δ. 1398)1973, γ) τοῦ Ν. 673)1977 ὡς καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 2799)16.12.1982 Ἀπόφασιν Ἡμῶν «Περὶ κατανομῆς τῶν ὁργανικῶν θέσεων Διακόνων εἰς Ἐνοριακοὺς Ἱεροῦς Ναοὺς τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν», καὶ προκειμένου, ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης - Ἡλιουπόλεως, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους, ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 34)1α τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 21ῃ Ἰουνίου 1985

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

'Ιερά Μητρόπολις Νικοπόλεως και Πρεβέζης

"Εχοντες υπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν α) Ἁγίου Θωμᾶ Πρεβέζης, β) Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Νέας Κερασσοῦντος καὶ γ) Ἁγίου Γεωργίου Πρεβέζης,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Πρέβεζα, 20 Ἰουνίου 1985

† Ὁ Νικοπόλεως ΜΕΛΕΤΙΟΣ

'Ιερά Μητρόπολις Κίτρους

"Εχοντες υπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμήσεως Θεοτόκου εἰς Μελιάδιον,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Κατερίνῃ τῇ 26ῃ Ἰουνίου 1985

† Ὁ Κίτρους ΒΑΡΝΑΒΑΣ

'Ιερά Μητρόπολις Ἀργολίδος

"Εχοντες υπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Ν. Ἐπιδαύρου,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 28ῃ Ἰουνίου 1985

† Ὁ Ἀργολίδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

'Ιερά Μητρόπολις Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου**Π Ε Ρ Ι Λ Η Ψ Ι Σ**

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 20)1985 Πράξεως ἡμῶν ἡ ὁποία ἔχει ἐκδοθῆ συμφώνως πρὸς τὴν κειμένην Ἐκκλησιαστικὴν Νομοθεσίαν προκηρῦσσομεν τὰς Ἑνορίας: 1) Ἁγίου Παντελεήμονος Μ. Τοίχου Δαράτσου, 2) Λάκων Κυδωνίας καὶ 3) Νεροκούρου Κυδωνίας, καὶ προσκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσιν αὐτὰς καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα προσόντα ὅπως ἐνεργήσουσιν κατὰ Νόμον διὰ τὰ περαιτέρω.

Χανιά, 18 Ἰουνίου 1985

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

« Ε Κ Κ Λ Η Σ Ι Α »**ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ****ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας **ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ**

† Ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως **ΑΝΘΙΜΟΣ**

Δ Ι Ε Υ Θ Υ Ν Τ Η Σ**ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Σ Υ Ν Δ Ρ Ο Μ Α Ι

A) Ἐσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἑτησίως.

B) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 20 ἑτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

δρχ. 15.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἐκκλησία καὶ Κοινωνισμός.

Μητροπολ. Δράμας Διονυσίου, Ὁ θεολογικὸς λόγος σήμερον.

Ἀρχιμ. Ἀλεξίου Βρυώνη, Γραμματέως Σ. Ε., Ὁ Καστορίας Γρηγόριος (†).

Νικολάου Εὐθ. Μητσοπούλου, Ἀν. Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Νὰ μετονομασθοῦν τὰ Κατηχητικὰ;

Δρ. Ἰωάννου Γ. Παπαγιαννοπούλου, ἀμ. ἐπικούρου Καθηγητοῦ, Ἡ παρ' ἀρχαίους Ἰσραηλίταις ἱατρικὴ ὑπὸ κοινωνιολογικῆν ἔποψιν.

Πρωτοπρ. Δημητρίου Κ. Δρίτσα, Ἡ ἀνθρωπολογία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα.

X., Τὸ Μακροχῶρι καὶ ὁ ἱστορικὸς Νὰος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Τὸ ποιμαντικὸν ἔργον σήμερον (Χρονικόν, εἰσηγήσεις, πορίσματα Ἱερατικοῦ Συνεδρίου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Δράμας).

Γεωργίου Παπατζανάκη, Τὸ νόημα τῆς εἰρήνης εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν τοῦ Κλήμεντος Ρώμης.

Χρυσοστόμου Ι. Νεαμονιτάκη, Στὰ ἱερά χωμάτα τῆς Αἰολίας καὶ τῆς Ἰωνίας (Ὀδοιπορικὸ).

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

Παράρτημα.